

Fremstillingen av krigen i Afghanistan i norske medier

*En studie av det politiske maktapparatets påvirkning på
sentrale norske mediers Afghanistan-dekning fra september
2001 til og med desember 2008.*

Kristin Jonassen Nordby

Masteroppgave ved Institutt for statsvitenskap

Antall ord: 35410

UNIVERSITETET I OSLO

22. mai 2009

I Sammendrag

Daniel Hallins studie (1984) av de amerikanske medienes dekning av krigen i Vietnam viser at mediene ikke var uavhengige i sin dekning, men at de snarere sluttet opp om en offisiell linje som i stor grad var definert og begrenset av offentlige myndigheter og sentrale politikere. I denne studien testes Hallins funn på sentrale norske mediers dekning av konflikten i Afghanistan.

Oppgavens todelte problemstilling er: I hvilken grad er sentrale norske mediers dekning av Afghanistan-konflikten styrt av det norske politiske maktapparatet? Hvilke implikasjoner har dette i så fall for en kritisk mediedekning av konflikten? Det politiske maktapparatet forstås som sentrale politikere, sentralforvaltningen og forsvaret.

Problemstillingen blir besvart ved hjelp av en kvantitativ innholdsanalyse av Aftenpostens og Dagsavisens hovedsaker om Afghanistan fra terrorangrepet i 2001 frem til og med desember 2008, og en kvalitativ analyse basert på syv informantintervjuer med sentrale aktører i mediene, politikken og forsvaret. Studien bekrefter i stor grad at mediedekningen er elitefokusert og at dette fokuset øker over tid. Kritisk mediedekning av konflikten blir dessuten truet av ressurs- og sikkerhetshensyn, samt elitekildenes begrensede ytringsfrihet.

II Forord

Min interesse for mediedekningen av krigen i Afghanistan skyldes min bakgrunn som journalist. Jeg ønsket å skrive en oppgave som lå i skjæringspunktet mellom det statsvitenskaplige og det journalistiske. Det har vært et spennende og fremfor alt lærerrikt prosjekt.

Jeg ønsker å takke alle som har bidratt til oppgaven. Takk til Cornelia Kristiansen for fantastisk kollokviesamarbeid. Takk til Øivind Bratberg og Helge Renå for gjennomlesning og konstruktiv kritikk. Takk til Kristian Berg Harpviken og Robert Wallace Vaagan for gode råd og veiledning. Jeg vil takke redaksjonene i Aftenposten og Dagsavisen og alle informantene. Oppgaven ville ikke blitt til uten dere. Videre vil jeg takke Eskil Havgar, Ingrid Ringhus og Mads Harlem for gode innspill. Og sist men ikke minst min familie, kjære Torkil og venner som har stilt opp hele veien. Til slutt en takk til min veileder Janne Haaland Matlary (Høst 2008/Vår 2009).

Jeg vil presisere at til tross for god hjelp, er det undertegnede som fullt og helt står for det ferdige sluttproduktet. Andre skal ikke lastes for eventuelle feil eller mangler denne oppgaven måtte innholde.

Innhold

I SAMMENDRAG	I
II FORORD	II
I INNLEDNING	1
1.1 BAKGRUNN FOR NORGES ENGASJEMENT I AFGHANISTAN	2
1.2 KRIGSJOURNALISTIKK	6
1.3 PRESSEDEKNINGEN AV KRIGEN I AFGHANISTAN.....	8
1.4 OPPGAVENS STRUKTUR.....	11
II TEORETISK TILNÆRMING	12
2.1 AGENDASETTERING-TEORIEN	12
2.2 TEORIEN OM ”SFÆREN AV DEN LEGITIME KONTROVERS”	13
2.3 KONSENSUSORIENTERT UTENRIKSPOLITIKK OG DET NORSKE GODHETSREGIMET	14
2.4 UTENRIKSJOURNALISTISKE NYHETSKRITERIER.....	16
III PROBLEMSTILLING OG HYPOTESER.....	19
3.1 PROBLEMSTILLING.....	19
3.2 HYPOTESER.....	19
IV METODOLOGISK TILNÆRMING	23
4.1 GJENNOMFØRING AV UNDERSØKELSEN	23
4.2 TEKSTANALYTISK FORSKNINGSDESIGN	23
4.3 OPERASJONALISERING AV DET KVANTITATIVE STUDIET	24
4.3.1 Utvalgsmetode for avisene.....	26
4.3.2 Koding.....	29
4.4 DEN KVALITATIVE ANALYSEN	37
4.4.1 Kildeutvalget.....	38

4.4.2 Fremgangsmåte.....	40
4.4.3 Åpne versus anonyme kilder.....	41
4.5 UNDERSØKELSENS VALIDITET.....	41
4.5.1 Reliabilitet.....	42
4.5.2 Representativitet og generaliserbarhet.....	43
4.5.3 Begrepsvaliditet, kausalitet og konklusjonsvaliditet	45
V DEN KVANTITATIVE INNHOLDSANALYSEN	47
5.1 NORSKE KILDER OG NORSKFOKUS	47
5.2 LEGITIME ELITEKILDER	51
5.3 KOMBINASJON AV NORSK- OG ELITEFOKUS	57
5.4 AVISENES RESSURSBRUK	58
5.5 ANONYME KILDER	62
5.6 AFGHANISTANDEKNINGEN OVER TID	63
5.7 SENTRALE FUNN.....	69
VI INTERVJUANALYSEN	71
6.1 UTFORDRINGER KNYTTET TIL NYHETSDEKNINGEN I AFGHANISTAN	71
6.1.1 Sikkerhetsutfordringen i Afghanistan.....	71
6.1.2 Forsvarets informasjonsstrategi i Afghanistan	74
6.1.3 Uavhengig nyhetsdekning i Afghanistan.....	76
6.1.4 Kulturelle utfordringer.....	77
6.2 NORSK FOKUS	78
6.2.1 Norsk vinkling	78
6.2.2 Saker laget i Norge.....	80
6.3 NORSK KONSENSUS OM AFGHANISTAN.....	82

6.4 FORHOLDET MELLOM JOURNALISTER OG POLITIKERE.....	84
6.5 FORHOLDET MELLOM FORSVARET OG JOURNALISTENE	87
6.5.1 Forsvarets mediekontakt.....	87
6.5.2 Forsvarets ytringsfrihet	90
6.5.3 Forsvarets hemmelighold	92
6.6 ANONYME KILDER	93
6.6 AFGHANISTAN-DEKNINGEN SETT UTENFRA	95
6.7.1 Journalistenes kunnskap.....	95
6.7.2 Afghanistan-dekningen	96
6.8 SENTRALE FUNN	98
VII AVSLUTNING	100
7.1 SENTRALE FUNN	100
7.2 GENERALISERBARHET	101
KILDELISTE	103
APPENDIKS.....	109
I VARIABELOVERSIKT.....	109
II SPSS-BEREGNINGER.....	110
III INTERVJUGUIDE	123

Liste over modeller, figurer og tabeller som er brukt i oppgaven

Modell 2.1: Norsk utenriksjournalistisk dekning	17
Figur 5.1: Kildebruk i avisenes artikler etter nasjonalitet (prosent [N=399])	48
Figur 5.2: Andel artikler med bare en kildenasjonalitet (prosent [N=399]).....	49
Figur 5.3: Artiklenes vinkling (N=399).....	50

Figur 5.4: Type sak (N=399)	52
Figur 5.5: Bruk av kilder i artiklene etter kildetype (prosent [N=399])	53
Figur 5.6: Eneste kildetype i artiklene (prosent [N=399])	54
Figur 5.7: Andel saker med profesjonelle, semi-profesjonelle og uprofesjonelle kilder (prosent [N=399])	55
Figur 5.8: Hvor artiklene er laget (N=399)	58
Figur 5.9: Andel egenprodusert versus ”klipp og lim”-journalistikk (N=399)	59
Figur 5.10: Antall kilder per sak (N=399)	60
Figur 5.11: Antall Afghanistan-saker over tid per avis	63
Figur 5.12: Kildegrunnlag over tid (prosent)	64
Figur 5.13: Hvor sakene er laget over tid (prosent)	65
Figur 5.14: Artiklenes vinkling over tid (prosent)	66
Figur 5.15: Kildenes nasjonalitet over tid (prosent)	67
Figur 5.16: Kildebruk over tid (prosent)	68
Tabell 5.1: Avisenes vinklinger (prosent)	50
Tabell 5.2: Avisenes kildebruk (prosent)	51
Tabell 5.3: Type sak, forskjeller mellom avisene (prosent)	55
Tabell 5.4: Forskjeller ved avisenes kildebruk (prosent)	56
Tabell 5.5: Hvor artiklene er laget, sammenligning av avisene (prosent)	61
Tabell 5.6: Avisenes kildegrunnlag (prosent)	61

I Innledning

Norges engasjement i Afghanistan er et av de viktigste og mest spesielle utenrikspolitiske oppdrag vi noensinne har påtatt oss.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre (2008:257)

Den syvende oktober 2001 gikk amerikanske og britiske styrker til angrep på Afghanistan for å bekjempe Al-Qaida og Taliban, som sto bak terroristangrepet på World Trade Center den 11. september 2001 (NATO [online]). Den norske regjering ga sin fulle støtte til den USA-ledede krigen og var raskt ute med å stille militære ressurser til disposisjon, inkludert spesialstyrker (Suhrke, Harpviken og Strand 2004). Norges engasjement i den amerikanskledede militæraksjonen ”Operation Enduring Freedom” (OEF) fikk overveldende flertall i Stortinget den femte desember 2001 (Stortinget [online]). Dette var historisk i den forstand at det er første gangen Norge engasjerer seg militært utenfor Europa med unntak av fredsoperasjoner. Afghanistan-engasjementet representerte en dramatisk kursendring for norsk sikkerhetspolitikk. Til tross for dette var den offentlige debatten begrenset (Suhrke, Harpviken og Strand 2004).

En fri og uavhengig presse er blant de viktigste institusjoner i et demokratisk samfunn. Ifølge pressens egne etiske retningslinjer har pressen plikt til å verne om ytringsfriheten, informasjonsfriheten og offentlighetsprinsippet. Pressen skal bidra til informasjon, debatt og samfunnskritikk, og sørge for at ulike synspunkter kommer til orde. Mediene har plikt til å beskytte enkeltmennesker mot overgrep (Vær varsom-plakaten [online]). Ytringsfriheten er også forankret i paragraf 100 i Norges grunnlov fra 1814. Paragrafen slår fast at ytringsfrihet bør finne sted og at statens myndigheter er pålagt å legge til rette for en åpen og opplyst offentlig debatt (Lovdata [online]).

Mediene har som en av sine funksjoner å utfordre politiske standpunkter og påvirke samfunnsdebatt og dagsorden gjennom kritisk journalistikk. Det er imidlertid fare for at disse presseidealene forsakes når et land er involvert i krig (Kristensen og Ørsten 2006; Raaum og Eide 2004). Daniel Hallins studie (1984) av de amerikanske

medienes dekning av krigen i Vietnam viser at mediene ikke var uavhengige i sin dekning, men at de snarere sluttet opp om en offisiell linje som i stor grad var definert og begrenset av offentlige myndigheter og sentrale politikere. I denne studien vil Hallins funn testes på sentrale norske mediers dekning av konflikten i Afghanistan. Oppgavens todelte problemstilling er: I hvilken grad er sentrale norske mediers dekning av Afghanistan-konflikten styrt av det norske politiske maktapparatet? Hvilke implikasjoner har dette i så fall for en kritisk mediedekning av konflikten? Det politiske maktapparatet forstås som sentrale politikere, sentralforvaltningen og forsvaret. Problemstillingen vil bli besvart ved hjelp av en kvantitativ innholdsanalyse av Aftenpostens og Dagsavisens hovedsaker om Afghanistan fra terrorangrepet i 2001 frem til desember 2008, og en kvalitativ intervjuanalyse basert på syv informantintervjuer med sentrale aktører i mediene, politikken og forsvaret. I innholdsanalysen settes det hovedsakelig søkelys på om det politiske maktapparatet styrer utenriksjournalistikken, mens intervjuanalysen vil ha et bredere fokus.

1.1 Bakgrunn for Norges engasjement i Afghanistan

The North Atlantic Treaty Organization (NATO) er en allianse mellom 26 nordamerikanske og europeiske land, deriblant Norge. Alliansen skulle opprinnelig sørge for sikkerhet og stabilitet i det euroatlantiske området, men har gradvis fått et mer globalt nedslagsfelt. I 2008 hadde NATO operasjoner i Afghanistan, Kosovo og Irak (Forsvarsnett II [online]). NATO-medlemskapet utgjør kjernen i norsk forsvarspolitik (Stortingsmelding 2009). Norge bidrar med stadig flere spesialiserte styrker under NATO-kommando, mens antallet norske FN-soldater har blitt kraftig redusert (Rottem 2005).

Norsk forsvarspolitik er i endring både ideologisk og materielt sett. Denne endringen kan både ses på som en tilpasning til NATO og som en tilpasning til det nye trusselbildet. Norske myndigheter legitimerer hovedsakelig sin militære virksomhet ved å legge vekt på tre argumenter: fremming av demokrati og menneskerettigheter, styrking av NATO-alliansen og vern om norsk suverenitet og territoriell integritet. Norges militære bidrag til Afghanistan blir forsvart ut i fra alle

tre argumentene. Norske myndigheter begrunner blant annet engasjementet med at det bidrar til demokratiutvikling. Dette skal også hindre internasjonal terrorisme og alliansesolidaritet, og dermed trygge egne nasjonale interesser. Dette er således både altruistiske, idealistiske og realpolitiske argumenter, med utgangspunkt i rene nasjonale samfunnsinteresser (Rottem 2005).

Dagens NATO-operasjoner handler som oftest om å bekjempe terror eller brudd på menneskerettighetene. Det er som regel opp til den enkelte stat å involvere seg i disse krigene, derfor må engasjementet ha sterk legitimitet i befolkningen. Helst ved et FN-mandat. Dessuten bør de militære operasjonene være så humane som mulig for å få støtte fra opinionen (Matlary 2009). Krigen i Afghanistan er et eksempel på en slik krig. Utenriksminister Jonas Gahr Støre (2008) begrunner det norske Afghanistan-engasjementet ut i fra behovet for å bistå den afghanske regjeringen etter deres ønske, mandatet i FNs sikkerhetsråd og sikkerhetstrusselen Afghanistan utgjør for Norge. Antropolog Fredrik Barth (2008) påpeker at disse målene kan være både kontroversielle og vanskelige å kombinere, selv om de kan virke som entydige goder som norsk opinion i overveldende grad har sluttet seg til. Dette mener han skyldes manglende kunnskap om det afghanske samfunnet.

Den sjettede desember 2001, ble den NATO-ledede sikkerhetsstryken International Security Assistance Force (ISAF) opprettet etter FNs sikkerhetsresolusjon 1386. ISAF-styrken består av alle de 26 NATO-landene og 15 ikke-medlemsland (ISAF [online]). Den første ISAF-styrken begynte å operere i Afghanistan i februar 2002 under britisk ledelse. Opprinnelig skulle styrken kun sikre områdene rundt Kabul, men i 2003 ble dette utvidet til resten av landet (Forsvarnett I [online]). Høsten 2003 avsluttet Norge sitt engasjement i Operation Enduring Freedom, og trappet opp engasjementet i ISAF ved å sende Telemark-bataljonen, som består av profesjonelle soldater som er trent for fredsbevarende oppdrag (Nore 2007). Afghanistan har i dag det største internasjonale nærværet av alle land i hele verden, med mer enn 200 statlige og ikke-statlige aktører (NOREF 2009). I 2008 utgjorde ISAF-styrken i Afghanistan 49 216 soldater fra 41 forskjellige stater. Høsten 2008 var rundt 600 norske soldater i landet (Forsvarnett I [online]).

Selv om det er åtte år siden USA og Storbritannia begynte invasjonen, er Taliban og Al-Qaida langt fra nedkjempet. Ifølge en rapport fra the International Council on Security and Development (ICOS) hadde Taliban permanent tilstedeværelse i 72 prosent av landområdene i Afghanistan i 2008. Dette er en dramatisk økning fra året før (ICOS 2008). Mellom 2001 og 2004 var det mindre enn ti selvmordsangrep i Afghanistan. I 2006 hadde antallet steget til 123 (UNAMA-rapport 2007).

Selvmordsangrepene fortsatte å stige, og i 2007 var det 137 slike angrep. 80 prosent av ofrene for disse angrepene er sivile (Græsvik 2008:202). Stadig flere sivile blir drept (NTB 2008 [online]). 2118 sivile ble drept i 2008. De fleste sivile dødsfallene skyldes Talibans selvmordsangrep, veibomber og andre angrep, men så mye som 828 av de sivile ble drept av koalisjonen, som regel på grunn av luftangrep. Dette er det høyeste antallet siden talibanregjeringen ble overvunnet i november 2001 (Filkins 2009). Humanitære aktører har også i økende grad blitt mål for opprørsgruppene. I 2008 ble 36 bistandsarbeidere drept og det ble registrert 120 angrep eller trusler. FN anslår at 40 prosent av områdene i Afghanistan er utilgjengelige for humanitære aktører (UD 2009). Fortsatt tas de fleste avgjørelsene i Afghanistan av de militære, og ikke av de humanitære aktører (NOREF 2009). Denne dystre statistikken gjør at norske medier har et spesielt ansvar om å rapportere om hva som skjer i Afghanistan, siden Norge er tungt involvert militært og humanitært i konflikten.

Bildet er imidlertid ikke helsvart. Det er også lyspunkter i utviklingen som mediene bør rapportere om. Flere jenter går på skole i dag enn under Taliban-regimet. Flere universiteter er opprettet. 82 prosent av befolkningen har tilgang til helsetjenester, mot bare ni prosent i 2002. Infrastrukturen bygges opp. Dessuten har landet en demokratisk valgt president (Stoltenberg 2007). Utenriksdepartementets humanitære rapport for Afghanistan fra 2008 slår fast at Norges bidrag til humanitær koordinering, flyktningehjelp, helse, menneskerettigheter og mineryddig ga gode resultater, til tross for at sikkerhetssituasjonen er forverret (UD 2009).

Det norske engasjementet i Afghanistan utgjør en stor post på det norske statsbudsjettet. Dette er enda en grunn til at pressen har et særlig ansvar for å sette kritisk søkelys på engasjementet. I 2003 ble Norges militære utgifter i Afghanistan siden 2001 beregnet til å være 1,3 milliarder kroner. I tillegg til dette utgjorde den humanitære støtten fra 2001 til 2004 samlet sett 1,3 milliarder (Suhrke, Harpviken og Strand 2004). Ifølge Stortingsmelding 15 (2009) om hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk, vil Norge støtte Afghanistan med 750 millioner årlig i utviklingsbistand i perioden 2008 til 2012.

På forsvarets hjemmesider presiseres det at de norske soldatene er i Afghanistan for å hjelpe det afghanske folk, slik at de på sikt kan ha ansvaret for egen sikkerhet og utvikling. Militærstyrken omtales som en stabiliserings- og sikkerhetsstyrke. Budskapet fra forsvaret gir med andre ord i liten grad inntrykk av at norske soldater deltar aktivt i kamphandlinger mot Taliban og Al-Qaida (Forsvarsnett I [online]). Professor i statsvitenskap Janne Haaland Matlary (2008 a og b) kritiserer norske politikere for å unnlate å snakke om sikkerhetspolitikken som ligger til grunn for Norges militære deltakelse i Afghanistan. Hun mener regjeringen skyver humanitære oppgaver foran i argumentasjonen, slik at krigføringen blir et ulogisk element. Dette bidrar til at folk flest ikke har begrep om krigføringens realiteter.

I Stortingsmelding 15 (2009) om hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk, understrekes det at Afghanistan er en av Norges viktigste sikkerhetspolitiske arenaer i 2009. Det blir slått fast at Afghanistans utvikling har betydning for Norges utvikling, fordi det er NATOs viktigste engasjement og fordi NATO garanterer for Norges territorielle sikkerhet. Dernest på grunn av opiumsproduksjonen, norske soldater og deres familier, norsk partipolitikk og meningsmålinger. Indirekte fordi det kan ha betydning for fremtidig terrorvirksomhet som kan ramme Norge. At engasjementet knyttes opp mot norsk partipolitikk og meningsmålinger er en klar indikasjon på at myndighetene er avhengige av opinionens støtte for engasjementet i konflikten. Dette gjør at de er tjent med å ha mediene på sin side ved dekningen av konflikten, fordi mediene påvirker hva opinionen har meninger om (Carruthers 2000; Mccombs 2004;

Robinson 2001) Stortingsmeldingen (2009:71) understreker at den nye informasjonshverdagen påvirker utenrikspolitikken innhold, gjennomføring og formidling. Utenriksdepartementets holdning er imidlertid at mediene ikke har noen beslutningsmakt i utenrikspolitikken. Pressens makt blir imidlertid understreket av hvor mye vekt mektige samfunnsaktører legger på medierelasjoner ved medietrening, lobbyvirksomhet og informasjon. Det politiske systemet påvirkes av og tilpasses de kravene mediene stiller i sin nyhetsovervåkning (Allern 2001).

1.2 Krigsjournalistikk

Central to the manufacture of the war myth is its representation as clean precise and humanitarian.
Richard Keeble (2004:53)

Det har blitt stadig mer vanlig at mektige aktører utvikler pressestrategier for best mulig å kunne påvirke medienes dagsorden. Dette kan være informasjonssubsidier eller hemmelighold og sensur. Informasjonshindre skal gi overtak over mediene. PR-byråene har hatt en enorm vekst de siste årene og har betydelig gjennomslag i norske medier. Flere medieredaksjoner benytter seg av PR-stoff på grunn av økt produksjonspress og kostnadskontroll. Ferdigprodusert PR-materiale letter redaksjonenes arbeidsmengde og kutter produksjonskostnadene. Dette truer pressens troverdighet og integritet, fordi det betyr at pressen står i fare for å styres av ressurssterke pressgrupper (Allern 1993; Allern 1997).

Den største og mest omfattende informasjonstjenesten i det norske statsapparatet er i forsvaret (Allern 2001). For noen år siden ble forsvarets informasjonsavdeling lagt inn under Forsvarsdepartementet, som en del av omorganiseringen av forsvarets ledelse. Ifølge Nils Naastad (2008) er dette et demokratisk problem fordi det fører til at den politiske ledelse siler og kontrollerer informasjonen som offentligheten får tilgang til. Dermed svekkes muligheten for en åpen debatt.

Norsk presse har hatt tradisjon for snarere å være patriotiske enn kritiske når Norge har deltatt i kriger. Norske krigsjournalister har vært tett knyttet til det norske forsvaret, noe som har ført til mye selvsensur blant journalistene. Da Norge ble selvstendig i 1905 var det en klar forventning om at norsk presse skulle støtte nasjonen i utenrikspolitiske saker. Under andre verdenskrig fungerte de fleste norske journalistene som propagandaorgan for den norske eksilregjeringen. Helt til 1950-tallet hadde pressen ingen motforestillinger mot at regjeringen kunne innføre medierestriksjoner hvis landet er i krig, for ”å forsvare nasjonens interesser”. I 2001 hadde fortsatt rundt 200 journalister samtykket til å være informasjonsoffiserer i tilfelle krig, enda flere var knyttet til Regjeringens presse- og informasjonssenter (RPI) (Ottosen 2004:198-227). RPI har ansvaret for å lede og koordinere all statlig informasjonsvirksomhet ved alvorlige kriser og krig (NOU 1994). Lenge var det også vanlig at journalister deltok på hovedkursene på Forsvarets høyskole.

En undersøkelse gjennomført av Anders Hellebust på 1980-tallet viste at de største mediene i stor grad har støttet NATOs politikk i dekningen av sikkerhetspolitiske spørsmål. En analyse av mediedekningen av gulfkrigen viser at Norge hadde flere artikler med klart propagandainnhold, mens alliansefrie nasjoner som Finland og Sverige hadde mindre innslag av USAs retorikk. I ettertid har flere journalister innrømmet at de gikk i propagandafellen. En analyse av Kosovo-krigen viste imidlertid at Norge hadde en mer differensiert mediedekning enn under gulfkrigen og Vietnamkrigen (Ottosen 2004:198-227).

De mektige kildenes informasjonsavdelinger og norske mediers tradisjon for å være lite kritiske i sin sikkerhetspolitiske dekning, gir grunn til å tro at mektige kilder setter dagsorden for norske mediers Afghanistan-journalistikk. Og at mediene ikke vil utfordre den rådende sikkerhetspolitiske oppfatningen.

1.3 Pressedekningen av krigen i Afghanistan

The battle of information and the contest over the winning of public opinion is a feature common to all conflicts.

Philip Hammond (2004:190)

Forsker Philip Hammond (2004:174) hevder at Det hvite hus har brukt hundretusenvís av dollar på PR for å skape et bilde av krigen i Afghanistan som en humanitær krig. Forsker Rune Ottosen (2002a:91-93) mener Pentagon bevisst har drevet med desinformasjon angående krigen. Han viser til at amerikanske myndigheter kjøpte opp alle satelittbildene som kunne brukes til å etterprøve amerikanernes informasjon om krigens gang og at de forsøkte å sensurere den arabiske tv-stasjonen Al-Jazeera. De har også lagt direkte føringer for den amerikanske mediedekningen.

Redaktør Neil Hickey (2002) mener at amerikanske myndigheter har lyktes bedre med å kontrollere journalisters tilgang til nyheter fra krigen i Afghanistan, enn ved noen tidligere krig USA har vært involvert i. I begynnelsen av krigen i 2001 hadde journalistene ingen mulighet til å være med i krigssonen eller å intervjuere soldatene etter at de kom tilbake fra oppdrag i krigssonen i Afghanistan. I tillegg var det få pressekonferanser og all informasjon var sensurert. Internasjonale vitenskapelige undersøkelser viser at nyhetsmedienes dekning av krigen i Afghanistan som regel samstemmer med den aktuelle regjeringens USA-politikk (Pludowski 2007). Det har imidlertid vært eksempler på at informasjonen fra Pentagon ikke alltid stemmer. Senest i august 2008 insisterte informasjonsarbeiderne på at det bare var drept mellom fem og syv sivile etter en feilbombing, når det i virkeligheten var 90, deriblant 75 kvinner og barn (Filkins 2009).

Heller ikke i Norge har det vært full åpenhet om hvordan Norge er engasjert i krigen. I 2001 offentliggjorde regjeringen Bondevik at de hadde besluttet å støtte den amerikanske invasjonen i form av kampfly. Året etter ble det imidlertid avdekket at norske spesialstyrker allerede opererte under amerikansk kommando i "Operation

Enduring Freedom” fra desember 2001 til mars 2002 (Bakkeli 2007; Nore 2007). Forsvarets informasjonshindre ble også tydelige da frilansjournalist Anders Sømme Hammer og NRKs Brennpunktredaksjon forsøkte å finne ut om norske soldater kan feilaktig ha drept sivile i Afghanistan. Da forsvaret forsto at journalistene var ute på et kritisk oppdrag, ble de nektet tilgang til militærleiren av ”sikkerhetsmessige grunner” (Brennpunkt 2009 [online]).

Dessuten gjør sikkerhetssituasjonen i Afghanistan det vanskelig for journalister å etterprøve informasjon enten den kommer fra Pentagon eller Taliban (Ottosen 2002b). En av hovedgrunnene til at det er farlig for utenlandske journalister å jobbe i Afghanistan, er at Taliban ikke ønsker å ha vestlige journalister i landet. De norske journalistene Fredrik Græsvik og Åsne Seierstad har uttalt sin frustrasjon over at sikkerhetssituasjonen fører til en ubalansert dekning der bare en side slipper til (Eide og Ottosen 2002; Græsvik 2008:93-94).

Venstrepolitiker Gunnar Garbo (2002:40) kritiserer norske medier for å gi en skjev fremstilling der den ene parten i konflikten fremstår som mer troverdig. Han får støtte av forsker Anne Birgitta Nilsen (2007), som har studert hvordan Osama bin Ladens taler oversettes og fremstilles i norske nettmedier. Hun finner at bin Laden fremstår som veltalende og klok på originalspråket arabisk, mens han på norsk gjengis i utvalgte sitater av varierende kvalitet. Forskerne Tamar Liebes and Zohar Kampf (2004) argumenterer på sin side for at krigsdekningen bør være skjev. De kritiserer journalister for i det hele tatt å gi terrorister oppmerksomhet. De mener at terroristene setter dagsorden ved å gi intervjuer der de setter alle premissene.

Forsker Arne Strand (2008) mener mediene bidrar til et svarthvitt syn på konflikten i Afghanistan. På 1980-tallet ble de religiøse mujahedinkrigerne fremstilt som helter fordi de sloss mot Sovjetunionen. Verken journalister eller bistandsorganisasjoner turde å bryte med dette bildet. Etter 11. september ble Taliban fienden, og for å opprettholde dette bildet mener han det bevisst formidles feil informasjon. Strand mener at det er like viktig for NATO og ISAF å vinne krigen om oppslutningen om

krigen i Vesten, som det er å vinne krigen på bakken i Afghanistan. Han kritiserer journalistene for å støtte opp under det unyanserte krigsbildet.

Det er gjort flere studier av den norske mediedekningen av krigen i Afghanistan. Rune Ottosen (2007) har undersøkt Aftenposten og Verdens Gangs (VG) dekning av krigen i Afghanistan i utvalgte perioder i 2001 og 2002 kvantitativt og kvalitativt. Ved å undersøke kildegrunnlaget i de utvalgte artiklene finner han at elitekilder, som politikere og eksperter, dominerer. De fleste kildene i begge avisene var norske og dernest amerikanske. Dette utgjorde samlet sett over 50 prosent av Aftenpostens kildegrunnlag og over 70 prosent av VGs. Ottosen har også undersøkt avisenes USA-syn, og konkluderer med at begge avisene har en USA-vennlig tendens, og er dermed lojale mot Norges alliansepolitikk. Aftenposten er mer kritisk enn VG, men ingen av avisene setter sin kritikk av USAs krigføring i sammenheng med den norske deltakelsen. I en dybdeanalyse av avisenes ledere i denne perioden finner han at Norge blir fremhevet som offer og nedtonet som aggressor. Chomsky og Hermans (2002) hypotese om verdige og uverdige ofre blir også bekreftet. Denne hypotesen går ut på at uskyldige ofre som blir skadet eller drept av ens egne styrker blir fremstilt som uhell, mens fiendens ofre fremstilles som planlagte grusomheter og får mer spalteplass.

Ottosen (2002a) har tidligere gjort en diskursanalyse av hvordan Aftenposten og VG har gjengitt retorikken til president George Bush. Han konkluderer med at VG gjengir noen av de amerikanske forenklete fiendebildene og propagandaretorikken uimotsagt, mens Aftenposten har en mer analytisk tilnærming.

I sin hovedoppgave har Irene Rossland (2006) gjort en diskursanalyse av perioder av Aftenpostens Afghanistan-dekning i 2001 og 2002. Hun finner blant annet at myndighetenes argumenter for norsk deltakelse fikk stort gjennomslag i avisen og at de norske soldatene ble fremstilt som gode hjelpere. Avisen problematiserte i liten grad at de norske styrkene var under amerikansk kommando. Christian Haugs (2006) hovedoppgave tar for seg utvalgte artikler i VG og Aftenposten fra 2001. Haug

konkluderer i likhet med Ottosen at det var i hovedsak elitekilder som fikk uttale seg i norske medier. Sivile ofre ble lite skrevet om og den amerikanske propagandaen var sentral i mediedekningen. Begge hovedoppgavene bekrefter hypotesen om uverdige og verdige ofre.

Alle de nevnte undersøkelsene konkluderer med at den norske dekningen av krigen i Afghanistan i tidsrommet 2001 og 2002 var skjev. Dekningen er elitefokusert, USA-vennlig og sivile ofre blir lite omtalt, samt at de norske soldatene blir fremstilt som gode hjelpere. Ingen av de overnevnte studiene har studert dekningen over tid. Derfor er vil denne studien rette fokuset mot den norske Afghanistan-dekningen fra september 2001 til og med desember 2008. Målet med oppgaven er å se i hvilken grad dekningen er styrt av det norske politiske maktapparatet og hvilke implikasjoner dette i så fall har for den kritiske mediedekningen. Ved å kombinere kvalitativ og kvantitativ analyse er det mulig å belyse hvordan dekningen har vært og hvilke faktorer som kan forklare denne.

1.4 Oppgavens struktur

I andre kapittel presenterer jeg studiens teoretiske tilnærming. I kapittel tre presenterer jeg problemstillingen og utleder fem hypoteser. I kapittel fire presenteres og diskuteres studiens metodologiske grunnlag. I kapittel fem analyseres resultatene fra den kvantitative studien og i kapittel seks den kvalitative studien. Til slutt vil jeg oppsummere oppgavens sentrale funn og knytte disse opp mot tidligere forskning som er gjort på området.

II Teoretisk tilnærming

Hovedfokuset for oppgaven er å se om utenriksjournalistikken baserer seg på det norske politiske maktapparatets meninger og hvordan dette eventuelt påvirker utenriksjournalistikkens mulighet til å ha en kritisk og uavhengig dekning. En kritisk krigsdekning vil si en dekning som ikke tar offisielle presseutsagn fra egne og alliertes styrker for gitt, som rapporterer fra begge sidene av en konflikt, og som spesielt fokuserer på hvordan den sivile lokalbefolkningen rammes.

Det teoretiske rammeverket oppgaven hviler på, er først og fremst Hallins teori om at mediedekningen er elitestyrkt. Teorien blir sett i sammenheng med agendasetting-teorien, teorien om det norske godhetsregimet og den utenrikspolitiske konsensus, samt Ruge og Holmboes teori om utenrikspolitiske nyhetskriterier.

2.1 Agendasetting-teorien

For de aller fleste vil deres orientering i verdens begivenheter være basert på andrehåndsinformasjon via journalisters referater fra ulike situasjoner. Hva journalistene legger vekt på blir hva opinionen ser på som viktigst, og dermed blir medias dagsorden det samme som opinionens dagsorden. Agendasetting-teorien går ut på at mediene kan påvirke hva folk skal mene noe om, men ikke hva de skal mene (Mccombs 2004). Den eneste forutsetningen som må være tilstede for at teorien skal fungere, er at det må være et demokratisk samfunn med en fri presse. Maxwell Mccoombs har samlet ulike studier som er gjort over tid i forskjellige land som viser at mediene har en betydelig påvirkningskraft over hvilke tema folk synes er viktige. Dette viser seg å gjelde like mye for etermedier som for papiraviser. Studiene viser en tydelig kausalforbindelse mellom medienes og opinionens saksprioriteringer. Det er også testet om effekten kun skyldes at mediene og opinionen velger å ha fokus på de viktigste hendelsene som skjer i verden ved å sammenligne hva som var på dagsorden med den historiske gjengivelsen av de viktigste hendelsene. Fremstillingene var svært

forskjellige, noe som viser at det ikke bare var en objektiv oppfatning av verden som skapte effekten.

2.2 Teorien om ”sfæren av den legitime kontrovers”

For å studere norske sentrale mediers Afghanistan-dekning vil jeg anvende Hallins teori (1984), som går ut på at utenriksdekningen i mediene kun gjenspeiler maktelitenes synspunkter. Vietnam-krigen påvirket forholdet mellom militæret og pressen i hele verden. Den generelle oppfatningen er at mediene snudde opinionen mot krigen. På grunn av dette har militæret sørget for å ha mer kontroll over mediene i krigssituasjoner etter denne krigen. Hallins studie viser imidlertid en annen virkelighet. Mediene fulgte makten og var ikke uavhengige i sin dekning. Først vokste opposisjonen blant i det politiske maktapparatet mot Vietnam-krigen, deretter skrev pressen om det. Altså var mediedekningen kun en refleksjon av elites politiske uenighet.

Hallins teori kan deles inn i tre kategorier: konsensus-, legitim kontrovers- og avvik-sfæren. Konsensus-sfæren omfatter saksområder som ikke ses på som kontroversielle blant samfunnets eliter. Innenfor denne sfæren vil mediene spille en konserverende og legitimerende rolle som bidrar til å vedlikeholde konsensusen. Innenfor sfæren av den legitime kontrovers viser mediene til divergerende synspunkter blant elitene, derfor vil den også romme kritisk journalistikk. Denne sfæren svarer til målene om nøytral og balansert journalistikk. Innenfor avvik-sfæren kommer politisk ukorrekte synspunkter til uttrykk. Innenfor denne sfæren vil mediene som regel fordømme eller ekskludere aktørene. Hallin mener journalister har minst påvirkningskraft innenfor konsensus-sfæren, men når denne slår sprekker vil mediedekningen automatisk bli mer kritisk og diversifisert, og dermed vanskeligere for myndighetene å ha kontroll over.

En av forklaringene på hvorfor mediene er for ukritiske, er ideologien om objektivitet og troverdighet journalistikken bygger på. Kravet om at journalistene skal være

upartiske gjør at de ender opp som mikrofonstativ for myndighetene, som gjengir maktens synspunkter ukritisk. Mediene har selvjustis for hva som betraktes som legitime kilder for kritisk dekning av utenrikspolitikk. Kritikkk må fremføres av legitime eliter for at den skal få gehør i mediene, som oftest vil dette være kilder som i det politiske maktapparatet. Dermed avspeiler utenriksjournalistikken beslutningstakernes interesser og perspektiver. Dette fører til en konsensusorientert og konservativ journalistikk. Hallin mener de fleste nyhetssaker kun oppfyller kravet om "hvem, hva, hvor, når", som er selve modellen for objektiv journalistikk. Han mener at en veldig liten del av utenriksjournalistisk dekning er undersøkende journalistikk (Allern 1997; Hallin 1984; Robinson 2001; Thune et al 2006).

2.3 Konsensusorientert utenrikspolitikk og det norske godhetsregimet

Norsk utenrikspolitikk er konsensusorientert. Det vil si at det er en aksept for de rådende oppfatningene i kjernen av norsk utenrikspolitikk. Ifølge Hallins teori vil dette dermed begrense rommet for kritisk utenriksjournalistikk, fordi mediene kun avspeiler politiske utspill. Jo sterkere konsensusen er, desto vanskeligere vil det være for mediene å utfordre denne. Den norske konsensusen går ifølge Henrik Thune, Torgeir Larsen og Gro Holm (2006) blant annet ut på at enhver norsk regjeringdannelse vil garantere for og verne om Norges alliansetilknytning. Norsk utenrikspolitikk drøftes og bedømmes etter hvorvidt den er i overensstemmelse med den etablerte utenrikspolitikken. Dette bidrar derfor til å bevare konsensusen. Forskerne ser det som et demokratisk problem at mange av de utenrikspolitiske diskusjonene på Stortinget foregår i lukkede fora fordi dette hindrer offentligheten i å ta del i de utenrikspolitiske beslutningene. Dette gjør dessuten at eventuell dissens blir gjemt bak lukkede dører. Forskerne mener konsensusorienteringen rundt norsk utenrikspolitikk begrenser den offentlige debatten om sentrale utenrikspolitiske spørsmål, fordi ingen tør å utfordre den etablerte sannheten. De mener dessuten at det er en svak tradisjon for utenrikspolitisk journalistikk i Norge. De viser til at svært få norske journalister jobber systematisk med kritisk utenriksjournalistikk, og at vestlige

medier ofte vil kopiere hverandre i sin utenriksdekning, istedenfor å jobbe selvstendig. En studie som målte vestlige mediers utenriksnyhetsformidling i fire måneder konkluderte med at 70 prosent av de tre toppnyhetene var like (Thune et al. 2006).

Et annet hinder for at pressen skal kunne ha en kritisk dekning av krigen i Afghanistan, er hva Terje Tvedt (2003; 2005) kaller ”det norske godhetsregime”. Godhetsregimet går ut på at Norge knytter sin internasjonale profil til utviklings- og fredspolitik. Dette begrunnes ut ifra altruisme (viljen til å hjelpe andre) og ut ifra realisme (Norges egeninteresse), ved at fredsprofilen øker Norges betydning i verden. Pengene som bevilges til utvikling og bistand blir lite debattert i Stortinget, selv om beløpene er betydelige. Godhetsmålene er så vage at de er lite etterprøvbare. De upresise formuleringene bidrar til å legitimere alt den politiske ledelsen måtte finne på. Det er knyttet et stort informasjonsapparat til ”det norske godhetsregimet”. I 2003 utgjorde disse informasjonsarbeiderne 100 personer. I tillegg kommer UD-sponsede turer for journalister. Slike turer går blant annet til Afghanistan, der journalister kan følge norske statsråder på tur. Ifølge Tvedt forsvarer norske journalister Norges rolle som utenrikspolitisk stormakt uten å utfordre den kritisk. Enigheten om ”det norske godhetsregimet” blant norske samfunnseliter og journalister underbygger hypotesen om den norske utenrikspolitiske konsensusen.

Fordi den utenrikspolitiske konsensusen er stor i Norge er journalistene nødt til å basere seg på alternative kilder for å oppnå en kritisk dekning av krigen i Afghanistan. De bør også på eget initiativ lete frem fakta som kan teste de etablerte sannhetene. Den kvantitative analysen vil gi svar på hvem som faktisk kommer til orde i dekningen, mens den kvalitative analysen kan gi svar på hvordan journalistene går frem for å lage kritiske utenriksnyheter.

Janne Haaland Matlary og Audun Halvorsens (2006) studie av de norske partienes utenrikspolitiske profil bekrefter konsensusen som preger norsk utenrikspolitikk. Det eneste partiet som virkelig skiller seg ut når det kommer til utenrikspolitisk profil, er

Sosialistisk Venstreparti (SV), som mer enn noe annet parti omtaler forsvaret i negative vendinger i sitt partiprogram. Krefter i SV flagger fortsatt sin NATO-motstand, selv om partiet er i regjeringsposisjon. Det faktum at partiet likevel aksepterer medlemskapet og aktiv deltakelse i NATO-operasjoner styrker den utenrikspolitiske konsensusen. SVs rolle i forhold til Afghanistan-politikken blir drøftet videre i intervjuanalysen.

2.4 Utenriksjournalistiske nyhetskriterier

Den ukritiske utenriksdekningen forsterkes av etablerte nyhetskriterier for utenriksjournalistikk som favoriserer saker med norsk vinkling og elitefokus. Ifølge Johan Galtung og Mari Holmboe Ruges (1965) teori vil en hendelse ha større sjanse for omtale desto nærmere hendelsen er i kulturell forstand. Dette beskrives også som grad av relevans. Hvis en hendelse skjer et sted som er geografisk sett langt unna, kan den likevel være relevant og få spalteplass hvis den påvirker leserne, lytterne og seerne. Dette gjør at nyhetssaker om Afghanistan som har et norskfokus, vil bli prioritert over saker med for eksempel et afghansk fokus ifølge teorien.

Dernest er det mer sannsynlig at en hendelse kommer i nyhetsbildet hvis den handler om elitenasjoner eller elitepersoner. Dette er med på å forme hvem som regnes som legitime kilder og hvem som dermed setter dagsorden. Sannsynligheten for at en hendelse blir en nyhet, vil dessuten øke ettersom hvor negativ den er. Dette er noe profesjonelle kilder kan spille på i møte med mediene for at saken skal formes i deres favør. Denne studien vil hovedsakelig teste norsk- og elitevinklingen i de norske medienes Afghanistan-dekning, fordi dette er faktorer som gir en indikasjon på om personer i det norske politiske maktapparatet dominerer som kilder. Teorien beskriver også andre mekanismer som påvirker nyhetsdekningen, men disse er mindre relevante for denne studien.

Teorien om at norske journalister har et tydelig norskfokus i sin utenriksdekning, blir underbygget av Hans Magnus Enzenbergers (2002) studie av norsk pressedekning

presentert i essayet *Verden skrumper inn på avispapiret*. Han kritiserer norske aviser for i stor grad å dekke utenriksstoff som omhandler nordmenn.

Uansett om de står til venstre eller høyre politisk, bor i store eller små byer, skriver bokmål eller nynorsk - alle utgivere, redaktører, journalister og markedsførere er tydeligvis enige på ett punkt: at det ville være upatriotisk å anta at den norske leser kunne interessere seg for noe som skjer utenfor landets grenser.

Hans Magnus Enzenberger (2002)

Det teoretiske forståelsesrammen oppgaven bygger på kan fremstilles i følgende modell:

Kausalmodellen viser at konsensusen om hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk og den utbredte oppfatningen av at Norge er et godhetsregime påvirker og blir opprettholdt av det norske politiske maktapparatet. De politiske og militære maktelitene, som utgjør det norske politiske maktapparatet, slipper lettest til i mediene, fordi de anses som legitime kilder ut i fra utenrikspolitiske nyhetskriterier. Dette fører til at maktapparatet påvirker den norske utenriksjournalistikken. Siden utenriksjournalistikken påvirker hva opinionen mener noe om, er det viktig for det politiske maktapparatet å kontrollere hva mediene skal få tilgang til av informasjon. Dette kan føre til en vridning av nyhetsdekningen i de mektige kildenes favør, noe

som vil legge begrensninger på den norske samfunnsdebatten og vil true mediernes uavhengige stilling.

Denne modellen er basert på noen få teorier og er en forenkling av en kompleks virkelighet. Det vil være flere faktorer enn som er med på å forme norsk utenriksjournalistikk enn det modellen antyder og faktorene som er nevnt kan ha flere kausalsammenhenger. For eksempel er det grunn til å tro at det norske godhetsregimet og den norske utenrikspolitiske konsensusen også vil påvirke utenriksjournalistikken direkte og ikke bare gjennom maktelitens meninger. Denne studien kan likevel gi interessant og verdifull informasjon som gir innsikt i norske mediers utenriksjournalistiske makt, begrensninger og prioriteringer.

III Problemstilling og hypoteser

3.1 Problemstilling

Som den teoretiske modellen (*Modell 2.1*) i forrige kapittel viser, påvirker det norske politiske godhetsregimet og den norske utenrikspolitiske konsensus det norske politiske maktapparatet, som igjen påvirker norsk utenriksjournalistikk.

Journalistikken påvirker hva opinionen mener noe om, og har derfor tilbakevirkende indirekte påvirkning på de norske maktelitenes meninger. Ut fra det teoretiske rammeverket er det utledet følgende todelte problemstilling:

I hvilken grad er sentrale norske mediers Afghanistan-dekning styrt av det politiske maktapparatet? Hvilke implikasjoner har det i så fall for en kritisk dekning av konflikten i Afghanistan?

Den kvantitative innholdsanalysen vil hovedsakelig rette fokus mot det norske politiske maktapparatets påvirkning på den utenriksjournalistikken, mens de andre aspektene i modellen vil fungere som en bakenforliggende forståelsesramme. For den kvalitative intervjuanalysen vil derimot alle påvirkningsmekanismene i modellen være relevante, fordi denne delen har som hovedmål å svare på hvilke implikasjoner det har for kritisk utenriksjournalistisk dekning om makteliter får sette agendaen.

Intervjuanalysen vil blant annet ta utgangspunkt i følgende spørsmål: Hvilke utfordringer er knyttet til å dekke konflikten som journalist? Hvor frie er forsvaret og politikerne til å uttale seg til mediene? Hvordan er maktelitenes forhold til mediene? Hvordan prioriteres utenriksstoffet redaksjonelt?

3.2 Hypoteser

For å besvare problemstillingen vil analysene vil ta utgangspunkt i fem hypoteser om den journalistiske dekningen av konflikten i Afghanistan.

Som Galtungs og Ruges teori om nyhetskriteriene for utenriksjournalistikk slår fast, vil saker med lokal forankring geografisk eller kulturelt ha høyere prioritet enn andre saker. Dessuten vil saker som omhandler elitenasjoner bli prioritert. Elitenasjoner vil i denne studien defineres som land som er allierte med Norge i militæroperasjonen i Afghanistan. Dette er fordi disse landene hovedsakelig er land i Europa og Nord-Amerika, som også er de rikeste og mektigste landene i verden. Hvis dekningen har en hovedvekt av norske og allierte vinklinger og norske og allierte kilder, vil det indikere at hva som skjer i konflikten hovedsakelig anses som interessant hvis det direkte angår Norge og nordmenn. Dette vil bekrefte teorien om utenriksjournalistiske nyhetskriterier, og det vil bety at de nasjonale kildene hovedsakelig får sette dagsorden. Dette innsnevrer den utenrikspolitiske debatten ved at det verner om den norske konsensusen om Norges engasjement i Afghanistan. Det vil gjøre det lettere for det norske politiske maktapparatet å få frem sitt syn uimotsagt. Derfor vil den første hypotesen være:

H1: De fleste Afghanistan-sakene fokuserer på Norge og nordmenn.

Undersøkelsen vil ta utgangspunkt i om de fleste sakene har norske vinklinger. Det vil si at de i ingress og tittel først og fremst handler om Norge og nordmenn. Derneft vil det undersøkkes hvor stor andel av kildene som er norske og allierte, opp mot hvor stor andel av sakene som er afghanske.

Hvem som slipper til i mediene er en sterk indikasjon på hvem som setter dagsorden i dekningen av konflikten i Afghanistan. Ifølge Galtungs og Ruges teori er det større sjanse for at en sak blir prioritert hvis den omhandler en eliteperson. Hvis elitetunge saker dominerer, er det en indikasjon på at det bare skrives saker om temaer som den norske makteliten er villig til å snakke om og mener noe om. Elitekilder vil her først og fremst være politikere, embetsmenn og militære fordi det er disse kildene som representerer det norske politiske maktapparatet. Den andre hypotesen vil derfor være:

H2: Legitime elitekilder dominerer Afghanistan-dekningen.

Hvor stor andel av sakene baserer seg på politiske utspill og hvor stor andel av kildegrunnlaget er elitekilder? Om sakene er basert på politiske utspill vil si at sakene baserer seg på politiske meningsytringer fra en sentral samfunnsaktør, i stedet for at saken er basert på rapporter, analyser, hendelser eller observasjoner. Hvis kildegrunnlaget hovedsakelig baserer seg på politiske og militære kilder og de fleste sakene er politiske utspill, så vil dette være en indikasjon på at utenrikssakene om Afghanistan blir styrt av det politiske maktapparatet. Det vil være spesielt interessant å se resultatene av denne hypotesen sammen med hypotesen om norsk fokus, fordi dette gir en enda sterke indikasjon på om det er norske eliter som dominerer nyhetsbildet.

Hvis det brukes lite ressurser på å dekke konflikten i Afghanistan er det desto større sjanse for at journalistikken er ukritisk. Dette øker sjansen for at informasjonen som blir formidlet er kildestyrt. Det er dyrt for mediene å lage kritisk journalistikk fra førstehåndsinformasjon. Jo flere kilder en journalist innhenter til en sak, desto lenger tid tar den å lage. For å finne ut hvordan sivilbefolkningen i Afghanistan har det er det helt nødvendig å reise til konfliktområdet, selv om dette er både dyrt og farlig. Alternativet er at avisene bruker andrehåndskilder som nyhetsbyråer og andre medier for dekke sentrale hendelser, eller at sakene produseres fra Norge og at dermed norske elitekilder får mer spalteplass. Dette øker sjansen for at det politiske maktapparatet styrer journalistikken, fordi de mer ukritisk vil slippe til. Derfor er den tredje hypotesen:

H3: Afghanistan-journalistikken er et nedprioritert område ressursmessig.

Hvor stor andel av sakene lages fra Afghanistan? Hvor stor andel utgjør de norske avisenes egenproduserte journalistikk? Hvor mange kilder er det per sak? Hvis Afghanistan-dekningen ofte baserer seg på nyhetsbyråer og andre medier er det en indikasjon på at Afghanistan-dekningen er et nedprioritert område for norske aviser, siden de ikke bruker egne ressurser for å finne saker. Hvis få saker er produsert i Afghanistan er dette enda en indikasjon på at det er et nedprioritert område

ressursmessig for redaksjonene. Jo flere kilder sakene har, desto mer ressurser har avisene satt av for å dekke konflikten.

Bruk av anonyme kilder kan være viktig for å få frem skjult informasjon, men denne informasjonen kan være falsk eller utilstrekkelig uten at dette kan kontrolleres. Dette gjør det mulig å plante negativ informasjon. Det er problematisk hvis kildevernet blir brukt til å beskytte mektige kilder som har skjulte motiver (Allern 2001:219).

Journalistenes etiske regelverk, Vær varsom-plakaten, har derfor som hovedregel at kilder skal identifiseres, med mindre det er i konflikt med kildevernet eller hensynet til en tredjeperson. Det understrekes at journalister bør være spesielt aktsomme i behandling av informasjon fra anonyme kilder og at det skal kontrolleres at alle opplysninger som gis er korrekte (Vær varsom-plakaten [online]). Dette er imidlertid et problem i en krigssituasjon der informasjon ikke alltid lar seg kontrollere. Derfor vil den fjerde hypotesen være:

H4: En stor andel av artiklene er basert på anonyme kilder.

Hvis anonyme kilder brukes hyppig, er dette en indikasjon på at mange kilder slipper ukritisk til i spaltene. Dette vil ha implikasjoner for graden av kritisk dekning av krigen i Afghanistan.

Det er interessant å se om Hallins teori blir bekreftet i hele tidsperioden fra krigens start i september 2001 til desember 2008, eller om det er en tendens som styrkes eller svekkes over tid. Derfor vil den femte hypotesen være:

H5: Elitekildenes dominans i Afghanistan-dekningen er stabil over tid.

Denne hypotesen vil undersøkes ved å teste hvordan norskfokus, elitefokus og ressursbruken forholder seg over tid. Hvis elitesnes gjennomslag i mediene varierer sterkt i løpet av tidsperioden, vil dette utfordre teorien om at maktelitene styrer utenriksjournalistikkens kausalitetsvaliditet. Variasjon i elitesnes gjennomslag i mediene over tid vil være en indikasjon andre premisser må være på plass for at teorien skal fungere.

IV Metodologisk tilnærming

4.1 Gjennomføring av undersøkelsen

For å teste om norske mediers Afghanistan-dekning er styrt av det politiske maktapparatet, vil studien bygge på en kvantitativ innholdsanalyse av sentrale avisers hovedsaker fra 11. september 2001 til og med desember 2008. Denne metoden vil kombineres med kvalitative dybdeintervjuer med utenriksjournalister, presseansvarlige i forsvaret og politikere i Stortingets forsvarskomite, for analysere om deres oppfatninger av den norske pressedekningen av krigen i Afghanistan samsvarer med funnene fra den kvantitative analysen. Dette er en form for metodetriangulering på grunn av kombinasjonen av ulike typer datakilder (intervjudata og avisartikler) og ulike metoder (innholdsanalyse og kvalitativ metode) som øker undersøkelsens validitet (Andersen 2006:283; Yin 2003: 83-107).

I metodekapittelet vil jeg først ta for meg det kvantitative studiet ved å redegjøre for det tekstanalytiske forskningsdesignet, og deretter operasjonaliseringen som innebærer både utvalgsmetode og koding. Deretter vil det redegjøres for den kvalitative metodebruken. Til slutt diskuteres undersøkelsens validitet.

4.2 Tekstanalytisk forskningsdesign

Målet med denne oppgaven er å studere norske sentrale mediers Afghanistan-dekning over flere år for å si noe om hvem som setter dagsorden. Siden dette studiet vil gi et stort materiale er innholdsanalyse det naturlige valget, fordi denne metoden tillater å finne mønstre og tendenser i et stort tekstmateriale. Studiens hovedfokus er på kilde- og ressursbruk. Derfor er det gjort en manuell analyse fordi dette krever en viss grad av tolkning. Tolkningen er gjort enklest mulig for at den skal være mest mulig etterprøvbar. Noe av kodingen krever tolkning i større grad, men her er kriteriene for tolkningen gjort så klar som mulig for å sikre undersøkelsens etterprøvbarhet

og reliabilitet. Svakheten ved innholdsanalyser er at ikke alle forskningsspørsmål kan besvares kvantitativt. I blant kan reliabiliteten gå ut over begrepsvaliditeten. Metoden fanger som regel ikke opp det usagte, det uskrevne. Det kan være uuttalte forutsetninger. Det kan også være problematisk at kategoriene er forhåndsbestemte, selv om dette øker etterprøvnbarheten. Dette kan føre til at man ikke er åpen for å registrere andre interessante ting som kommer frem i tekstene (Boréus og Bergström 2005).

4.3 Operasjonalisering av det kvantitative studiet

Studiet må begrenses til to aviser fordi dette gir mulighet til å undersøke alle deres hovedsaker og til å undersøke dekningen over tid. Studiet vil ta utgangspunkt i Aftenpostens morgenutgave og Dagsavisens dekning av krigen i Afghanistan fra terrorangrepet på The World Trade Center den 11. September 2001 frem til og med desember 2008. Disse dagsavisene er sentrale abonnementsaviser med tidligere partipolitisk forankring og med en seriøs profil. I og med at de er abonnementsaviser og ikke tabloidaviser, er det grunn til å tro at de er mindre hendelses- og sensasjonsfokuserte og dermed har en mer helhetlig strategi rundt sin Afghanistan-dekning. Begge avisene har stor utenriksdekning i forhold til de fleste andre norske aviser og det er derfor naturlig å tro at de har en bred dekning av konflikten i Afghanistan.

Avisenes likheter er både en begrensning og en fordel for undersøkelsen. Fordelen er at hvis man finner at Afghanistan-dekningen i aviser som satser på utenriksstoff avhenger av norsk politisk dissens er det en indikasjon på at dette vil gjelde for andre sentrale medier også. Dessuten gjør likhetene at avisene lettere lar seg sammenligne. Begrensningen går ut på at avisenes likheter gjør det vanskelig å generalisere til aviser som ikke fyller de samme kriteriene, som for eksempel tabloidavisene.

Det er imidlertid også mye som skiller de to avisene. Den tidligere høyreavisen Aftenposten blir fortsatt oppfattet som mer konservativ enn den tidligere

arbeiderpartiavisen Dagsavisen, som har en mer radikal profil. Dessuten er det stor forskjell på avisenes størrelse. Aftenposten hadde i 2008 et opplag på 247 556, mens Dagsavisens opplag var på 29 041 (Kampanje [online]). Disse forskjellene gjør avisene litt mindre sammenlignbare, men det styrker generaliserbarheten. Det kan også si noe om avisenes ulike profil gjør at deres dekning blir ulik.

For å undersøke avisenes dekning av krigen i Afghanistan har jeg valgt å ta utgangspunkt i deres hovedsaker. Jeg har valgt å konsentrere meg om artikler som det har vært vist til på forsiden av avisene i det aktuelle tidsrommet, og for Dagsavisen har jeg også tatt med artikler som har hatt mer enn 900 ord i det aktuelle tidsrommet.

Årsaken til at fokuset er på førstesidestoffet er at disse artiklene blir dobbelt så ofte lest som stoff som kun er inne i avisen (Mccombs 2004). Førstesidestoffet er også hva avisene selv har prioritert som de viktigste sakene. Som regel vil dette være saker som blir regnet som gode ut fra presseetiske prinsipper som at de er kritiske og nyanserte. For Dagsavisen var det ikke mulig kun å studere artikler som det hadde vært vist til på førstesiden fordi dette ikke utgjorde et stort nok utvalg, derfor valgte jeg også å se på saker som inneholdt mer enn 900 ord. Ordrike saker er en indikasjon på at sakene har blitt prioritert plassmessig i avisen og er således også et mål på at det er en sak avisen har valgt å satse på. Derfor vil disse sakene være spesielt relevante for å teste hypotesen om kritiske saker om krigen i Afghanistan avhenger av norsk politisk dissens. Dessuten utgjør førstesidestoffet og de største sakene en liten andel av den totale stoffmengden, noe som gjør det mulig å studere hele utvalget.

Saker som ikke har Afghanistan som hovedtema vil ikke bli tatt med i utvalget. Dette kan for eksempel dreie seg om saker som har norsk asylpolitikk som hovedtema, som tilfeldigvis har intervjuet en afghaner. Eller det kan være en sak som handler generelt om terror der Afghanistan figurerer som et av flere eksempler. Jeg vil heller ikke analysere notiser fordi de som regel kun gjenspeiler hva som har kommet frem i andre medier, eller saker redaksjonen ikke synes var viktige nok til å fortjene en egen sak.

For å begrense utvalget ytterligere har jeg valgt kun å se på nyhetsdekningen, fordi nyhetene har som mål å være nøytrale, kritiske og informative (Vær varsom-plakaten [online]). Derfor analyserer jeg verken ledere, kommentarer og kronikker, fordi de ikke tar sikte på å være nøytrale. Mitt hovedfokus vil være å se på kildebruk og vinkling for å se om kritisk utenriksnyheter avhenger av politisk dissens. Jeg vil ikke analysere meningsinnholdet i artikkelen. Dette er for å gjøre undersøkelsen så etterprøvbar som mulig. For meningsbærende artikler som ledere, kommentarer eller kronikker er det meningsinnholdet som er det bærende ved artikkelen. Derfor vil disse sakene kreve en helt annen metodologisk tilnærming og koding for at undersøkelsen skal være substansiell. Skal man definere om en artikkel er kritisk ut i fra meningsinnholdet, må det være klart definert på forhånd hva artikkelen skal være kritisk eller ukritisk til. Dette vil igjen begrense stofftilfanget fordi ikke alle artikler vil være relevante for de forhåndsoppsatte idealtypene. Det ville også vært en utfordring å studere sakene over et så langt tidsrom fordi hva artiklene er kritiske til vil kunne endres. Undersøkelsen ville dessuten blitt mindre etterprøvbar fordi kodingen vil kreve mer tolkninger og fordi det i blant vil være et spørsmål om en artikkel er kritisk eller ikke. Det ville vært svært interessant å gjøre en analyse av de meningsbærende artiklene, enten som en innholdsanalyse eller som en diskursanalyse som supplement. Dette vil imidlertid bli for ressurskrevende for denne oppgavens omfang.

4.3.1 Utvalgsmetode for avisene

Aftenposten: Et søk i det digitale artikkelarkivet A-tekst viser at Aftenposten har totalt 7021 treff som inneholder søkeordet "Afghanistan" fra 11. September 2001 til og med desember 2008. Med hjelp fra Aftenpostens researchavdeling som har mulighet til å søke isolert på førstesidestoff, fikk jeg tilgang til de 195 førstesidehenvisningene som inneholdt søkeordet "Afghanistan" i denne perioden. Deretter lette jeg opp artiklene som disse henvisningene viste til i A-tekst. Totalt utgjorde dette 409 artikler. Etter å ha sortert ut irrelevante artikler og sortert ut de

meningsbærende artiklene og notisene så utgjorde dette 283 artikler fra den aktuelle perioden.

Dagsavisen: Det beste ville vært å bruke den samme utvalgsmetoden for Dagsavisen som for Aftenposten, men dette var ikke mulig på grunn av for få førstesidehenvisninger med søkeordet ”Afghanistan”. Avisen har kun digitale arkiver fra og med 2002, derfor måtte alt materialet fra 2001 gås gjennom manuelt. I denne perioden hadde avisen 2079 treff på søkeordet ”Afghanistan” i A-tekst. For å finne førstesidehenvisningene i denne perioden var det nødvendig å gå gjennom alle sakene manuelt for å velge ut hvilke som var førstesidehenvisninger. Verken A-tekst eller Dagsavisens digitale arkiver gjorde det mulig å søke blant førstesidene isolert. I A-tekst er det imidlertid avmerket på hvilken side i avisen den aktuelle teksten ble publisert. Dette gjorde det mulig å plukke ut førstesidehenvisningene som inneholdt ordet ”Afghanistan” blant de 2079 treffene. Det viste seg imidlertid å være kun 17 førstesidehenvisninger som inneholdt søkeordet ”Afghanistan” fra begynnelsen av 2002 til desember 2008. Erik Sagflaat som var Dagsavisens utenriksredaktør i denne perioden bekrefter at det var få saker om konflikten som nådde førstesiden:

”Det kan stemme at vi har hatt få saker om Afghanistan på førstesiden etter 2001. Det var alltid en kamp å få utenrikssaker på førstesiden. I Afghanistan har vi stort sett dekket de store begivenhetene, som Talibans fremmarsj. Dette er ofte fellesnyheter som har vært på dagsrevyen dagen i forveien og som det skrives om i andre aviser samme dag. På førstesiden ønsker man ofte egennyheter og det er det oftere at innenriksredaksjonen har. Det er det som skal selge.” (Sagflaat 2009 [telefonintervju]¹).

At Dagsavisen hadde langt færre saker om Afghanistan på førstesiden enn Aftenposten, kan forklares ved at Dagsavisen i utgangpunktet hadde nesten 5000 færre treff på ”Afghanistan” i A-tekst enn Aftenposten i den aktuelle perioden.

---

¹ Referansen vil være den samme for alle Sagflaats sitater.

Derneft kan det forklares ved at Dagsavisen har langt færre saker på forsiden enn Aftenposten. Dermed kan avisen ha hatt et stort tilfang av Afghanistan-artikler som bare ikke har kommet til syne på førstesiden. At Aftenposten er en større avis med bedre ressurser gjør at det er grunn til å tro at dette gjør det mulig å ha flere egne saker, som dermed har større sjanse for å komme på førstesiden.

På grunn av det mangelfulle stofftilfanget i Dagsavisen var det nødvendig å benytte seg av et annet utvalgskriterium for å finne frem til Dagsavisens viktigste Afghanistan-saker. Ideelt sett ville det vært mer relevant å plukke ut Afghanistan-artiklene som har vært hovedsakene i utenriksseksjonen, men dette lot seg ikke gjøre på grunn av for dårlige digitale søkeverktøy. Derfor ble de største sakene utvalgskriteriet, målt etter antall ord. Dette kan anses som et relevant utvalgskriterium fordi størrelsen på en sak er en indikasjon på hva som prioriteres av avisen, i form av hva som får mye spalteplass. I A-tekst er hver tekst markert med antall ord. Dermed var det mulig å gå igjennom alle treffene på "Afghanistan" og plukke ut de sakene som hadde mer enn 900 ord. Dette utgjorde 179 saker. Grensen ble satt på 900 ord, dette tilsvarer en helsides artikkel eller større saker.

For å finne hovedsakene som var skrevet i Dagsavisen i 2001 var det nødvendig å gå gjennom arkivene manuelt (alle avisene er bokbundet og sortert etter måned og årstall). Det var 84 artikler med henvisninger til konflikten i Afghanistan på førstesiden i denne perioden. I disse arkivene var det ikke notert hvor antall ord for hver artikkel, dermed var det imidlertid ikke mulig å plukke ut de største sakene i denne perioden. Totalt utgjorde analyseenheterne 263 saker, av disse var det 117 artikler som oppfylte de relevante kriteriene (kommentarstoffet, notisene og de irrelevante sakene er luket ut), som dermed inngikk i datasettet. Til sammen består utvalget fra de to avisene av 399 artikler.

Ved kun å ha "Afghanistan" som søkeord dekker ikke søket alle førstesidene om konflikten, fordi førstesidehenvisninger som kun inneholder for eksempel afghansk, afghaner, Kandahar, Kabul, Meymaneh eller Taliban ikke kommer med. Skulle alle relevante søkeord tas med, ville det kommet med svært mange flere irrelevante

artikler og sorteringen ville tatt mye lenger tid. Saker om afghanere vil ofte dreie seg om afghanere i Norge. Saker som bare henviser til byer vil gjøre det nødvendig å søke på alle de sentrale byene i landet for å være sikker på at alle saker kommer med. Det er dessuten grunn til å tro at avisene for å hjelpe leseren, som regel skriver hvilket land det dreier seg om. Saker om Taliban vil ofte kunne dreie seg om terror uten at det hovedsakelig dreier seg om Afghanistan. I en av seks av Dagsavisens saker fra 2001 om Afghanistan, inneholder ikke forsidehenvisningene ordet "Afghanistan". Ofte var dette henvisninger og ikke hovedoppslaget på førstesiden. Disse henvisningene har ofte svært lite tekst noe som kan forklare hvorfor ikke "Afghanistan" ble nevnt. I Aftenposten er det derimot mer tekst på forsiden av avisen, selv for henvisningene. Derfor er det sannsynlig at Aftenposten oftere enn Dagsavisen inkluderer ordet "Afghanistan" på sine førstesidehenvisninger. På grunn av oppgavens omfang har det imidlertid ikke vært mulig å teste dette.

Selv om det skulle vise seg å være en sjettedel av sakene som faller ut av utvalget på grunn av søkekriteriet er det ingen grunn til å tro at disse artiklene skiller seg fra de andre artiklene. Det er lite trolig at man ville fått et annet resultat hvis man undersøkte hele utvalget. Derfor kan utvalget regnes som et representativt utvalg av førstesideoppslagene.

4.3.2 Koding

Avis: For å kunne sammenligne avisenes Afghanistan-dekning er Aftenpostens og Dagsavisens artikler kodet som separate verdier i datasettet. Ved å sette avisene opp mot hverandre er det mulig å se om avisenes profil speiles i deres Afghanistan-dekning. I tillegg vil denne sammenligningen kunne fungere som en kontroll mekanisme hvis en av avisene har en spesielt skjev dekning. Disse resultatene vil også gi indikasjoner på hvor generaliserbart materialet er².

---

² Nærmere informasjon om hvordan kodingen er gjennomført i SPSS finnes i variabeloversikten i appendiks I.

Tid: For å kunne analysere eventuelle endringer over tid er hver avisartikkel kodet etter årstall og sesong. Dette kan blant annet være interessant å se om dekningen har endret seg med regjeringsskiftet i 2001 og 2005.

Type sak: Denne variabelen kategoriserer hva slags innhold sakene har. Dette viser hvilke sakstyper som er mest fremtredende i dekningen av Afghanistan. Saker blir kategorisert etter om de er politiske utspill, en hendelsesnyhet, presentasjon av en rapport eller en skildring, militær- eller politisaker eller humanitærsaker.

En sak kategoriseres som et politisk utspill hvis den er basert på et utspill fra en politiker eller en annen samfunnsaktør og dersom utspillet er hovedvinklingen i saken. Hvis en politiker eller andre derimot bare kommenterer en hendelse eller en rapport eller en annen type sak, så vil ikke dette klassifiseres i utspillkategorien, men som en av de andre kategoriene.

Hendelser i Afghanistan vil være hendelsesnyheter (antall drepte, krigens seire/tap). Saker som presenterer rapporter vil bli kategorisert innenfor den sammen kategorien. Det samme gjør skildrende saker.

Politi- og militærsaker kan være saker om militæret og politiet i Afghanistan som handler om hvordan soldatene jobber i felten, eller om soldater her hjemme som skal dra ut i krigen, osv. Med andre ord er det saker der politiets og de militæres oppgaver eller følelser er hovedfokus. Saker som handler om humanitære aktører som opererer i Afghanistan (menneskerettighetsorganisasjoner, bistand eller utvikling) blir kategorisert som humanitærsaker hvis deres arbeid er hovedpoenget i artikkelen. Dersom en representant for de humanitære organisasjonene eller militæret bare kommer med et utspill som er rettet mot de politiske beslutningstakerne, klassifiseres dette som et politisk utspill.

En svakhet med denne kodingen er at kategorien hendelse, rapport eller skildring rommer for mange ulike artikler. Dette skyldes kategoriene i utgangspunktet var litt

for snevre. Det var ikke dekkende for alle artikkeltypene i utvalget. Dette ble oppdaget først da kodingen var kommet for langt, dermed ble kategorien hendelser utvidet. Dette gjør at denne variabelverdien blir litt for unyansert. På den annen side kan variabelen fortsatt gi verdifull informasjon. Hvor mange saker som er basert på politiske utspill kan være en indikasjon på at utenriksjournalistikken er basert på politiske oppfatninger, mens andelen humanitærsaker og politi- og militærsaker sier noe om hvilke saker som blir prioritert i mediene og hvilket bilde som vises fra krigen i Afghanistan.

Kilder: Ved å kartlegge hvilke kilder avisene bruker i sine Afghanistan-artikler er det både mulig å si noe om avisenes ressursbruk og hvilke kilder som kommer mest til orde. Det gjør det også mulig å si noe om hvor åpen og etterprøvbar journalistikken er. For at datamaterialet skal bli mest mulig anvendelig må kildeinformasjonen fordeles på flere ulike variabler. Jeg vil registrere alle kildene etter hvilken nasjonalitet de har og hva de representerer.

Alle kildene som kommer til syne i teksten vil registreres, enten det er intervju-kilder eller skriftlig materiale. Også andre aviser og nyhetsbyråer som det blir vist til i teksten vil bli oppført som kilde hvis de brukes direkte. Det vil si at hvis det vises direkte til informasjon der nyhetsbyråer og andre aviser nevnes som kilden til informasjonen blir de regnet som en selvstendig kilde. Hvis de derimot kun nevnes i forbindelse med et sitat der en kilde har sagt noe til denne avisen blir de ikke regnet. I disse tilfellene er det kun intervjuobjektet som registreres. Dette sikrer at ingen kilder telles to ganger. Det er imidlertid en egen variabel som registrerer om sakene er laget på egenhånd av journalister eller om det er kopiert fra en annen avis eller nyhetsbyrå, slik at denne informasjonen ikke går tapt.

Kildeetterprøvbarhet: Jeg vil registrere om artiklene benytter seg av anonyme kilder eller om alle kildene er åpne for å kunne si noe om hvor åpen og etterprøvbar journalistikken er. Anonyme kilder er viktige for å få frem skjult informasjon, men denne informasjonen kan være falsk eller utilstrekkelig uten at dette kan kontrolleres for. Slik er det mulig å plante negativ informasjon. Det er problematisk hvis

kildevernet blir brukt til å beskytte mektige kilder (Allern 2001:219). Kildene kan være både skriftelige og intervjukilder bare de kommer frem i teksten. Kilder som intervjuer sivile aktører som kun bruker fornavn klassifiseres som åpne kilder.

Dette er en dikotomvariabel der artikler med kun åpne kilder får en verdi, mens bruk av anonyme kilder i artiklene får en annen. Her ville det nok vært enda mer hensiktsmessig å kode åpne og anonyme kilder som to ulike variabler for å se hvor mange det brukes av hver artikkel. Denne variabelen skiller ikke mellom artikler som kun bruker anonyme kilder og andre artikler som har flest åpne kilder, men som benytter seg av noen få anonyme. Dette er derfor en svakhet ved denne variabelen. Likevel kan inneholder variabelen verdifull informasjon fordi den gir en indikasjon på hvor mange saker som blant annet bruker anonyme kilder.

Kildenasjonalitet: Kildenes nasjonalitet viser hvem som kommer til orde og sakens vinkling. Dette vil blant annet kunne bidra til å gi svar til hypotesen om at de fleste Afghanistan-sakene har et norsk fokus. For å kunne registrere antall kilder med ulik nasjonalitet, blir hver aktuelle kategori satt opp som en egen variabel. De aktuelle kategoriene er norske, amerikanske, andre allierte, afghanske og andre kilder. For hver artikkel blir antall kilder med den aktuelle nasjonaliteten registrert. Norske kilder må registreres for å se hvor stort norskfokus det er på sakene. Derneft er det interessant å se hvor mye av kildegrunnet som er dominert av amerikanske og andre allierte kilder versus hvor mange afghanske kilder som slipper til. Kategorien andre kilder er dessverre litt for bred. I tillegg til å klassifisere andre nasjonaliteter som ikke er nevnt, rommer den også internasjonale kilder, som for eksempel kilder som jobber for FN sentralt eller det internasjonale Røde Kors og anonyme kilder. Denne kategorien fungerer dermed som en restkategori for alle de andre kildene. Det var dessverre ikke mulig å gjøre om på kodingen da dette problemet ble synlig. Likevel inneholder variabelen mye verdifull informasjon i og med at hovedpoenget er å undersøke hvor mange norske og afghanske kilder det er i datamaterialet.

Kildeantall per sak: Hvor mange kilder det er totalt i en sak sier noe om ressursbruken. En sak med mange kilder krever som regel mer ressurser enn en med

få. I tillegg sier det noe om kvaliteten på sakene, da det er et journalistisk ideal at en sak skal ha så mange kilder som mulig og belyses fra så mange sider som mulig. Denne variabelen er laget som en aggregert variabel som legger sammen alle kildene i en sak (norske kilder + amerikanske kilder + andre allierte kilder + afghanske kilder + andre nasjonaliteter). Dette kan imidlertid være et feilaktig mål på kvalitet og ressursbruk siden det gjerne står flere saker på en avisside. At en sak har en kilde skyldes derfor i blant at kildene fordeles på forskjellige saker. Likevel kan dette målet vise avisenes tendenser.

Kildetype: Ved å kategorisere kildene etter hvem de representerer, får man informasjon om medienes vinkling og kildevalg. Det gir en indikasjon hvem som setter dagsorden. Hvis politiske og andre offisielle kilder, som militære og politikilder, dominerer, støtter dette opp under problemstillingen om at norsk utenriksjournalistikk avhenger av elitekilder. Kildene blir delt inn i militær- og politikilder, politikere, humanitære aktører, forskere, sivile, andre og Taliban eller krigsherrer som separate variabler. Dette gir informasjon om hvor mange kilder hver kategori utgjør. Det er spesielt interessant å kombinere disse variablene med kildenes nasjonalitet.

Konger, byråkrater, diplomater og landsbysjefer registreres som politiske kilder. Konger er ikke folkevalgte, men de er det politiske overhodet i et land. Byråkrater og diplomater jobber på direkte ordre fra den politiske sentralmakten og regnes derfor også som politiske kilder. Landsbysjefer er politiske røster som taler på vegne av flere enn seg selv, selv om de ikke kan knyttes opp mot sentralmakten. Afghanistan er imidlertid et politisk fragmentert land (Barth 2008). Derfor vil disse sjefene ofte fungere som de politiske myndighetene. Det er imidlertid problematisk å kategorisere dem slik fordi de gjerne kan representere kritiske syn overfor sentralmakten. Det var imidlertid svært få slike kilder i utvalget.

Militæreksperter blir kategorisert som militær- og politikilder hvis de har tilknytning til militæret eller politiet. Dette er for å forhindre at militære kilder blir kategorisert

som nøytrale eksperter for å kommentere kriger. Nete Nørgaard Kristensen og Mark Ørsten (2006:129-130) peker på at dette stadig skjer i mediene og mener at mediene dermed bidrar til en legitimering av krigen. De mener at ekspert- og kommentatorstempleet skjuler at individet er en part i konflikten.

Religiøse ledere blir kategorisert som andre kilder så fremt de ikke samtidig har et politisk verv. Dette var en vanskelig kategori å klassifisere fordi det er kulturelt betinget hvilken posisjon religiøse ledere har i samfunnet. Det var imidlertid få slike kilder i utvalget. Som oftest var det norske prester som protesterte mot Norges deltakelse i den militære aksjonen i Afghanistan. Anonyme kilder regnes også som andre kilder hvis det ikke er oppgitt hvem de representerer.

En svakhet ved kodingen er at det burde vært en egen kategori for andre medier og journalister i og med at dette utgjør en ganske stor andel av kildegrunnlaget. Andre medier er nå klassifisert som andre kilder. Om en sak baserer seg på andre medier og nyhetsbyråer blir imidlertid registrert i den neste variabelen "kilderessursbruk".

Ifølge Sigurd Allern (1997:44) finnes det tre typer kilder. De profesjonelle kildene som representerer de store aktørene innenfor næringsliv, offentlig sektor og politikk. Disse har som regel informasjonsavdelinger som siler hvilken informasjon pressen skal få tilgang på. Disse kildene kan helt klart ses på som eliter i det politiske maktapparatet i henhold med Hallins teori. Derneft er det organisasjoner, grupper og aksjonskomiteer som kan anses som semiprofesjonelle kilder. Blant disse kan det finnes legitime elitekilder, som for eksempel lederne i internasjonale organisasjoner som FN og Verdenshelseorganisasjon. Men i denne kategorien finnes det også illegitime kilder som representerer syn som ligger utenfor "sfæren av den legitime kontrovers". Anti-globaliseringsbevegelsen er et eksempel på dette. Til slutt finnes det personlige kilder, rettere sagt enkeltmennesker, som representerer seg selv. Dette er ikke-elitistiske kilder.

Kildeinndelingen over gjenspeiler delvis dette bildet. De profesjonelle kildene er de politiske og de militære, derneft kan forskerne og de humanitære aktørene ses på som

semi-profesjonelle og til slutt de sivile som kun representerer seg selv. Det er imidlertid vanskelig å plassere Talibankildene innenfor denne grupperingen fordi det er en fragmentert gruppe som står i opposisjon til alle de andre gruppene i utvalget, de vil likevel klassifiseres med de uprofesjonelle kildene. Dette gir mulighet til å vurdere om dekningen av Afghanistan hovedsakelig lar elitekildene slippe til. Restkategorien de andre kildene, kan vanskelig klassifiseres i denne inndelingen fordi kategorien omfatter for mange forskjellige kildetyper.

For å fange opp hvor stor andel av kildene som er profesjonelle kilder aggregerer jeg de politiske og politi- og militærkildene til en variabel. De humanitære kildene og forskerne kan aggregeres til en annen variabel som jeg kaller semi-profesjonelle kilder. Resten av kildene kan aggregeres til en tredje variabel som kalles andre kilder. Her er det spesielt relevant å kombinere resultatene med kildenes nasjonalitet. Ut i fra dette bildet vil det være interessant å se hvem som styrer samfunnsdebatten om Afghanistan i norske aviser.

Kilderessursbruk: Denne variabelen vil registrere hvilke nyhetssaker som er laget av avisene selv og hvilke som baserer sin journalistikk på andre aviser eller nyhetsbyråer. Dette sier noe om avisenes ressursbruk. Det er mer ressurskrevende å lage egne saker enn å benytte seg av fakta og intervjuer andre aviser og nyhetsbyråer har gjennomført. Det sier også noe om avisenes prioritering av Afghanistan-dekningen. Hvis sakene hovedsakelig er sakset fra nyhetsbyråer og utenlandske og norske medier betyr dette at dekningen er et nedprioritert område for avisen. Det er også et mål på hvor høy kvalitet det er på journalistikken. Hvis journalistikken i stor grad er basert på andre mediekilder vil det være ukritisk journalistikk fordi redaksjonen selv ikke har noen mulighet til å kontrollere at opplysningene og sitatene er korrekte. Dessuten vil det forhindre variasjon i nyhetsrapporteringen fra de ulike avisene, fordi alle vil referere til det samme. På den annen side kan en artikkel som baserer seg på mange ulike medier og nyhetsbyråer gi en bred fremstilling av en sak selv om avisen selv ikke har mulighet til å hente inn informasjonen som førstehåndskunnskap. Dette vil i blant være den eneste måten å dekke utenrikshendelser på hvis avisene ikke har en stort reisebudsjett.

Denne variabelen deles inn i kategoriene: egen journalistikk, nyhetsbyrå, utenlandske medier og kombinasjon. Hvis artikkelen er basert på egen journalistikk tilsier det at avisen har satt av ressurser til å innhente førstehåndsopplysninger. Hvis saken kun baserer seg på hva nyhetsbyråer eller utenlandske medier har skrevet indikerer det at avisene har gått for lettvinte løsninger. Hvis det derimot er en kombinasjon er det en indikasjon på at det er satt av mer ressurser fordi saken enten består av egen journalistikk kombinert med informasjon fra nyhetsbyråer og andre aviser eller en kombinasjon av nyhetsbyråer og andre aviser. Dette er et tegn på at saken er bedre gjennomarbeidet og belyses fra ulike sider.

Vinkling: Er saker om Afghanistan vinklet på Norge og nordmenn eller deres allierte i krigen, eller handler de om afghanere og Afghanistan? Dette gir et innblikk i hvordan utenriksstoffet i norske aviser presenteres, og hva som er nyhetskriteriet. Dette kan gi en indikasjon på om norsk utenrikspolitikk baserer seg på elitenasjoner og kulturell nærhet i tråd med Galtung og Ruges nyhetskriterier (1965).

Denne variabelen deles inn i kategoriene: norsk, alliert, afghansk, kombinasjon og andre. Vinklingen bestemmes ut i fra hva avisartikkelen fokuserer på i tittel og ingress. En kombinasjonsvinkel vil si at artikkelen har et fokus på flere av de andre variabelverdiene samtidig.

Reiseressursbruk: Hvilke saker er laget i Afghanistan, hvilke er laget i Norge og hvilke er laget andre steder? Her vil Pakistan også figurere som egen kategori i og med at mange av sakene om Afghanistan i 2001 og begynnelsen av 2002 ble laget fra Pakistan. Dette skyldes at journalistene ikke slapp inn i Afghanistan. Jo flere saker som er laget i Afghanistan eller Pakistan indikerer at avisene setter av ressurser for å få så mye førstehåndsinformasjon som mulig. Det er åpenbart at dekningen får en helt annen kvalitet og kan bli belyst fra flere sider fra landet der konflikten er. Det betyr ikke at all journalistikk laget fra disse landene har høy kvalitet, men at det er større sannsynlighet for at den har det. Hvis få saker er laget fra Afghanistan, er dette

dessuten en indikasjon på at konflikten er et nedprioritert område for de norske avisene.

Denne variabelen deles inn i kategoriene: norsklaget, afghansklaget, pakistansklaget, og annet. Saker som baserer seg på nyhetsbyråer, andre aviser eller artikler som er kjøpt inn fra andre aviser som er produsert i Afghanistan kodes som "afghansklaget". Når man kombinerer denne variabelen med "kilderessursbruk" får man dermed et overblikk over hvor mye av det "afghansklagde" stoffet som avisene produserer selv.

Utvalgsmål: Siden det ikke var mulig å bruke samme utvalgsmetode for Aftenpostens og Dagsavisens artikler, kodes hver sak som det er vist til på førstesiden og lange saker som separate verdier. Hvis en sak både er over 900 ord og henvist til på førstesiden registreres den som førsteside, i og med at dette var det opprinnelige utvalgskriteriet. Dette gjør det mulig å sjekke om de lange artiklene skiller seg fra førstesidesakene.

4.4 Den kvalitative analysen

For å komplettere funnene fra den kvantitative undersøkelsen, vil analysen også inneholde intervjuer med nøkkelinformanter som har kjennskap til den norske pressedekningen av Afghanistan-konflikten. Målet med intervjuene er å få innblikk i informantenes erfaringer og synspunkter på området, for å se om det politiske maktapparatet påvirker Afghanistan-journalistikken og hvilke konsekvenser dette har for den kritiske utenriksjournalistikken. Dybdeintervjuets styrke er at det kan gi en dypere forståelse av et samfunnsfenomen enn hva en kvantitativ analyse vil kunne fange opp, som gjør det mulig å gi et mer nyansert bilde av en sak. Kvantitative undersøkelser må forenkle for å kunne gå i bredden, og dette kan fort gå utover begrepsvaliditeten. I en intervjusituasjon vil forskerens fordommer bli konfrontert av intervjuobjektene fordi det er en toveis dialog. Dette kan styrke begrepsvaliditeten. Et godt intervju kan gi innsikt i aktørers motiver og tanker, og genererer informasjon som vanskelig kan skaffes på andre måter. Det er imidlertid utfordringer knyttet til å

bruke kvalitative intervju som metode, fordi intervjuobjektene er subjektive aktører. Informantene kan bevisst eller ubevisst prøve å styre intervjuet i en bestemt retning (Charmaz 2006).

4.4.1 Kildeutvalget

Siden fokuset for oppgaven er hvem som setter premissene for dekingen av krigen i Afghanistan, er det mest hensiktsmessig å snakke med informanter som representerer pressen, militæret og de folkevalgte. På grunn av plass- og tidshensyn må intervjuene begrenses til noen få nøkkelinformanter. En nøkkelinformant er en kunnskapsrik kilde med relevant førstehåndskunnskap og innsikt i studiets problematikk (Rubin og Rubin 2005:64). Slike informanter vil ofte være viktige for studiets suksess. Det er imidlertid viktig å intervju kilder med ulikt syn for å styrke validiteten (Yin 2003:90). Dette studiets nøkkelinformanter vil være journalister som har jobbet med konflikten, informanter i forsvaret og politikere i Stortingets forsvarskomiteé.

Tre av intervjuene vil være med utenriksjournalister som har jobbet mye med konflikten. Disse kan regnes for nøkkelinformanter fordi de har førstehåndskunnskap til avisenes tanker og prioriteringer rundt dekingen av konflikten i Afghanistan. To av intervjuene vil være med en utenriksjournalist i Aftenposten og den tidligere utenriksredaktøren i Dagsavisen, fordi den kvantitative undersøkelsen av dekingen av konflikten baserer seg på disse avisene. Disse informantene kan gi mer substansiell informasjon om forskjellene og likhetene i Afghanistan-dekingen mellom avisene. Utenriksjournalist Tor Arne Andreassen har flere ganger reist til Afghanistan på oppdrag fra Aftenposten og jobber mye med konflikten fra Norge. Tidligere utenriksredaktør i Dagsavisen Erik Sagflaat (nylig avgått med pensjon) har skrevet mange kommentarer og artikler om Afghanistan.

I tillegg til å intervju redaksjonelle medarbeidere har jeg intervjuet frilansjournalist Anders Sømme Hammer som er den eneste norske journalisten som bor i Kabul. Før han flyttet til Kabul sommeren 2007, hadde han jobbet som journalist i Dagsavisen

siden år 2000. Alt i alt har han jobbet for 20 medier som frilanser i Afghanistan. Blant norske medier har han jobbet mest for Dagsavisen, Dagbladet og NRK.

Som frilansjournalist representerer Hammer en mer uavhengig røst som i tillegg har en helt annen nærhet til konflikten fordi han lever midt i den.

To intervjuer er med informanter i Forsvaret. Jeg har valgt å intervju en pressetalsmann for de norske militære i Afghanistan og en tidligere pressetalsmann for Forsvaret. Oberstløytnant Terje Torsteinson var fra 2002 til 2007 leder for Forsvarets stabsskoles mediegruppe. Han bidro til flere tusen avisintervjuer og var med på over 700 landsdekkende radio- og fjernsynsoverføringer i samme periode (Forsvarets høgskole [online]). Ifølge Nils E. Naastad måtte Torsteinson trolig slutte i jobben som mediekontakt, fordi forsvarsledelsen mente han var for frittalende (Naastad 2008). Nå jobber han som lærer ved Försvarshögskolan i Sverige. Dernest vil jeg intervju kommunikasjonsrådgiver Lars Magne Hovtun ved Fellesoperativt hovedkvarter. Hovtun har jobbet som pressemedarbeider i forsvar siden 2005. I 2007 var han presse- og informasjonsoffiser i Afghanistan i syv måneder, deretter jobbet han for forsvarsdepartementet i ett år. Siden november 2008 har vært i sin nåværende stilling. Disse informantene fungerer som journalistenes informanter og må følge retningslinjer fra forsvarrets ledelse og den politiske ledelsen. De representerer derfor et helt annet syn på problemstillingen. De to forsvarsinformantene kan også utfylle hverandre fordi de har jobbet som talspersoner for forsvar på ulike tidspunkt, og fordi den ene ikke lenger er i stillingen.

Blant de folkevalgte har jeg intervjuet to politikere som jobber i Stortingets forsvarskomite. Jeg vil intervju en politiker i regjeringsposisjon og en opposisjonspolitiker. Begge har tidligere vært i motsatt posisjon i løpet av perioden Norge har vært engasjert i Afghanistan, og kan dermed si noe om hvordan denne endringen har påvirket deres forhold til mediene. Bjørn Jacobsen (SV) er medlem av Stortingets forsvarskomite. Han har en særskilt posisjon fordi SV i utgangspunktet er skeptisk til NATO-medlemskap og Norges deltakelse i Afghanistan. Dernest vil jeg intervju lederen for forsvarskomiteen i Stortinget Jan Petersen (H). Petersen er

spesielt relevant å snakke med fordi han fra 2001 til 2005 fungerte som utenriksminister i Bondevik II- regjeringen. Derfor kan han både fortelle om sin erfaring som statsråd og som stortingspolitiker i forhold til pressedekningen av Afghanistan-konflikten. Disse politikerne utfyller hverandre fordi de representerer ulike politiske standpunkt, men har til felles at de begge er med på utformingen av norsk forsvarspolitik og at de begge må forholde seg til norske medier og det norske forsvaret i forhold til Norges Afghanistan-engasjement.

4.4.2 Fremgangsmåte

Alle informantene har samtykket til å fremstå som åpne kilder i oppgaven etter å ha fått informasjon om oppgavens problemstilling og hensikt. Intervjuene har vært semistrukturerte. Det vil si at de verken er strukturerte, der spørsmål og svaralternativer er gitt på forhånd, eller ustrukturerte der man ikke har fullstendig oversikt over hvilke opplysninger man er ute etter eller hvordan de skal klassifiseres (Hellevik 2002: 109-110). At intervjuene er semistrukturerte vil altså si at hovedspørsmålene og fokus var klart på forhånd, men ikke svaralternativene og oppfølgingsspørsmål. Fordelen med denne typen intervjuer er at det er større rom for nyanser enn i strukturerte intervjuer, og at de er lettere å sammenligne og mindre tidkrevende enn ustrukturerte intervjuer³.

I fem av syv intervjusituasjoner møtte jeg informantene på kafé eller på deres kontor. Fordelen med å møte informantene er at man får større nærhet til kildene. Derest ble et intervju gjennomført per telefon og et per e-post. E-post er det minst optimale fordi man ikke kan stille spontane oppfølgingsspørsmål og tankene løper mindre fritt i skriftlig form.

Jeg har valgt å ta notater under intervjuet istedenfor båndopptak. Opptak er nyttig for å fange opp alt som blir sagt ordrett. På den annen side er det er mye ekstraarbeid å

---

³ Se appendiks III for intervjuguider.

transkribere lydopptak i etterkant. Ofte vil notater være den beste løsningen, selv om gjengivelsen av intervjuet ikke blir ordrett (Rubin og Rubin 2005: 110-112). For å sikre at informasjonen er korrekt har derfor alle informantene fått anledning til å korrigere sine sitater. Sitatsjekken med informantene ble gjort via e-post.

4.4.3 Åpne versus anonyme kilder

Intervjuanalysen baserer seg på åpne kilder. Dette gjør det lettere for andre å etterprøve informasjonen i teksten og å vurdere utsagnenes troverdighet. Det har vært opp til informantene om de vil la seg identifisere i teksten. Ved intervjuer av ressurssterke personer er det spesielt viktig å være kildekritisk. De fleste personer vil ønske å fremstille seg selv og sine handlinger i et fordelaktig lys. Noen vil være tilbøyelige til å modifisere, fullstendig endre eller utelate deler av sannheten (Andersen 2006: 293-294). Identifisering av kildene i forskningsmaterialet fører til at informantene må stå til ansvar for sine uttalelser. Oppbevaringen og bruken av personopplysningene i denne oppgaven er godkjent av personvernombudet for forskning ved Norsk samfunnsvitenskaplig datatjeneste (NSD).

4.5 Undersøkelsens validitet

En kilde kan enten brukes som en levning, det vil si at man leter etter informasjon om opphavsmannen, institusjonen, tiden eller situasjonen som teksten kan gi informasjon om. Eller som en beretning, det vil si at man konsentrerer seg om og tror på hva historien handler om. Man tar kilden på ordet (Kjeldstadli 1999).

Avisartiklene i innholdsanalysen blir brukt både som beretninger og levninger. I blant blir avisartikler brukt som rene informasjonskilder i teksten for bakgrunnsstoff om krigen i Afghanistan. I disse tilfellene brukes avisene som beretninger, fordi fokuset er på det avisartiklene handler om. Imidlertid brukes artiklene hovedsakelig som levninger for å si noe om motivet for fokuset i artiklene. Ved å se på kilde- og

ressursbruk for artiklene sier det noe om hvilke prioriteringer som er gjort av de som har produsert teksten.

Intervjudataene brukes også som både levinger og beretninger. Meningsinnholdet i dataene (beretningen) vil være det viktigste, men det blir hele tiden vurdert hvilke motiv informanten kan ha for talehandlingen på grunn av posisjon og kunnskap. For å øke intervjudataenes troverdighet vil uttalelsene til de ulike informantene settes opp mot hverandre og opp mot det kvantitative materialet.

En undersøkelses vitenskaplighet måles ut fra om slutningene i undersøkelsen er reliable og valide. Data kan være korrekt samlet inn, men hvis operasjonaliseringen ikke svarer til den teoretiske definisjonen av hva man ønsker å undersøke har dette ingen verdi (Hellevik 2002).

4.5.1 Reliabilitet

Reliabilitet vil si nøyaktighet og går ut på om undersøkelsen har korrekte måleinstrumenter slik at man unngår systematiske eller tilfeldige feil under innsamlingen av data. I forhold til den kvantitative innholdsanalysen kan slike målefeil være feilregistreringer som skyldes uklare kategorier eller gale statistiske slutninger. For å forhindre slike systematiske skjevheter og for å sikre etterprøvhetsen er klassifiseringen av kategoriene gjort så klar som mulig og de statistiske resultatene dokumenteres. Resultatene fra de kvantitative analysene vil dessuten bli testet statistisk fordi datamaterialet (N=399) er så stort at det tillater det. For å øke reliabiliteten ytterligere kunne det imidlertid vært mulig å klassifisere deler av datamaterialet to ganger, eller hele kunne blitt registrert av to ulike forskere for å sjekke at resultatene ble de samme (Boréus og Bergström 2005: 55). Av tidsressurshensyn var det ikke mulig å gjennomføre dette for denne oppgaven.

Ved intervjuer vil slike målefeil bety at det har vært forstyrrende elementer under intervjusituasjonen som har påvirket kildens svar (Hellevik 2002). For å motvirke

dette ble intervjuene gjort i en nøytral setting, og spørsmålene var så åpne som mulig. Sitatsjekkene bidrar til å forhindre svarfeil.

4.5.2 Representativitet og generaliserbarhet

Generalisering vil si å overføre effektene som er observert i undersøkelsesutvalget til universet. Et representativt utvalg er ifølge Ottar Hellevik (2002) et utvalg der resultatene ville blitt de samme om man studerte alle enhetene i universet. For å få et fullstendig representativt utvalg må man gjøre et sannsynlighetsutvalg der alle enhetene i universet har en kjent sannsynlighet for å bli trukket ut i utvalget. Det totale universet for problemstillingen måtte inkludert alle artikler om Afghanistan i alle de sentrale avisene og alle sendingene som har vært vist på tv og alle nettartikler. Dette ville ikke vært mulig å få oversikt over uten å bruke enorme ressurser. Hvis universet hadde blitt begrenset for å gjelde alle sentrale papiraviser, kunne det vært mulig ved hjelp av A-tekst, men fordi det må gjøres en skjønnsmessig vurdering av hvilke artikler som er relevante ville dette vært vanskelig. I a-tekst blir notiser, kommentarer, ledere, faktabokser og kronikker kategorisert på samme måte som nyhetsartiklene. Dessuten ville ufullstendige artikler kommet med i utvalget, fordi mange artikler deles opp i flere saker. Flere ulike aviser ville også gjort det vanskeligere å analysere resultatene over tid, spesielt hvis de ulike avisene skulle settes opp mot hverandre. Dett ville imidlertid gitt et bredere og mer generaliserbart bilde av dekningen.

For å begrense utvalget og for å sikre artiklenes relevans og kvalitet har jeg derfor gjort et skjønnsmessig utvalg. Siden denne oppgaven har et spesielt fokus på kritisk utenriksdekning er det mest hensiktsmessig å studere førstesidesakene, fordi disse representerer hva avisene selv mener er deres beste saker. De vil derfor oftere være kritiske enn andre saker. Hvis disse sakene viser seg å være norskvinklet, for det meste baserer seg på offisielle norske kilder og sjelden er laget i Afghanistan, er det stor sjanse for at dette mønsteret vil gjenspeile seg i enda sterke grad i artikler som ikke har hatt førstesidehenvisninger. Utvalgets representativitet vil dermed være god i

forhold til avisenes øvrige artikler om Afghanistan, selv om utvalget bevisst er skjevt i og med at disse artiklene er hva avisredaksjonene selv mener er deres beste saker. Det er imidlertid viktig å ta forbehold om at det kan være elementer som ikke fanges opp ved å undersøke dette grunnlaget.

Siden bare to aviser er med i utvalget er det begrenset hva resultatene kan si om Afghanistan-dekningen i andre sentrale medier. Det er ikke mulig å generalisere funnene med sikkerhet. Å sammenligne undersøkelsesresultatene med resultater som har kommet frem gjennom tidligere undersøkelser av andre sentrale medier vil imidlertid kunne gi en indikasjon på om resultatene er generaliserbare. Det vil også bidra til kumulativ forskning på feltet. Ved å ta utgangspunkt i to aviser som satser på å ha en bred utenriksdekning er det også større sjanse for å finne mer variert og balansert utenriksstoff. Hvis teorien om at utenriksjournalistikken styres av norske politiske eliter blir bekreftet i dette utvalget er det sannsynlig at de samme mønstrene finnes i andre aviser, kanskje i større grad. Hvordan avisene dekker krigen i Afghanistan vil også være en indikasjon på hvordan utenriksdekningen i disse avisene er generelt. På den annen side er Afghanistan et spesielt case på grunn av Norges militære engasjement i konflikten.

En annen måte å begrense utvalget på som gjør det mulig å analysere flere aviser ville vært å analysere dekningen i et eller flere bestemte avgrensede tidsrom. Dette ville imidlertid begrense generaliserbarheten ytterligere og det ville ikke vært mulig å si noe sikkert om Afghanistan-dekningen over tid. Å studere bestemte tidsperioder er dessuten en metode som flere ganger tidligere er brukt i tidligere analyser av Afghanistan-dekningen, derfor vil denne analysen kunne bygge videre på funnene fra de tidligere undersøkelsene og bidra med noe nytt.

Det er vanskelig å generalisere ut fra kvalitative undersøkelser fordi det er få enheter. Dermed er det vanskeligere å gjøre undersøkelsen representativ, og det vil kunne være skjevheter i slutningene (Gerring 2004). Selv om informanten kan ha oppfattet en situasjon riktig, vil likevel perspektivet være begrenset. Imidlertid er generaliseringer også basert på faglig skjønn. Fordi informantene i denne oppgaven er trukket ut som representanter for en gruppe fordi de har spesielle egenskaper som

gjør at de har mye kunnskap om et felt, vil dette styrke generaliserbarheten. Dette forsterkes av at de syv informantene kommer fra ulike miljø med ulike virkelighetsoppfatninger. Dette gjør at deres uttalelser kan settes opp mot hverandre (Andersen 2006). At den kvalitative analysen også settes opp mot de kvantitative resultatene styrker validiteten ytterligere. Sammenligningen av de ulike metodene gjør det mulig å se hvor resultatene samsvarer og hvor de spriker.

4.5.3 Begrepsvaliditet, kausalitet og konklusjonsvaliditet

Begrepsvaliditet vil si samsvar mellom teoretisk og operasjonell definisjon. Om man måler det man faktisk ønsker å måle. Her har den kvalitative intervjuundersøkelsen et fortrinn fremfor den kvantitative innholdsanalysen fordi det er mulig å stille spørsmål som direkte angår forskningsspørsmålet. Innholdsanalysen begrenses av hva som lar seg kvantifisere. Metoden forutsetter at kategoriene for koding er forhåndsbestemte. Dette gjør at interessante elementer som dukker opp underveis ikke blir fanget opp (Bergström og Boréus 2005). Metodetrianguleringen styrker derfor begrepsvaliditeten betydelig.

Kausalitet dreier seg om en variabel er årsak til en annen. Også her vil det kunne argumenteres for at kvalitative undersøkelser er bedre egnet enn kvantitative undersøkelser. John Gerring (2004) legger vekt på at man ved intensive studier vil kunne avklare om det foreligger kausalitet og ikke kun korrelasjon mellom de aktuelle variablene. Ved dybdeintervjuer er det mulig å spørre om informantens motiver og dermed kan man finne årsakssammenhenger. Ved statistisk analyse vil man kunne fastslå om det er en sammenheng og styrken på denne, men vanskeligere kunne fastslå kausalretningen og om sammenhengen egentlig skyldes en bakenforliggende variabel. Dermed er det igjen en fordel ved å kombinere innholdsanalysen med dybdeintervjuer. Innholdsanalysen kan gi informasjon om variablene korrelerer, mens dybdeintervjuene kan gi informasjon om hvordan variablene henger sammen.

Konklusjonsvaliditet vil si å konkludere med at en påvist effekt er betydningsfull. I innholdsanalysen som har et stort antall enheter vil det kontrolleres statistisk om effekten er systematisk eller tilfeldig ved signifikanstesting av resultatene. Dette lar seg ikke gjøre for den kvalitative intervjuundersøkelsen fordi man har for få enheter. Når det gjelder den substansielle tolkningen vil begge undersøkelsene kunne hevde seg ved at de vil kunne gi informasjon om hvordan norske medier har dekket krigen i Afghanistan, og om dekningen hovedsakelig er elitestyrte.

V Den kvantitative innholdsanalysen

Studien går ut på å undersøke hvordan krigen i Afghanistan fremstilles i norske sentrale medier, ved å se på hvorvidt medienes Afghanistan-dekning fra terrorangrepet i 2001 frem til desember 2008 er i henhold til pressens egne idealer. For å svare på problemstillingen, om dekningen styres av det politiske maktapparatet, har jeg tatt utgangspunkt i fem hypoteser. Disse vil jeg teste ved hjelp av innholdsanalysen. Innholdsanalysen baseres på Aftenposten og Dagsavisens hovedartikler om Afghanistan de siste åtte årene.

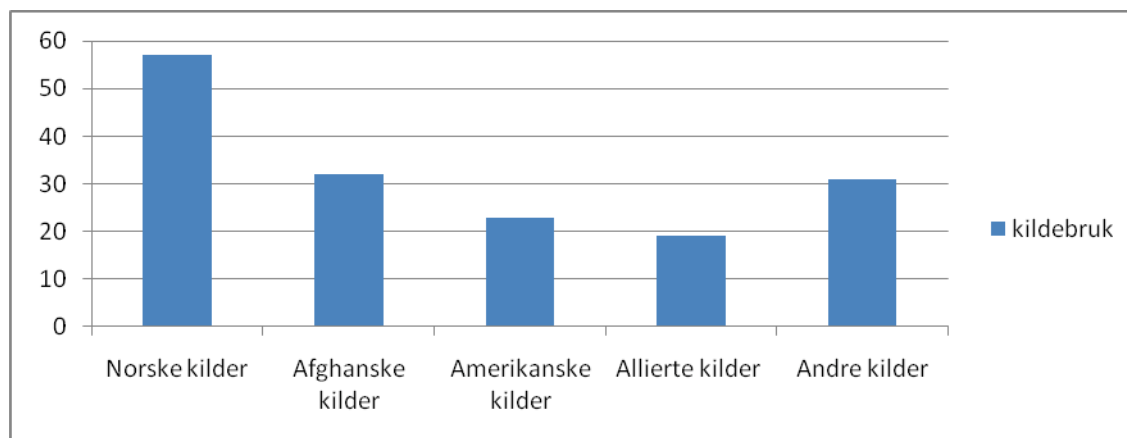
Jeg har valgt hovedsakelig å basere analysen på frekvenstabeller og bivariate krystabeller, fordi dette best får frem substansen i undersøkelsens funn. Dette er blant annet fordi flere variabler i analysen er på nominalt nivå. Det er også gjort noen få lineære regresjonsmodeller. Målet med analysen er å få vite mer om avisenes kildebruk, vinkling og ressursbruk i dekningen av krigen i Afghanistan.

5.1 Norske kilder og norskfokus

Den første hypotesen antar at de fleste Afghanistan-sakene fokuserer på Norge og nordmenn. Som tidligere nevnt vil saker med kulturell og geografisk nærhet ha større sjanse for å få spalteplass enn saker som er kulturelt og geografisk fremmede, ifølge Johan Galtungs og Mari Holmboe Ruges (1965) nyhetskriterier. I tillegg øker sjansen for at en hendelse kommer i nyhetsbildet hvis det handler om en elitenasjon. Ved å se hvilke kildenasjonaliteter som brukes mest er det mulig å se om dette bildet stemmer. Her vil elitenasjoner regnes som Norge og Norges allierte i krigen i Afghanistan, fordi disse landene for det meste er rike land i Europa og Nord-Amerika. Det er de samme landene som er verdens økonomiske elitenasjoner.

Utvalget av kildenes nasjonalitet i artiklene bekrefter Galtung og Ruges teori om nyhetskriterier for utenriksjournalistikk. Som det fremgår av *Figur 5.1* dominerer de norske kildene nyhetsbildet av Afghanistan, dernest brukes kilder fra Norges

krigsallierte land hyppigst og så afghanske kilder. Kildeutvalget styrker dermed hypotesen om at de fleste Afghanistan-sakene fokuserer på Norge og nordmenn. Amerikanske kilder er skilt ut som en egen kategori, fordi USA regnes som den mest fremtredende elitenasjonen.

Figur 5.1: Kildebruk i avisenes artikler etter nasjonalitet (prosent [N=399])⁴

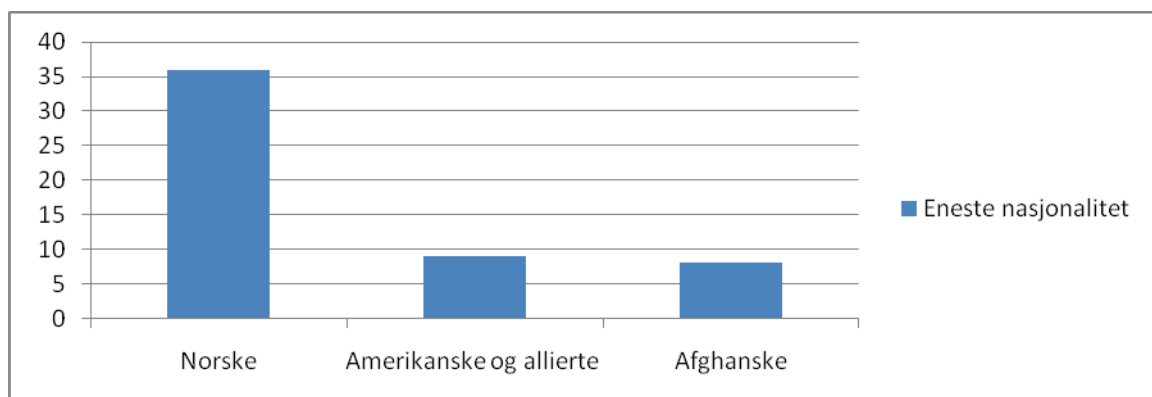
Hele 57 prosent av artiklene i utvalget bruker norske kilder. 32 prosent av sakene bruker afghanske kilder. Hvis man slår de amerikanske og de andre allierte kildene sammen, blir disse kildene brukt i 36 prosent av sakene. Ser man på dem hver for seg blir amerikanske kilder brukt hyppigst med 23 prosent, mens de allierte er med i 19 prosent av sakene. Dette passer med Galtung og Holmboes nyhetskriterier, fordi norske kilder har størst geografisk og kulturell nærhet og dernest er USA den største elitenasjonen. Kategorien ”andre kilder” er lite presis siden den både omfatter andre nasjonaliteter og i tillegg kilder som kan klassifiseres som internasjonale, fordi de for eksempel representerer FN eller internasjonale nyhetsbyrå. Det er vanskelig å gi en god analyse av denne kategorien, fordi den omfatter land som både er kulturelt nære og fjerne fra Norge. Disse kildene brukes i 30 prosent av utvalget.

Norskfokuset blir enda klarere når man undersøker hvor stor andel av sakene som kun baserer seg på kilder av en bestemt nasjonalitet. I *Figur 5.2* fremgår det at det 36

⁴ Alle tallene er rundet av. For å se utregninger og fullstendig tallmateriale for alle tabellene og figurene samt styrke og signifikanstester, se appendiks II.

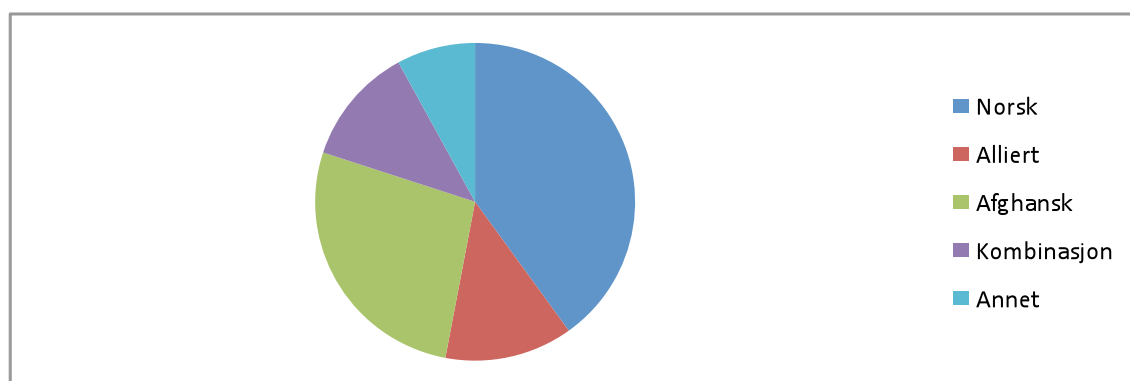
prosent av alle artiklene bruker kun norske kilder, mens åtte prosent av artiklene bruker bare afghanske kilder, og ni prosent av sakene bruker bare amerikanske og andre allierte kilder. Det er fire ganger så mange artikler som bruker kun norske kilder i utvalget, som det er artikler som bruker kun afghanske kilder eller kun allierte kilder. At det er så få saker med kun allierte kilder i utvalget er overraskende i forhold til at disse kildene representerer elitenasjoner. Dette viser at det er en skjevhet med tanke på hvem som kommer til orde i Afghanistan-debatten. Afghanske kilder som blir direkte berørt av konflikten får langt sjeldnere spalteplass enn norske kilder. Dette henger imidlertid sammen med de norske journalistenes manglende tilstedeværelse i Afghanistan og deres tilgang til afghanske kilder. Dette vil bli ytterligere drøftet i intervjuanalysen.

Figur 5.2: Andel artikler med bare en kildenasjonalitet (prosent [N=399])

Selv om det i en sak brukes mest norske kilder trenger den ikke å ha en norsk vinkling. Figur 5.3 viser imidlertid at 40 prosent av sakene har en norsk vinkling. Det betyr at norske vinklinger er hyppigst brukt i den norske Afghanistan-dekningen. Norsk vinkling vil si at artiklene fokuserer på nordmenn eller Norge i tittel og ingress. 27 prosent av artiklene fokuserer på Afghanistan eller afghanere, og 13 prosent fokuserer på de allierte. 12 prosent av sakene har en kombinasjonsvinkling, som kan bety at de fokuserer på Afghanistan og Norge, eller allierte land og Afghanistan, eller allierte land og Norge. De åtte resterende prosentene hadde en annen vinkling som ikke ble fanget opp av noen av de andre kategoriene. 53 prosent av sakene er med andre ord vinklet på landene som opererer militært i Afghanistan, da spesielt på nordmennene. At det hyppigst er norske vinklinger på sakene om

Afghanistan styrker hypotesen om at det er et sterkt fokus på Norge og nordmenn i Afghanistan-artiklene. Dette støtter teorien om nyhetskriterier.

Figur 5.3: Artiklenes vinkling (N=399)

Analysen viser at det brukes norske kilder i 57 prosent av artiklene, mens afghanske kilder kun brukes i 36 prosent av sakene. Det brukes kun norske kilder i artikkelutvalget mer enn fire ganger så ofte som det brukes kun afghanske kilder. Artiklenes vinkling er hyppigst norsk. Hypotesen om at de fleste Afghanistan-sakene fokuserer på Norge og nordmenn blir derfor bekreftet. Ved å sammenligne avisene er det mulig å se om dette resultatet avhenger av de enkelte avisredaksjonene.

Tabell 5.1: Avisenes vinklinger (prosent)

	Norsk	Afghansk	Alliert
Dagsavisen (N=116)	24	38	8
Aftenposten (N=283)	47	23	15
Differanse**	-23	15	-7

**Sammenhengen er signifikant på 0,01-nivået

Sammenligningen viser at Aftenposten har nærmere dobbelt så ofte en norsk vinkling eller alliert vinkling på sine Afghanistan-saker som Dagsavisen (Tabell 5.1).

Dagsavisen har oftere afghansk vinkling på sine saker. Her er forskjellen mellom avisene 15 prosentpoeng. Denne forskjellen bekreftes også statistisk. Phi og Cramers V testene måler sammenhengens styrke og signifikans på nominalnivå. Testene viser at styrken på sammenhengen mellom avisenes navn og sakenes vinkling er 0,30 og at korrelasjonen er signifikant.

Tabell 5.2: Avisenes kildebruk (prosent)

	Norske	Allierte	Afghanske
Dagsavisen (N=116)	53	37	38
Aftenposten (N=283)	59	35	30
Differanse	-6	2	8

Forskjellene på avisenes vinkling følger det samme mønsteret som kom frem ved forskjellene på avisenes kildebruk, bortsett fra for den allierte kildebruken (*Tabell 5.2*), men disse forskjellene er mye svakere. Aftenposten bruker mer norske og mindre afghanske og allierte kilder enn Dagsavisen. Korrelasjonsmålene viser imidlertid at disse sammenhengene er svært svake og ikke signifikante på 0.05-nivået.

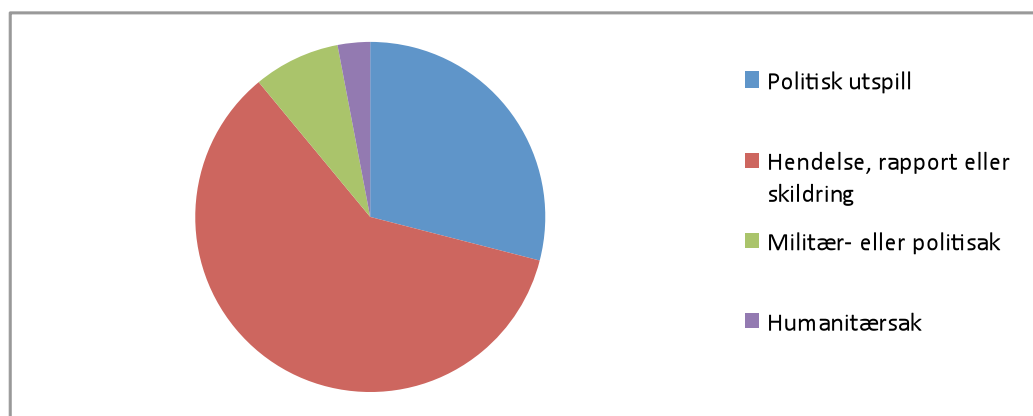
Sammenligningen mellom avisene viser at vinklingen i stor grad avhenger av hvilken avis det er snakk om. Dagsavisen har oftere afghanske enn norske vinklinger på sine saker, mens for Aftenposten er det motsatt. Aftenposten har også i større grad allierte vinklinger. Når det gjelder kildebruk bruker begge avisene oftest norske kilder, men Dagsavisen bruker hyppigere afghanske enn allierte kilder, mens for Aftenposten er det motsatt. Forskjellene i kildebruk kan imidlertid skyldes statistiske tilfeldigheter fordi sammenhengen ikke er signifikant.

Tidligere undersøkelser om Aftenposten og VGs Afghanistan-dekning i 2001 og 2002, viser at VG bruker oftere norske kilder enn Aftenposten. Med andre ord er det grunn til å forvente en enda høyere andel norske kilder og hyppigere norskvinklinger i VG enn i Aftenposten og Dagsavisen.

5.2 Legitime elitekilder

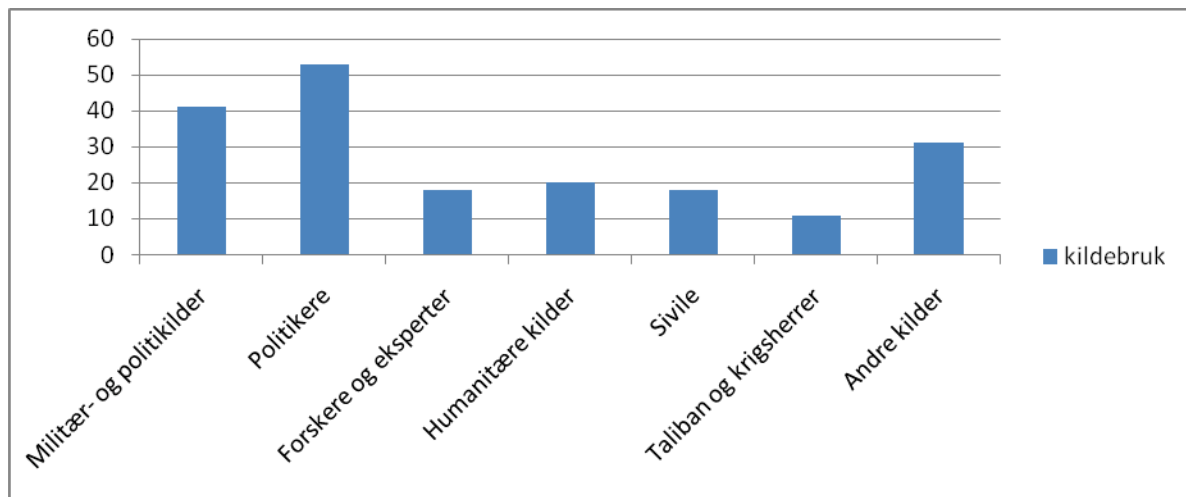
Ifølge den andre hypotesen vil de fleste sakene baserer seg på legitime elitekilder. Elitekilder vil i denne oppgaven være kilder i det norske politiske maktapparatet. Hallins teori går ut på at mediene tar utgangspunkt i elitenes meninger i utenriksjournalistikken, fordi disse kildene regnes som legitime. Derfor er det

interessant å se hvor hyppig elitekilder brukes som kilder i artiklene om Afghanistan, og hvor stor andel av sakene som kan karakteriseres som politiske utspillsaker. Om sakene er basert på politiske utspill vil si at sakene baserer seg på politiske meningsytringer fra en sentral samfunnsaktør. Hvis en stor del av sakene er basert på politiske utspill vil det være en sterk indikasjon på at elitene setter dagsorden.

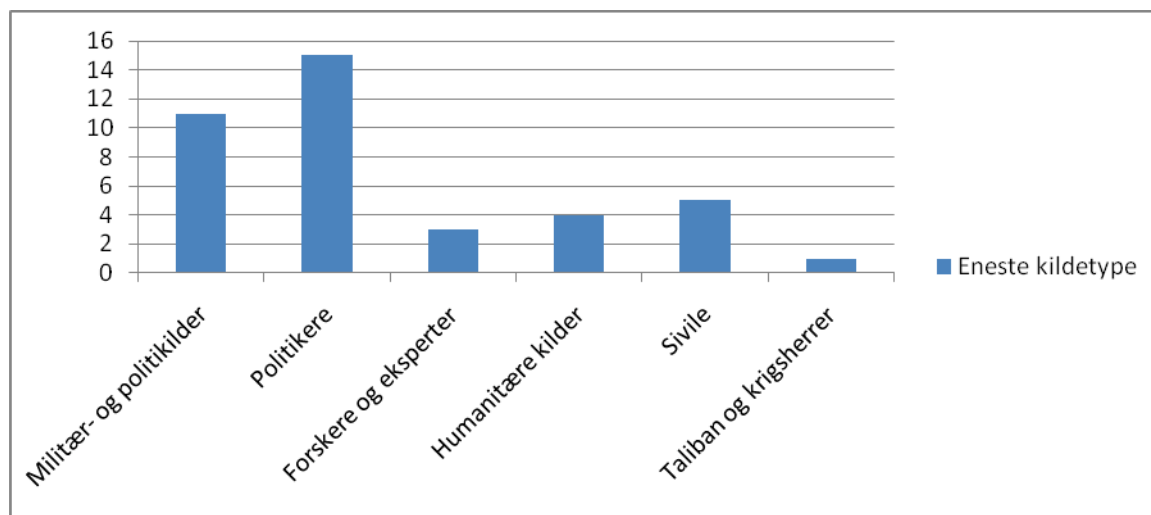
Figur 5.4: Type sak (N=399)

Som det fremgår av *Figur 5.4* er 29 prosent av artiklene i utvalget basert på politiske utspill. Dette utgjør en stor andel av utvalget, men de fleste sakene havner i kategorien hendelser, rapporter og skildring. Denne kategorien dominerer med 60 prosent av sakene, men dette skyldes først og fremst at denne kategorien er som tidligere nevnt veldig bred. Dernest er åtte prosent av sakene politi- og militærsaker og tre prosent humanitærsaker. Det er interessant at flere saker tar utgangspunkt i militære vinklinger enn humanitære. Dette skyldes trolig at de fleste norske journalister som reiser til Afghanistan oppholder seg i de norske eller alliertes militærleirer. Dette blir videre drøftet i intervjuanalysen.

Figur 5.5: Bruk av kilder i artiklene etter kildetype (prosent [N=399])

Når det gjelder bruk av kildetyper i artiklene i utvalget, er det helt klart eliter i det norske politiske maktapparatet som dominerer, da spesielt de politiske kildene med 53 prosent (Figur 5.5). Deretter kommer militær- og politikilder, som er representert i 41 prosent av sakene. Humanitære kilder er representert i 20 prosent av sakene. Forskere og eksperter, samt sivile kilder i 18 prosent og Taliban og krigsherrene i 11 prosent av artiklene. Kategorien for andre kilder er også forholdsvis stor med 31 prosent. Dette skyldes blant annet at både andre medier og anonyme kilder omfattes av denne kategorien. Forskere og eksperter samt humanitære kilder kan også regnes som elitekilder selv om dette er i mindre grad enn for makthaverne. At disse kildene brukes i langt mindre grad enn de profesjonelle kildene viser at det er toppeliten som dominerer dekningen av Afghanistan. De som slipper minst til er talibankildene. Dette bekrefter dermed hypotesen om at de fleste sakene er basert på legitime elitekilder.

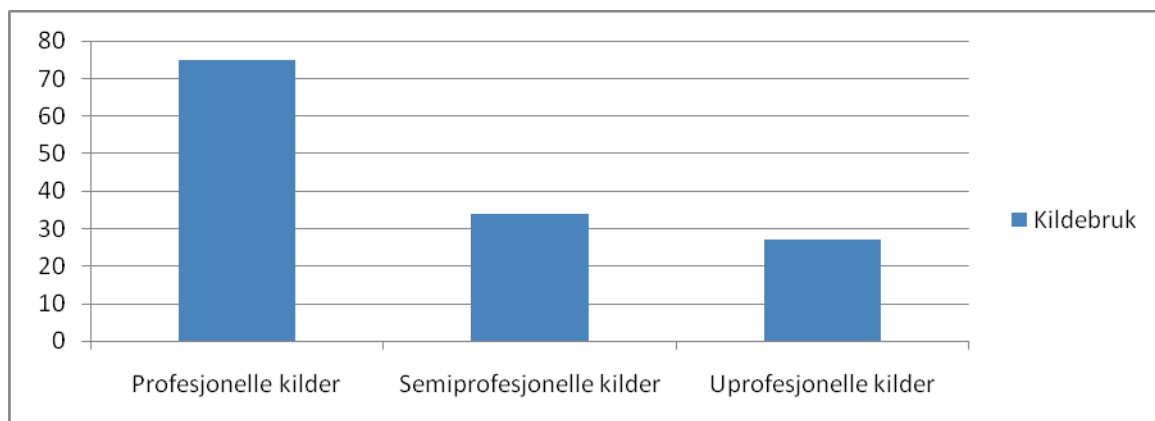

Figur 5.6: Eneste kildetype i artiklene (prosent [N=399])

De politiske kildene fortsetter å dominere når det undersøkes hvilke artikler som kun baserer seg på en kildetype, etterfulgt av militær- og politikildene (Figur 5.6). 15 prosent av sakene baserer seg kun på politiske kilder. 11 prosent av sakene er kun basert på militær- eller politikilder. Fire prosent bruker bare humanitære kilder. Tre prosent av sakene bruker kun forskere og eksperter. Fem prosent av sakene bruker bare sivile kilder. Kun en prosent av artikkelutvalget brukte kun krigsherrer og Taliban som kilde. Disse kildene er mest sjelden representert både alene og i sakene generelt. Dette betyr at det er de profesjonelle elitekildene som oftest får uttale seg i saker om Afghanistan. Dette er et tydelig tegn på elitekilder prioriteres redaksjonelt i tråd med Galtung og Ruges teori, noe som støtter oppunder Hallins teori, som sier at maktelitene setter dagsorden for utenrikspolitikken.

Kildeprioriteringen kommer enda tydeligere frem hvis man slår de ulike kildetyperne sammen slik at militære og politiske kilder som representerer det politiske maktapparatet blir kategorisert som profesjonelle, ekspertkilder og humanitære kilder som semi-profesjonelle, samt at sivile og Taliban som uprofesjonelle kilder. Militære og politiske kilder kan regnes som profesjonelle fordi de representerer makthaverne og fordi de som regel har informasjonsapparat som styrer kontakten med mediene. Den organiserte mediekontakten vil imidlertid ikke gjelde for politikere på lavere nivå, men likevel kan også disse regnes som profesjonelle kilder fordi de som regel er

vant til å håndtere mediene. Ekspertkilder og humanitære kilder klassifiseres som semi-profesjonelle kilder, fordi de også kan ha profesjonelle informasjonsarbeidere og fordi de også er vant til å ha kontakt med mediene. Selv om det kan argumenteres for at disse kildene tilhører eliten, kan de samtidig være en viktig motvekt til politikerne og de militære som er en del av maktapparatet. De kan dermed havne utenfor sfæren av den legitime kontrovers. De uprofesjonelle kildene vil derimot ikke ha noen medietrening og vil kun tale på vegne av seg selv, med unntak av krigsherrene som vil representere opprørsbevegelsen. Disse kan likevel regnes som uprofesjonelle kilder fordi de har vanskelig for å nå frem i vestlige medier.

Figur 5.7: Andel saker med profesjonelle, semi-profesjonelle og uprofesjonelle kilder (prosent [N=399])

Figur 5.7 viser at de profesjonelle kildene er tilstede i 75 prosent av artiklene, de semi-profesjonelle i 33 prosent av artiklene og de uprofesjonelle i 27 prosent. Hypotesen om at Afghanistan-artiklene for det meste baserer seg på legitime elitekilder blir derfor bekreftet. Selv om de fleste sakene ikke er typiske politiske utspill, vil det at de profesjonelle kildene kommer oftere til ordet enn andre kilder, gjøre at nyhetsbildet formes etter deres oppfatninger og utspill. Analysen under vil vise om dette gjelder for begge avisene i utvalget.

Tabell 5.3: Type sak, forskjeller mellom avisene (prosent)

	Politisk utspill	Hendelse, rapport eller skildring	Militærsak	Humanitærsak
Dagsavisen (N=116)	27	67	4	2
Aftenposten (N=283)	30	58	10	3
Differanse	-3	+9	-6	-1

Aftenposten baserer sine saker i noe større grad på politiske utspill og militære saker enn hva Dagsavisen gjør (*Tabell 5.3*). Dagsavisen har flere hendelser, rapporter og skildringer enn Aftenposten. Statistiske beregninger viser imidlertid at forskjellene er for små til å bekrefte en sammenheng mellom type avis og type saker.

Sammenhengen er ikke statistisk signifikant på 0,05-nivået, og den er veldig svak (Cramers V er 0,11). Dette kan blant annet skyldes at variabelenes fordeling er svært skjeve. De fleste sakene er i kategorien hendelse, rapport og skildring, og svært få havner i kategoriene militær- og humanitærsaker.

Tabell 5.4: Forskjeller ved avisenes kildebruk (prosent)

	Militær og politi	Politikere	Forskere og eksperter	Humanitære	Sivile	Taliban og krigsherrer
Dagsavisen (N=116)	30	52	29	26	22	15
Aftenposten (N=283)	45	54	13	17	16	9
Differanse	-15**	-2	+16**	+9	+6	+6

**Sammenhengen er signifikant på 0,01-nivået

Det er større forskjeller mellom avisene i forhold til kildebruk (*Tabell 5.4*).

Aftenposten bruker oftest militære kilder, differansen mellom avisene er på 15 prosentpoeng. Det er også stor forskjell på bruk av eksperter. Dagsavisen bruker slike kilder dobbelt så ofte som Aftenposten, og differansen er på 16 prosentpoeng. Det er mindre forskjell i de andre kildegruppene, men vi kan likevel se at Dagsavisen oftere bruker humanitære, sivile og Talibankilder enn Aftenposten. Differansene er ni prosentpoeng for de humanitære kildene og seks prosentpoeng for de to andre kildegruppene. Dette passer godt med avisenes profiler, fordi Dagsavisen er mer venstrepolitisk orientert enn Aftenposten. Det vil si at de er mindre militærvennlige og mer opptatt av at humanitære hjelpearbeidere, sivile og opposisjonskilder kommer til orde. Det er imidlertid overraskende at Dagsavisen bruker mer ekspertkilder enn Aftenposten, fordi begge avisene har en profil som henvender seg til folk med høyere utdannelse. Den minste forskjellen mellom de to avisenes kildebruk gjelder bruk av politikere som kilder, der kun to prosentpoeng skiller avisenes dekning.

Statistisk sett er det imidlertid ikke alle sammenhengene som holder. Verken forskjellen i bruk av Talibankilder, sivile, humanitære eller politiske kilder mellom avisene er statistisk signifikant på 0,05-nivået. Styrken på disse sammenhengene er dessuten svært svak (Pearsons R er mindre enn 0,1). Det er imidlertid signifikante statistiske forskjeller angående avisenes bruk av militære kilder og eksperter. Signifikansnivået er under 0,01 og styrken på sammenhengene er -0,14 for bruken og av militærkildene og 0,19 for bruken av ekspertkilder.

Hypotesen om at Afghanistan-journalistikken i stor grad er basert på elitekilder blir bekreftet. En tredjedel av sakene er politiske utspillsaker og tre fjerdedeler av sakene inneholder profesjonelle kilder. Aftenposten bruker i større grad en Dagsavisen militær- og politikilder, mens Dagsavisen i større grad bruker semi-profesjonelle ekspertkilder. Hypotesen støttes likevel av begge avisenes prioriteringer.

5.3 Kombinasjon av norsk- og elitefokus

Ved å gjøre lineære regresjonsanalyser er det mulig å se om det er en sammenheng mellom bruken av kilder med ulik nasjonalitet og elitetunge saker⁵. Dette gjør det mulig å undersøke om det er noen sammenheng mellom norskfokuseringen og bruken av elitekilder.

Analysen viser at saker som inneholder norske eller allierte kilder øker sannsynligheten for at saken inneholder elitekilder. For de norske kildene er den statistiske sammenheng 0,26 og for de allierte kildene er sammenheng 0,35 (Beta). Sammenhengene har en signifikanssannsynlighet på under 0,01-nivået. For de afghanske kildene er det en svært svak negativ statistisk sammenheng som ikke er signifikant på 0,05-nivået.

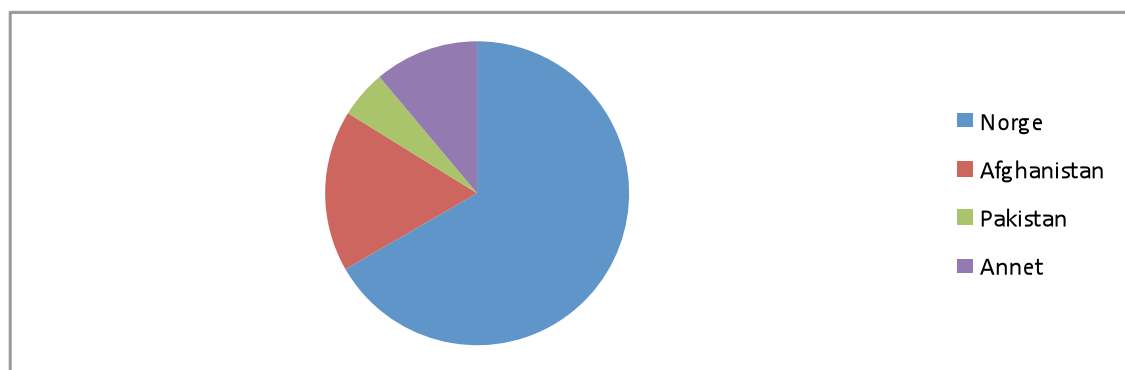
⁵ For resultatene fra regresjonsanalysene se ”D) Kildenes nasjonalitet og bruk av elitekilder” i appendiks II.

En regresjonsanalyse, som tester hvordan kildebruk av ulik nasjonalitet påvirker bruken av semi-profesjonelle kilder, viser at sammenhengen er svært svak og ikke signifikant for noen av nasjonalitetene.

Ved å endre den uavhengige variabelen til saker med uprofesjonelle kilder, endrer bildet seg. Det er en sterk sammenheng ($\text{Beta}=0,53$) mellom andel saker med afghanske kilder og andel saker med uprofesjonelle kilder. Sammenhengen er signifikant på 0,01-nivået. Tilsvarende er det en negativ sammenheng mellom andelen norske og allierte kilder og andelen saker med uprofesjonelle kilder. Disse sammenhengene er svake (norske $\text{Beta}=0,17$, allierte $\text{Beta}=0,13$), men statistisk signifikante på 0,01-nivået. Dette er en indikasjon på at blant elitene som får uttale seg i norske medier, er de fleste norske eller allierte, mens blant de uprofesjonelle kildene er de fleste afghanske.

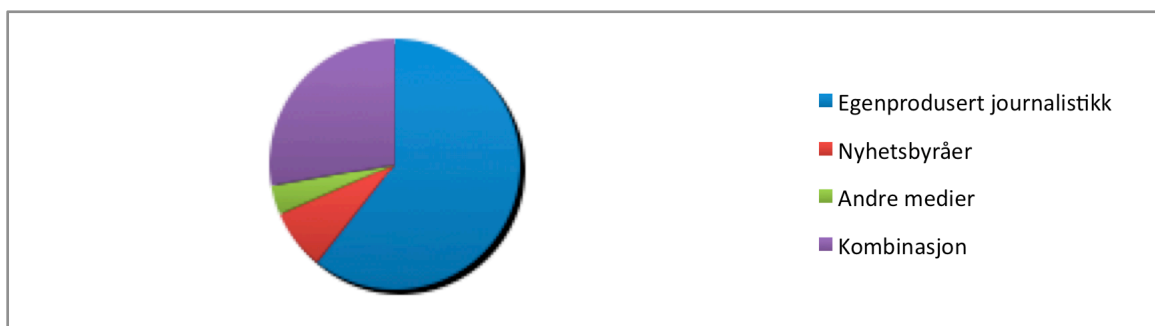
5.4 Avisenes ressursbruk

Den tredje hypotesen som skal testes, er om Afghanistan-journalistikken er et nedprioritert område ressursmessig. Av innholdsanalysen går det frem at 66 prosent av nyhetssakene om Afghanistan er laget i Norge, 17 prosent i Afghanistan og fem prosent i Pakistan (*Figur 5.8*). De resterende sakene er laget i andre land. At to tredjedeler av artiklene produseres i Norge og kun 23 prosent i Afghanistan eller Pakistan er med på å bekrefte at Afghanistan-journalistikken blir lavt prioritert. Dette kan også skyldes sikkerhetshensyn og kulturelle utfordringer, noe jeg vil komme tilbake til i intervjuanalysen.

Figur 5.8: Hvor artiklene er laget (N=399)

Journalistikken om Afghanistan er lavt prioritert ressursmessig hvis dekningen i stor grad er basert på nyhetsbyråer og andre medier. ”Klipp og lim-journalistikk” er lite tidkrevende og dessuten lite kildekritisk, fordi den bare består i å kopiere andre. Hvis en stor del av journalistikken derimot er egengenerert, vil det være en indikasjon på det motsatte, fordi dette betyr at journalistene selv har produsert sakene og at sakene er basert på førstehåndskilder.

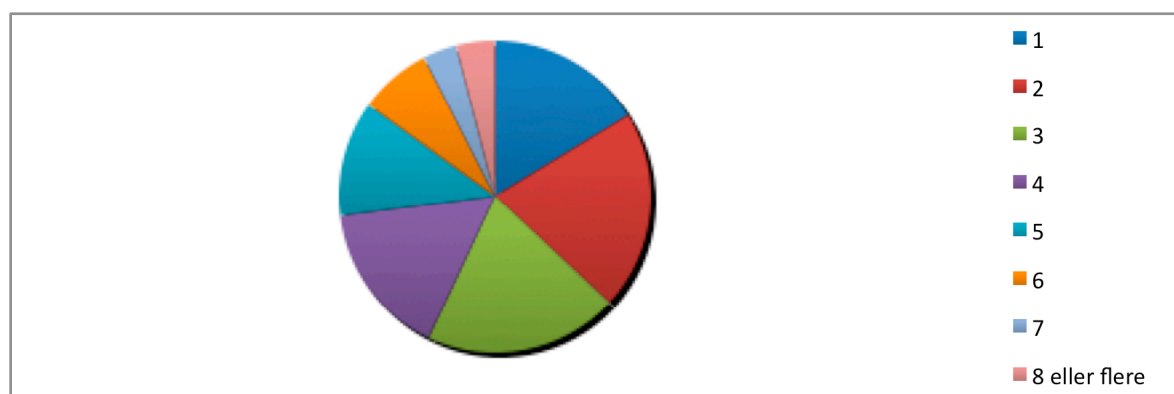

Figur 5.9: Andel egenprodusert versus ”klipp og lim”-journalistikk (N=399)

Analysen viser at kun en liten del av sakene (12 prosent) om Afghanistan er basert på nyhetsbyråer og andre medier (*Figur 5.9*). To tredjedeler av hovedsakene er egengenererte nyheter, mens 28 prosent er en kombinasjon av egen journalistikk, nyhetsbyråer og andre medier. De kombinerte sakene er også basert på andrehåndsinformasjon, men disse sakene baserer seg på flere kilder og er derfor mer kildekritiske og ressurskrevende. Dette går dermed mot hypotesen om at Afghanistan-journalistikken er nedprioritert ressursmessig.

Ved å krysse andelen ”klipp og lim”-saker og egenprodusert journalistikk med andel artikler med afghanske kilder, kommer det frem at kun 46 prosent av artiklene med afghanske kilder er basert på egen journalistikk. Denne sammenhengen er statistisk sett ganske svak (ϕ og Cramers V er 0,22) og den er signifikant på 0,01-nivået⁶. Det er sannsynlig at dette henger sammen med at avisene har forholdsvis liten tilstedeværelse i Afghanistan, og således blir mye av tilstedeværelsen som kommer på trykk ”klipp og lim”-journalistikk.

Ved å gjøre kildegrunnlagsvariabelen til en dikotom variabel (egenproduserte saker og andre saker), er det mulig å gjennomføre en regresjonsanalyse der den avhengige variabelen er kildegrunnlaget og de uavhengige variablene er andel saker med ulike nasjonalitet⁷. Det er en positiv statistisk sammenheng mellom andel saker med norske kilder ($\text{Beta}=0.16$) og andel saker som er egenprodusert, mens den er tilsvarende negativ for andelen saker med allierte ($\text{Beta}=-0.30$) og afghanske kilder ($\text{Beta}=-0.14$). Det er med andre ord større sjanse for at de egenlagde sakene har norske kilder. Og for sakene som baserer seg på nyhetsbyråer og andre medier er det større sjanse for at inneholder allierte og afghanske kilder. Alle sammenhengene er signifikante på 0,01-nivået.

Figur 5.10: Antall kilder per sak (N=399)

Et tredje mål for avisenes ressursbruk er bruken av flerkildejournalistikk i Afghanistan-sakene. Jo flere kilder en sak baserer seg på, desto mer ressurskrevende vil den være. Derfor vil hvor mange kilder det blir brukt per sak være en indikasjon på redaksjonenes ressursbruk. Figur 5.10 viser at 16 prosent av sakene er basert på enkildejournalistikk. Dette er en stor andel, men det kan skyldes at avisene ofte deler saker opp i hovedsaker og undersaker. I blant er undersakene kun basert på en kildes syn. 63 prosent av sakene har imidlertid tre kilder eller mer. Dette bidrar dermed til å avkrefte hypotesen om at Afghanistan-journalistikken er nedprioritert ressursmessig.

⁶ Se ”B) Krysstabell: Afghanske kilder og kildegrunnlag” i appendiks II.

⁷ Se ”E) Kildenes nasjonalitet og bruk av klipp og lim journalistikk” i appendiks II.

Analysen viser at journalistikken om Afghanistan blir prioritert både når det gjelder antall kilder og i forhold til hvor stor andel av sakene som er egenproduserte. Det eneste som delvis bekrefter hypotesen er den knappe tilstedeværelsen i Afghanistan. Ved å sammenligne avisene er det mulig å se om dette bildet endrer seg for hver enkelt avis.

Tabell 5.5: Hvor artiklene er laget, sammenligning av avisene (prosent)

	Norsklaget	Afghansklaget
Dagsavisen (N=116)	74	12
Aftenposten (N=283)	63	19
Differanse**	+11	-7

**Sammenhengen er signifikant på 0,01-nivået

Tabell 5.5 viser at flere av Aftenpostens enn Dagsavisens Afghanistan-saker er laget i Afghanistan, og at Dagsavisen har flere saker som er laget i Norge. Dette er logisk med tanke på avisenes størrelse og ressurser. Aftenposten har større budsjetter og dermed større mulighet til å reise ut for å lage saker når det trengs. Sammenhengen måler 0,27 og er statistisk signifikant på 0,01-nivået ved Phi- og Cramers V-testene. Det vil si at forskjellene ikke bare kan skyldes tilfeldigheter. Når det gjelder antall kilder brukt i en sak, så er det imidlertid svært liten forskjell mellom avisene (under to prosentpoeng), og forskjellen er statistisk svak og ikke signifikant⁸.

Tabell 5.6: Avisenes kildegrunnlag (prosent)

	Egen journalistikk	Nyhetsbyrå	Andre medier	Annet
Dagsavisen (N=116)	48	4	3	44
Aftenposten (N=283)	66	9	4	21
Differanse**	-18	-5	-1	23

**Sammenhengen er signifikant på 0,01-nivået

Avisene skiller seg også i forhold til andel saker som er egen versus ”klipp og lim”-journalistikk (Tabell 5.6). Aftenposten har 18 prosentpoeng større andel saker som er egen journalistikk enn Dagsavisen, mens Dagsavisen har langt flere

⁸ Se ”A) Krystabell: Antall kilder brukt i en sak og avisnavn” i appendiks II.

kombinasjonssaker enn Aftenposten. Aftenposten bruker oftere enn Dagsavisen nyhetsbyrå uten å sette dette opp mot andre kilder. Her er differansen fem prosentpoeng. Forskjellen på bruk av andre medier uten å sette det opp mot andre kilder er svært liten, kun ett prosentpoengs forskjell. Disse forskjellenes statistiske styrke er 0,23 og de er statistisk signifikante på 0,01-nivået. Dette resultatet stemmer overens med avisenes ressursgrunnlag, unntatt det faktum at Aftenposten i noe større grad enn Dagsavisen bruker nyhetsbyråer som eneste kilde.

I Aftenposten blir Afghanistan-dekningen i stor grad prioritert ressursmessig. Dette gjelder i noe mindre grad for Dagsavisen. Likevel blir hovedkonklusjonen at dekningen blir prioritert ressursmessig, noe som dermed avkrefter hypotesen.

5.5 Anonyme kilder

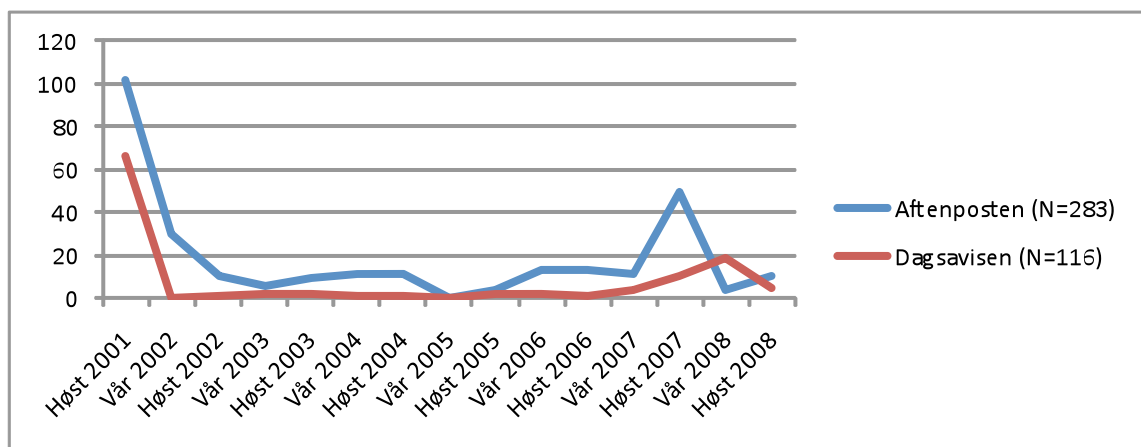
Den fjerde hypotesen slår fast at en stor andel av Afghanistan-artiklene er basert på anonyme kilder. Analysen viser at anonyme kilder blir brukt i 19 prosent av sakene⁹. Dette er forholdsvis høyt med tanke på at anonyme kilder skal brukes med varsomhet og kun der det er helt nødvendig i følge pressens etiske retningslinjer (Vær varsom plakaten [online]). Fordi Afghanistan er et konfliktområde vil ulike parter ha ønske om å fremme egen sak og sverte motstandernes syn, ved å skjule egen identitet får ikke leseren mulighet til å vurdere kildens troverdighet. Derfor bekrefter dette hypotesen om at anonyme kilder brukes ofte i dekningen av Afghanistan. Det er ingen statistisk etterprøvable forskjell mellom avisene når det gjelder bruk av anonyme kilder (Pearsons R er 0,04). Dermed styrkes hypotesen om at anonyme kilder blir hyppig brukt i Afghanistan-dekningen.

---

⁹ Se ”C) Anonyme kilder” i appendiks II.

5.6 Afghanistandekningen over tid

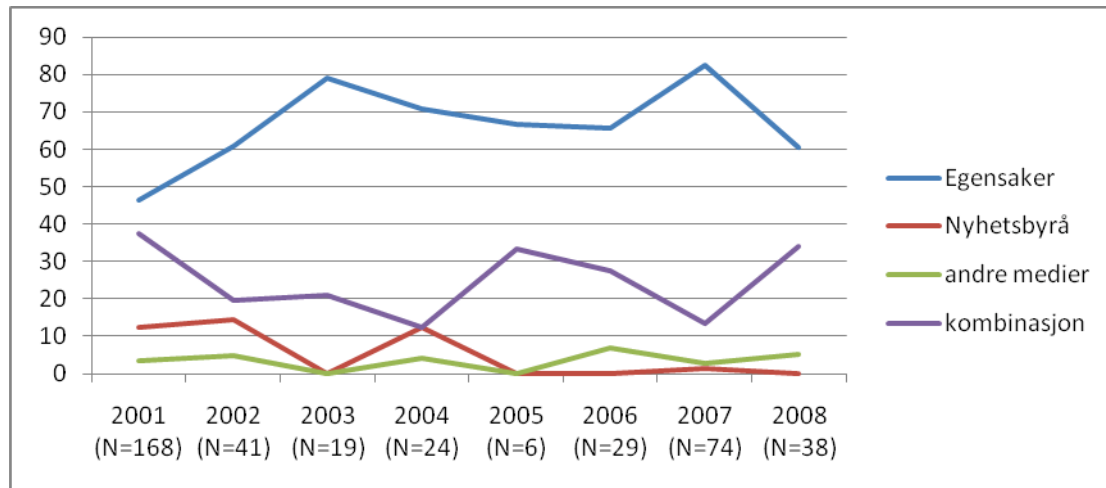
Tidligere undersøkelser av den norske Afghanistan-dekningen har kun konsentrert seg om artikler skrevet i perioden 2001 og 2002. Fordi denne undersøkelsen strekker seg fra september 2001 til desember 2008 er det interessant å se om dekningen endrer seg over tid. Den femte hypotesen tar utgangspunkt i at elitekildenes dominans holder seg stabil over tid.

Figur 5.11: Antall Afghanistan-saker over tid per avis

Avisene skiller seg ikke stort fra hverandre når det gjelder antall Afghanistan-artikler over tid. *Figur 5.11* viser at Afghanistan var et hetere tema for avisene i begynnelsen av konflikten høsten 2001 og våren 2002. Dette henger sammen med at nyheter er preget av hva som er sensasjonelt og nytt. Over tid avtar denne nyhetsinteressen. Denne forklaringen forsterkes ytterligere ved at denne studien tar for seg avisenes hovedsaker (førstesider og for Dagsavisen også de lengste sakene), hvor nyhetskriteriet er enda sterkere. Etter en lang periode med få Afghanistan-saker er det imidlertid en ny topp høsten 2007 for Aftenposten og våren 2008 for Dagsavisen. Denne er imidlertid betydelig mindre enn toppen i 2001 og 2002. Den økte interessen for begge avisene fra 2007 har mest sannsynlig sammenheng med at to norske soldater ble drept i Afghanistan denne høsten i juli og november. Dagsavisens topp i 2008 har trolig sammenheng med at Dagbladets journalist Carsten Thomassen ble drept under angrepet på Serena Hotel. Dette blir imidlertid bare antakelser, siden denne studien ikke tar for seg artiklenes meningsinnhold.

At avisene har hatt en forholdsvis lik prioritering over tid, bekreftes av at sammenhengen mellom type avis og antall Afghanistan-saker er svak og ikke signifikant. Det er imidlertid verdt å merke seg at Aftenposten har hatt et høyere antall hovedsaker i denne perioden enn Dagsavisen, derfor er utvalget noe skjevt mellom de to avisene.

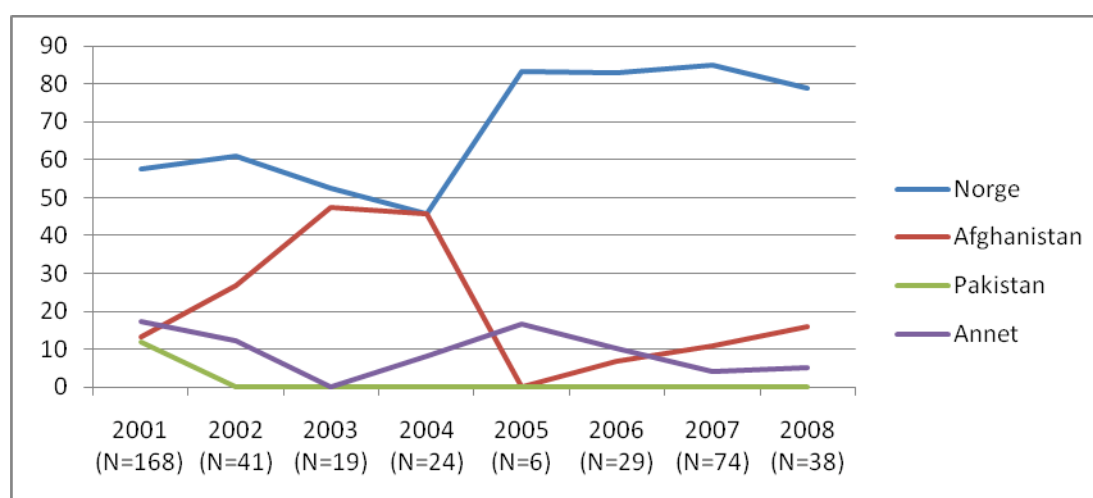
Figur 5.12: Kildegrunnlag over tid (prosent)

De egenproduserte sakene dominerer i hele tidsperioden, men det er en klar tendens til at disse sakene var mindre dominerende i begynnelsen av konflikten i 2001 og 2002 (*Figur 5.12*). Dette skyldes trolig at det var vanskelig for de fleste norske journalister å reise til Afghanistan i denne perioden, og at de alliertes krigføring derfor i større grad ble formidlet via nyhetsbyråer og andre utenlandske medier. Siden 2003 har imidlertid andelen egenproduserte saker hele tiden vært høy, med mellom 60 og 82 prosent. Det er imidlertid grunn til å tro at dette utvalget har langt større andel egenproduserte saker enn den øvrige journalistikken om Afghanistan, fordi avisene har et mål om å ha egenproduserte saker på førstesiden for å skille seg fra konkurrentene. Dette vil nok også gjelde for de lengste sakene, fordi saker som blir prioritert plassmessig bør inneholde noe eget.

Kombinasjonssakene blir nest mest brukt. Dette betyr at mediene i liten grad har basert seg på enkildejournalistikk. Når det gjelder bruk av kun andre medier eller

nyhetsbyråer holder denne andelen seg lav hele perioden, og overstiger aldri 15 prosent. Sammenhengen mellom tidsperspektivet og kildegrunnlaget har en korrelasjon på 0,35 (Phi) og 0,20 (Cramers V) og er signifikant på 0,01-nivået. Det er med andre ord en endring i kildegrunnlaget over tid, men likevel er det mulig å slå fast at egenproduserte nyheter dominerer hele perioden, etterfulgt av kombinasjonsnyheter. Dette går derfor mot hypotesen om at Afghanistan-sakene blir nedprioritert ressursmessig.

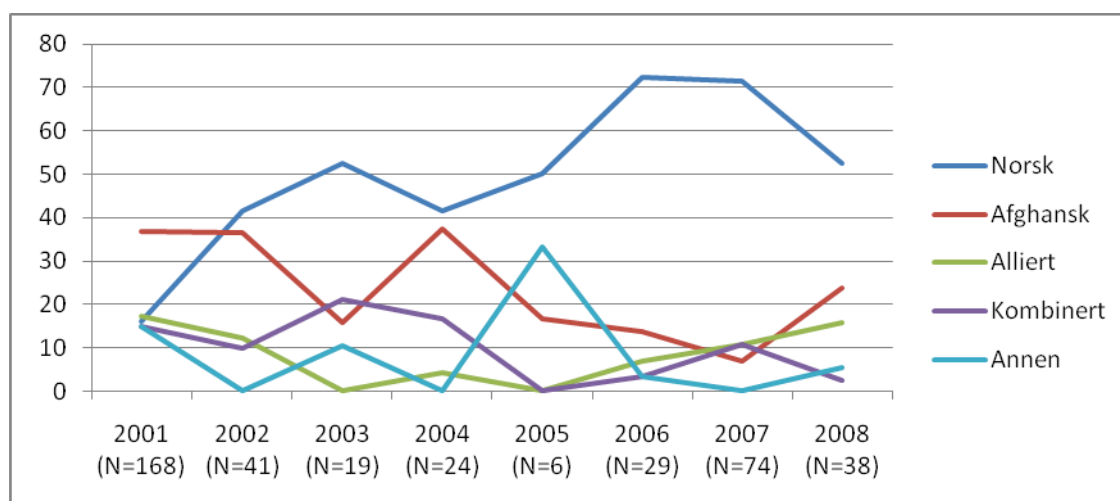

Figur 5.13: Hvor sakene er laget over tid (prosent)

Det er stor forskjell på hvor sakene er laget sett over tid (*Figur 5.13*). I begynnelsen av krigen i 2001 ble svært få saker laget fra Afghanistan. Dette kan ha sammenheng med at det var svært vanskelig for vestlige journalister å komme inn i landet så lenge Taliban hadde makten. Dette resulterte i at noe av dekningen ble gjort fra Pakistan dette året, etter hvert ble det imidlertid mindre behov for å dekke konflikten derfra. Fra 2002 har norske soldater operert i landet, i takt med dette har de norske journalistenes nærvær økt. Toppen for andelen saker laget i Afghanistan er i 2003 og 2004 med i underkant av 50 prosent. Andelen saker laget i Norge synker i denne perioden. Det er imidlertid verdt å merke seg at dette er i en periode da få Afghanistan-saker nådde forsiden i forhold til toppene i begynnelsen av krigen i 2001 og 2002 og de senere årene i 2007 og 2008 (*Figur 5.11*). Det er også grunn til å ta med i betraktning at Aftenposten har hatt mer nærvær i Afghanistan enn

Dagsavisen, så at denne tabellen tar for seg begge avisenes dekning senker andelen saker laget i Afghanistan (*Tabell 5.4*).

I 2005 var andelen Afghanistan-saker på bunnivå, og siden har det vært en svak stigning. At færre saker lages fra Afghanistan over tid kan henge sammen med avisenes nyhetskriterier. Jo lengre konflikten varer, desto mindre ressurser vil avisene avsette for å dekke konflikten. Andelen norsklagde saker har fulgt svingningene til andelen afghansklagde saker. Når andelen saker laget i Afghanistan er høy er andelen saker laget i Norge blitt mindre og motsatt. Andelen saker laget i Norge har imidlertid hele tiden dominert. Saker laget fra andre land har vært relativt lav hele perioden. Disse sakene hadde sine toppe i 2001 og 2005. Endringene over tid er relativt sterk statistisk sett, (Phi er 0,45 og Cramers V er 0,26) og er statistisk signifikant på 0,01-nivået.

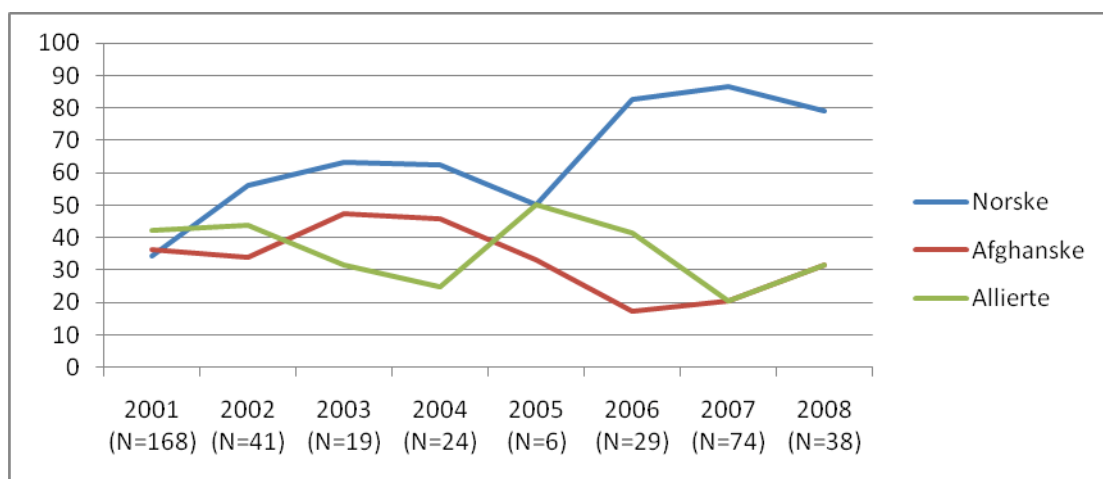

Figur 5.14: Artiklenes vinkling over tid (prosent)

Det er også store variasjoner når det kommer til artiklenes vinklinger over tid (*Figur 5.14*). I 2001 dominerte afghanske vinklinger, men allerede fra 2002 ble andelen norske vinklinger større. Gapet mellom andelen norske og de andre vinklingene har økt for hvert år siden 2004 helt til 2008, da andelen norske vinklinger hadde en liten nedgang igjen. Andelen afghanske vinkler har variert mye. Fra 2002 til 2003 var det en skarp nedgang, men deretter en ny topp til i underkant av 40 prosent i 2004, før andelen flatet ut på rundt ti prosent fra og med 2006. Andelen av alle de andre

vinklingene har vært relativt stabil gjennom hele perioden, unntatt for samlekategorien annen vinkling som hadde en markant økning i 2005.

Til tross for svingningene er det tydelig at norske vinklinger dominerer, etterfulgt av de afghanske vinklingene, og deretter de allierte, kombinerte og andre vinklingene. At de afghanske vinklingene dominerte og at de allierte vinklingene hadde sin topp i 2001 kan skyldes at Norge enda ikke var involvert militært i landet, og at det på denne tiden var de dramatiske hendelsene som sto i fokus. Sammenhengen mellom avisenes vinklinger og tidsperioden er statistisk signifikant på 0,01-nivået og har en korrelasjon på 0,55 (phi) og 0,27 (Cramers V).

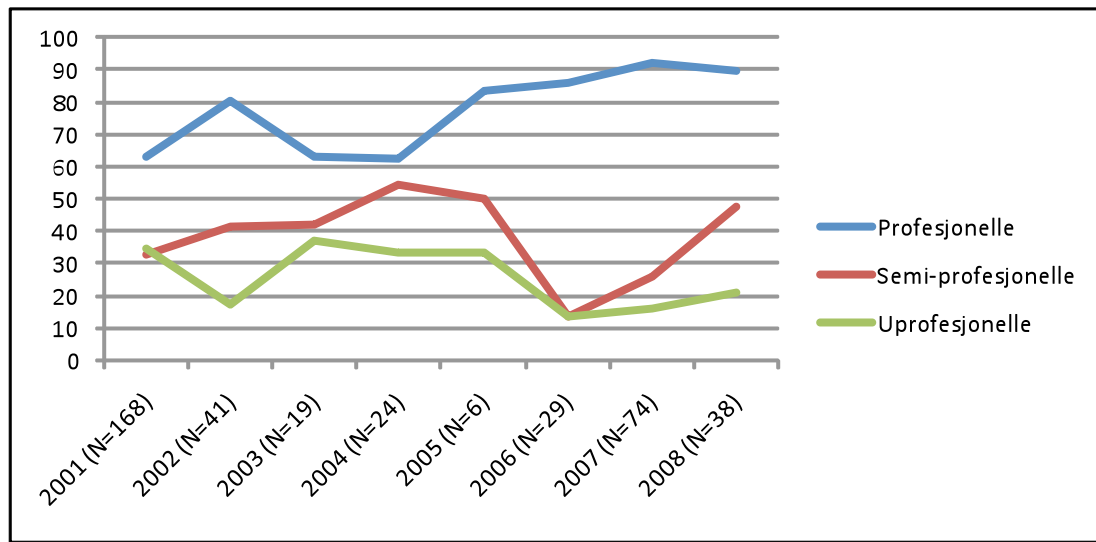

Figur 5.15: Kildenes nasjonalitet over tid (prosent)

Andelen norske kilder i artiklene har dominert hele perioden (*Figur 5.15*). Det har vært en økning i bruk av norske kilder, samtidig som bruken av allierte og afghanske kilder har minnet siden 2005. Dette betyr at hypotesen om at artiklene i stor grad er basert på norske kilder, har styrkes ettersom tiden har gått. Dette stemmer også med at det har vært en økning i bruk av norske vinklinger og at flere saker er laget i Norge (*Figur 5.13 og 5.14*). Når det gjelder bruken av de afghanske og allierte kildene er utviklingen imidlertid vært langt mer ujevn over tid enn hva som er tilfellet for de norske kildene.

Pearsons R-verdien for sammenhengen mellom tidsperioden og de norske kildene er ganske sterk, med 0,42 og er signifikant på 0,01-nivået. Sammenhengen er positiv som tilsier at det brukes mer norske kilder i gjennomsnitt for hvert år av konflikten.

For de afghanske kildene er Pearsons R-verdien for sammenhengen med tidsperioden negativ og lav (-0,12). Sammenhengen er signifikant på 0,05-nivået. At sammenhengen er negativ betyr at det brukes mindre afghanske kilder i gjennomsnitt etter hvert som konflikten varer. Pearsons R verdien for sammenhengen mellom tidsperioden og de allierte kildene er også negativ og lav (-0,14). Sammenhengen er signifikant på 0,01-nivået.

Figur 5.16: Kildebruk over tid (prosent)

De profesjonelle kildene har dominert hele perioden, etterfulgt av de semi-profesjonelle. De uprofesjonelle kildene har vært minst representert (Figur 5.16). Andelen saker med profesjonelle kilder har dessuten økt. Bruken av semi-profesjonelle og uprofesjonelle kilder har imidlertid variert hele perioden.

Sammenhengen mellom tidsperioden og andelen profesjonelle kilder er positiv og Pearsons R-styrken er 0,25. Sammenhengen er signifikant på 0,01-nivået. For andelen semi-profesjonelle kilder er sammenhengen med tidsperioden svært svak og ikke signifikant på 0,05-nivået. For de uprofesjonelle kildene er sammenhengen negativ (Pearsons R er -0,15), det vil si at det brukes stadig mindre slike kilder over tid. Sammenhengen er signifikant på 0,01-nivået.

Konklusjonen er at hypotesen om at avisene baserer seg på kilder fra det politiske maktapparatet har blitt styrket over tid, fordi en stadig større andel av sakene bruker

politiske og militære kilder, mens bruken av sivile og talibankilder har gått ned. Dette avkrefter hypotesen om at elitekildenes dominans har vært stabil over tid.

5.7 Sentrale funn

Innholdsanalysen viser at den første hypotesen om at de fleste Afghanistan-artiklene har et norsk fokus stemmer, fordi norske kilder dominerer og det samme gjør norske vinklinger. Videre blir også den andre hypotesen bekreftet, om at elitekilder er overrepresentert i deknningen. Det er først og fremst politiske kilder som får mye spalteplass, etterfulgt av militære og dernest semi-profesjonelle kilder. De som får minst spalteplass sammenlagt er de sivile kildene og opprørsbevegelsen. Hypotesen om at konflikten blir nedprioritert ressursmessig blir imidlertid avkreftet, fordi det for det meste skrives egenproduserte saker med flere kilder. Tilstedeværelsen i Afghanistan kunne imidlertid vært bedre. Hypotesen om at en stor del av sakene bruker anonyme kilder blir derimot bekreftet. Analysen viser at en femtedel av sakene bruker uidentifiserbare kilder.

Den femte hypotesen elitenes dominans i Afghanistan-dekningen er stabil over tid, blir avkreftet. Over tid øker andelen saker med norske vinklinger og med norske kilder. Dette betyr at den første hypotesen blir forsterket over tid. Det samme gjelder andelen saker med profesjonelle kilder, som også øker i tidsperioden. Dermed forsterkes også hypotese to. Når det gjelder andelen egenproduserte saker, så holder denne seg høy i hele perioden, men en stadig større andel av sakene produseres i Norge. Det betyr at hypotese tre fortsatt må forkastes, selv om den styrkes på ett punkt i løpet av perioden. Dette gjør at kausalitetsteorien om norske makteliters påvirkning på Afghanistan-dekningen slår sprekker. Siden den gjelder i mindre grad i begynnelsen av konflikten betyr dette at det er andre påvirkningsmekanismer som er mer utslagsgivende.

Analysen viser at resultatene i noen grad er avhengig av avistype. Det er spesielt forskjell mellom avisene med hensyn til vinkling på sakene der Dagsavisen i langt

større grad en Aftenposten har afghanske vinklinger, og i mindre grad bruker norske vinklinger. Når det gjelder ressursmessig prioritering av konflikten, har Aftenposten imidlertid både flere egenproduserte saker og mer tilstedeværelse i Afghanistan enn Dagsavisen.

Til tross for forskjellene mellom avisene og endringene over tid, gir resultatene av undersøkelsen sammenlagt støtte til Hallins teori om at utenriksjournalistikken styres av kilder i det norske politiske maktapparatet.

VI Intervjuanalysen

Pressemedarbeiderne i forsvaret og sentrale politikere som jobber med forsvars- og utenriksstoff er sentrale kilder i dekningen av krigen i Afghanistan. I tillegg til at de er viktige kilder når konflikten skal dekkes fra Norge, er de fleste norske redaksjoner avhengige av disse kildene for å kunne ha en tilstedeværelse i Afghanistan på grunn av sikkerhetshensyn. Derfor er det interessant å vite hvordan pressefolk, forsvarsmedarbeidere og politikere oppfatter dette forholdet.

Intervjuundersøkelsen kan bidra til å få et mer helhetlig bilde av hva som påvirker den norske utenriksjournalistiske dekningen av krigen i Afghanistan, enn det tekstanalysen kan gi. Den kvantitative undersøkelsen viser at Aftenposten og Dagsavisen i stor grad baserer seg på profesjonelle kilder og på norske kilder. Hvorfor er det slik? Hvilke utfordringer er knyttet til å dekke konflikten som journalist? Hvor frie er forsvaret og politikerne til å uttale seg til mediene? Hvordan er deres forhold til mediene? Hvordan prioriteres sakene i redaksjonen? Dette er noen av spørsmålene intervjuundersøkelsen forsøker å få svar på.

6.1 Utfordringer knyttet til nyhetsdekningen i Afghanistan

6.1.1 Sikkerhetsutfordringen i Afghanistan

Det er flere utfordringer ved å skulle dekke et konfliktområde i en annen del av verden. Mye av informasjonen om hendelser i Afghanistan som blir formidlet i norske medier er andrehåndsinformasjon, fordi norske redaksjoner har begrenset tilstedeværelse i landet. Som det kom frem i den kvantitative analysen ble kun 17 prosent av Aftenpostens og Dagsavisens hovedsaker om konflikten laget i Afghanistan. 36 prosent av artiklene baserer seg kun på norske kilder. Pressemedarbeiderne mener at hovedutfordringen med å dekke konflikten fra Afghanistan er sikkerheten. Sikkerhetsutfordringen påvirker journalistenes

kildetilfang og deres mulighet til å rapportere fritt. Dette påvirker dermed hvem som setter dagsorden for pressedekningen.

Frilansjournalist Anders Sømme Hammer (2009 [intervju]¹⁰) er Norges eneste journalist som er bosatt i Afghanistan. Han flyttet til landet i juni 2007. Han må hele tiden tenke på sikkerhet i jobben.

”Det finnes spesifikke trusler mot utlendinger, og som journalist er man spesielt utsatt. Flere journalister enn de man hører om blir kidnappet.”

De fleste norske journalistene reiser på organiserte turer med forsvaret eller utenriksdepartementet når de skal til Afghanistan. Turene med forsvaret innebærer at journalistene blir internert i en militærleir sammen med de norske eller de allierte styrkene. For å komme seg rundt i området er journalistene dermed avhengige av at de militære tar dem med. Dette gjør at journalistene kun ser hva militæret vil at de skal se. Tidligere undersøkelser har vist at korrespondenter som bor med de militære etter hvert vil føle et felleskap med troppene de tilbringer mye tid sammen med, noe som påvirker hvordan de dekker konflikten (Tumber 2004:192-195).

Utenriksjournalist i Aftenposten Tor Arne Andreassen (2009 [intervju]¹¹) har vært nesten årlig i Afghanistan siden 2002. Som regel har reisene vært i samarbeid med militæret. Han ser begrensingen ved slike turer, men er ikke villig til å sette livet på spill ved å reise på egenhånd.

”Det er ikke bare å reise rundt på egenhånd når Taliban truer med å kappe hodet av deg. Når vi reiser til Afghanistan har vi for det meste fulgt styrker fra NATO eller Enduring Freedom. Dermed får vi hele tiden bare en side av saken. De eneste afghanerne vi kan snakke med, er de som befinner seg i Kabul eller i sikre områder i Nord-Afghanistan. Afghanerne som blir hardest rammet av de alliertes krigføring befinner seg i områder som det er for farlig å reise til. Derfor er det ikke mulig å innhente deres erfaringer.”

---

¹⁰ Referansen vil være den samme for alle Hammers sitater.

¹¹ Referansen vil være den samme for alle Andreassens sitater.

Andreassen påpeker imidlertid at han ofte har fått ut interessant informasjon når han har vært internert i en norsk leir i Afghanistan.

”Hvis man er i en norsk leir i Afghanistan er det mulig å få ut informasjon som soldatene ikke tenker på at er viktig eller spørsmål vi glemmer å stille. I blant vil det være snakk om informasjon som informasjonsarbeiderne vil skjønne at er kontroversiell og derfor holder tilbake, mens vanlige soldater snakker ut.”

Erik Sagflaat har vært utenriksredaktør i Dagsavisen i rundt 10 år, før han nylig gikk av med pensjon. Han synes fordelene ved forsvarets organiserte turer er logistikken, mens ulempen er at man bare ser hva forsvaret vil at man skal se. Han mener det er en fare for at nyhetene blir styrt.

Hammer har i likhet med Andreassen reist på flere organiserte turer med forsvaret, og føler at det begrenser journalistikken.

”Jeg var internert i tre og en halv måned i 2007 i ulike militærleirer. Nå har jeg sluttet med det. Denne typen opphold kan bare skape en type saker: saker om soldatene, hva de tenker, hva de gjør. Dessuten kommer informasjonsarbeiderne med forslag til reportasjer som kan gjennomføres, men det sier seg selv at dette ikke er spesielt kritiske saker. Dette kan ha en verdi, men jeg føler at jeg har fått ut det man kan få ut av slike turer.

Det er lett å se at de norske soldatene er drillet i hva de kan snakke med journalistene om. Derfor blir mange av disse intervjuene like, fordi det er så strenge rammer. Jeg opplevde faktisk den norske leiren som mindre åpen enn den amerikanske, selv om man ved den amerikanske må undertegne en kontrakt om hva man kan skrive. I de norske leirene blir dessuten journalistene holdt unna kamphandlingene, mens dette var mulig å være med på i de andre leirene. Hvis man får bli med på oppdrag så står man i det minste fritt til å skildre hva man ser.”

Journalistene har ulike oppfatninger av hva man får ut av å la seg internere i militærleirer i Afghanistan. Andreassen har erfaring med at soldatene er mer åpne enn

informasjonsarbeiderne, noe som gjør det lettere å lage kritiske saker, mens Hammer har inntrykk av at de norske soldatene ikke snakker fritt.

Alle er derimot enige om at arrangerte presseturer begrenser journalistikken. Sikkerhetshensynene gjør at konflikten som oftest vises fra de sikreste delene av landet og de sivile som er hardest rammet og opponenter kommer sjelden til orde i de fleste norske medier. Dette påvirker hvem som setter dagsorden og hva mediene fokuserer på. Dette er med på å forklare hvorfor utenriksjournalistikken ofte styres av mektige kilder, i tråd med Hallins teori.

6.1.2 Forsvarets informasjonsstrategi i Afghanistan

Forsvaret har stor pågang fra journalister. På de syv månedene kommunikasjonsrådgiver Lars Magne Hovtun (2009 [intervju])¹² i Forsvarets fellesoperative hovedkvarter jobbet i Afghanistan, var det 25 journalister og fotografer på besøk. Han ga journalistene fri tilgang til leiren. De fikk intervjuer både sjefer og soldater, og kunne ta bilder av det meste. Soldatene kunne imidlertid ikke uttale seg helt fritt i møte med journalistene:

"Soldatene er våre beste ambassadører. De har en regel å forholde seg til i møte med journalistene, og det er at de kun kan snakke om seg og sitt nivå, ikke om andre eller de politiske beslutningene. Det er ikke soldatene som har besluttet at vi skal være i Afghanistan, derfor er det bedre at de kun beskriver sin jobb. Jeg synes det er en ryddig regel. Det er naturlig at hver og en gir informasjon der de selv har spisskompetanse. Vi oppfordrer alle soldater til å bruke fullt navn, men opplyser samtidig om hvilke sikkerhetsmessige utfordringer dette medfører. Mange velger derfor å stå fram kun med fornavn."

---

¹² Referansen vil være den samme for alle Hovtuns sitater.

Hovtun synes i likhet med frilansjournalist Anders Sømme Hammer at det er synd at journalistene ikke kan være med på kamphandlingene sammen med de norske soldatene.

”Jeg skulle ønske at det var mulig, fordi da kunne journalistene vært nøytrale observatører som kunne sett at vi gjør alt riktig. Problemet er at det krever ekstra ressurser fordi noen må ta ansvar for journalistene. Vi har ikke et juridisk ansvar for journalistene, men i praksis tar vi ansvar for dem. Dessuten kan det være vanskelig å tilrettelegge, siden vi sjelden vet når vi kommer i kamp. Det vil med andre ord være en ulempe å ha de med fra et operativt militært synspunkt, men en kjempefordel ut i fra et informasjonssynspunkt.”

I forkant av pressebesøkene tenker presseoffiserene på ideer til saker som de deretter lanserer jevnlig for journalistene gjennom deres besøk.

”Dette retter fokuset mot de sakene vi ønsker og det gjør journalistene fornøyde. Det er imidlertid viktig å understreke at journalisten lager sitt eget produkt fullstendig uavhengig av oss. Vi sensurerer eller kontrollerer ikke.”

At de norske soldatene begrenses til kun å snakke om deres oppgaver og seg selv, begrenser journalistenes muligheter til å lage kritiske saker, fordi det betyr at soldatene ikke kan fremme sine synspunkter om norske myndigheters politikk i Afghanistan eller operasjoner de er uenige i. Dette skaper et bilde av stor konsensus rundt Afghanistan-politikken selv om det internt kan være store uenigheter. Dette begrenser ytringsfriheten og kan således ses på som et demokratisk problem.

På den annen side er det svært positivt at forsvaret tillater journalistene å få innblikk i de norske soldatenes arbeid i Afghanistan. Dette er med på å skape gjennomsiktighet rundt Norges engasjement, fordi journalistene med egne øyne kan observere hvordan norske soldater opererer i landet. Dette gjør det mulig for journalistene å ha tilstedeværelse i landet, mens deres sikkerhet blir ivaretatt. At journalistene nektes å være med når militæret deltar i kamphandlinger er imidlertid en innskrenkning av denne åpenheten, selv om det har en praktisk forklaring.

Når det gjelder norske journalisters dekning av konflikten fra slike organiserte turer blir konklusjonen at den i stor grad skjer på forsvarets premisser. Dette er i tråd med Hallins hypotese om at det politiske maktapparatet setter agendaen for utenriksjournalistikken. Det finnes imidlertid andre måter å dekke konflikten på fra Afghanistan, men det innebærer større risiko.

6.1.3 Uavhengig nyhetsdekning i Afghanistan

Ved hjelp av sine lokale kontakter får Anders Sømme Hammer innpass i områder som ellers ville vært utilgjengelige for vestlige journalister, men det er ikke risikofritt. Han mener likevel at flere norske journalister burde gjøre som han.

”På tross av at det er vanskelig, er det fullt mulig å jobbe i Afghanistan som uavhengig journalist. Jeg mener at journalister har plikt til å utsette seg for litt risiko for å kunne dekke konfliktområder, spesielt hvis ens eget land er involvert. Når hjelpearbeidere reiser dit, bør journalister kunne gjøre det samme. Det er mange som jobber herfra for utenlandske medier. Det er begrenset hva de norske journalistene får laget på arrangerte presseturer med forsvaret og UD. Dette gjør at en svært liten del av hva som foregår i Afghanistan blir dekket av norske medier.”

Hammer jobber tett med lokalbefolkningen for å kunne jobbe så trygt som mulig.

”Det er vanskelig å skjule at man er vestlig. Det går bare hvis jeg sitter i en bil kledd i lokale klær, ellers synes det på lang avstand. Logistikken er også en stor utfordring, og dette henger sammen med sikkerhetstrusselen. Alt må planlegges grundig. Jeg har et afghansk nettverk som hjelper meg i jobben. Det er helt nødvendig å ha kontakter for å kunne jobbe trygt. Har man lokale kontakter et sted, så gir det tillit og man får innpass.”

Journalister som snakker med lokalbefolkningen i Afghanistan eller andre afghanere når de er på tur med forsvaret, må regne med at svarene til kildene blir farget av det militære nærværet. Frilans journalist Anders Sømme Hammer kritiserer dette, og

mener at redaksjonene og journalistene må være villige til å ta en større risiko for å få en balansert og mindre kildestyrt dekning av konflikten. Dette vil imidlertid være svært vanskelig for en journalist som kun er i Afghanistan på et kortere opphold, fordi journalistens sikkerhet avhenger av lokalkunnskap og lokale kontakter. Det er forståelig at norske redaksjoner ikke vil sette sine medarbeideres liv i fare, men samtidig blir det dobbeltmorskt når de da likevel kjøper frilansstoff fra journalister som risikerer sin sikkerhet.

6.1.4 Kulturelle utfordringer

I tillegg til sikkerhetsaspektet er det også kulturelle barrierer for en fri og balansert dekning fra Afghanistan. Mistro til vestlige journalister, språklige barrierer og kvinneundertrykking vanskeliggjør en kritisk dekning av konflikten

”Noen steder har ingen møtt journalister før. Den afghanske journaliststanden er svak. Det er mye sensur. Derfor blir mange mistenksomme hvis man stiller spørsmål om korrupsjon eller andre sensitive tema. Mange tror jeg har en skjult agenda, at jeg egentlig jobber for amerikansk etterretning. Militært nærvær gir store problemer, det gjør at folk assosierer meg med dem. Høflighet og stolthet er veldig viktig for afghanere. Det er viktig å drikke te og ta sin tid for å etablere kontakt, forteller Hammer.”

En annen stor utfordring er språket.

”Ofte er det problemer med tolkene, noen viser seg ikke å kunne både pashtu og dari slik de har hevdet. En annen kulturell utfordring er muligheten til å intervju kvinner. De gangene jeg får lov til det går det veldig bra. Faktisk er de ofte mer åpne enn menn, men mange steder blir de så beskyttet at det er praktisk talt umulig. I Nord er de veldig beskyttet og i Sør er det helt umulig.”

Sikkerhetstrusselen og de kulturelle utfordringene gjør det nærmest umulig å ha en balansert dekning av krigen i Afghanistan for norske journalister. Journalistene er hele tiden avhengige av at noen kan ta dem med, beskytte dem, oversette og knytte

kontakter. Fremstillingen vil derfor alltid bli skjev, men nærværet i Afghanistan vil alltid ha en verdi fordi det gir større muligheter til å snakke med lokalbefolkningen og andre med tilstedeværelse i landet som ser konflikten med egne øyne. Journalisten vil også ha mulighet til å observere og rapportere. Ved å jobbe utenfor organiserte turer er det dessuten mulig å sørge for at dekningen blir mindre kildestyrt. Dette betyr at det er flere forklaringsfaktorer til hvorfor dekningen i stor grad blir elitestyrt.

6.2 Norsk fokus

6.2.1 Norsk vinkling

Som det går frem av den kvantitative analysen har 40 prosent av Aftenpostens og Dagsavisens hovedsaker om Afghanistan norsk vinkling. Over halvparten av artiklene bruker norske kilder, og over en tredjedel bruker kun norske kilder. To tredjedeler av sakene er laget i Norge. Aftenposten bruker flest norske kilder og har flere norske vinklinger enn Dagsavisen. Det norske fokuset kan forklares både ut i fra sikkerhetshensyn, ressurs-hensyn og journalistiske prioriteringer.

Utenriksjournalist Tor Arne Andreassen forteller at det kan være en tendens til at Aftenpostens redaksjon leter etter saker som kan sette norsk konflikt om engasjementet på spissen.

”Nyhetene er som oftest hendelsesstyrte, men i blant leter vi etter saker som understreker hvor problematisk det er at Norge er en del av NATOs krigføring for å skape debatt i Norge. Det er ikke alltid vi får frem det mest dekkende bildet av krigen i Afghanistan på denne måten, eller hvordan afghanere oppfatter det som skjer.”

Andreassen vet hva som har størst sjanse for å få oppslag i Aftenposten.

”Kontroversielle saker er bedre enn ikke-kontroversielle saker. Det er nyttig med noen kritiske røster, men det trenger ikke å være norske kilder. Det kan være afghanere som er kritiske til hva som skjer i deres eget land. Eller historier som illustrerer at en del av det som foregår i landet er galt. Sist jeg var i Afghanistan

skrev jeg om en kvinne som var blitt fengslet for utroskap etter å ha blitt voldtatt. I en slik sak er det ikke nødvendig med kritiske røster i Norge.

Men det er fortsatt slik at hvis en sak har en norsk forgreining, er det større mulighet for oppslag. Saken fra Afghanistan ville blitt enda bedre prioritert hvis en norsk statsråd hadde gjort en feil i forbindelse med denne saken. Men på den annen side ble den likevel ansett som en god sak selv uten dette elementet.”

Tidligere utenriksredaktør Erik Sagflaat har vært opptatt av at Dagsavisens utenriksnyheter ikke skal styres av norske vinklinger.

”Vi har heller skrevet om de store begivenhetene. Vi har hatt som mål å ha en så objektiv dekning som mulig av hva som skjer i regionen og med sivilbefolkningen. Vi har hatt en klar ansvarsfordeling med den politiske redaksjonen, der de har tatt seg av alt som har med den interne politiske debatten å gjøre. ”

Hvis en sak både er kontroversiell og kan skape debatt innad i Norge, har den større sjanse for å bli prioritert journalistisk. Spesielt hvis saken handler om en norsk elite, som en statstråd. Dette er i tråd med Galtung og Ruges (1965) nyhetskriterier som slår fast at en kritisk sak blir sett på som bedre enn en ukritisk sak, at saker med kulturell forankring vurderes som bedre enn andre saker, og at saker med elitefokus blir prioritert over saker som handler om vanlige mennesker. Dette kan føre til en vridning av sakene, slik Andreassen påpeker ved at deler av konflikten i Afghanistan blåses opp fordi dette vil være kontroversielt i Norge, selv om dette ikke er det mest representative bildet. Sagflaat har imidlertid et annet syn på utenriksdekning. I Dagsavisen har utenriksredaksjonen bestrebet seg på å ikke ha norske vinklinger, til gjengjeld har den innenrikspolitiske redaksjonen sørget for at norsk debatt om den militære deltakelsen har blitt dekket. I den grad det er norsk fokus, bidrar dette til at det er større sjanse for at det norske politiske maktapparatet setter dagsorden.

6.2.2 Saker laget i Norge

Det meste av nyhetsmaterialet om Afghanistan lages i Norge, derfor er det svært relevant å se hvordan journalistene jobber i hjemlandet. Aftenposten har hatt langt større tilstedeværelse i Afghanistan enn Dagsavisen, til tross for at de har hatt større norskfokus. Erik Sagflaat begrunner dette med ressurshensyn.

”Når vi lager sakene fra Norge er vi nødt til å basere oss på andre medier og nyhetsbyråer. Her gjelder imidlertid også prinsippet om flerkildejournalistikk. Helst bør vi ringe til noen uavhengige kilder som kan bekrefte historien eller forskere som kan gi en dypere innsikt.”

Aftenposten har hatt mer ressurser, noe som har resultert i flere turer til Afghanistan, men avisen går mot vanskeligere tider.

”Aftenpostens ressurser avgjør hvor mange og lange turer det blir til Afghanistan. Jeg mener Afghanistan har blitt prioritert i redaksjonen i forhold til mange andre områder i verden. Men jeg ser en tendens til at turene blir kortere og at det er en kamp å få reise. Stadig oftere må jeg reise uten fotograf, da dette halverer prisen. Det blir spennende å se hvordan det blir fremover. Aftenposten må spare penger og kutter blant annet ned på reisebudsjettene. Dette gjelder imidlertid ikke bare for Afghanistan, men for dekningen fra hele verden, sier Andreassen.”

Andreassen sier det er utfordringer knyttet til å lage saker om Afghanistan fra Norge.

”Når det gjelder saker som skrives her hjemmefra, lager vi sakene ved å snakke med Afghanistan-kjennere, sjekke nyhetsbyråer og andre medier. Jeg er også ofte i kontakt med kilder i Afghanistan over telefon eller e-post. Problemet er at det som oftest, dersom jeg ikke går via en tolk, begrenser seg til intervjuobjekter som snakker engelsk, og at det ganske ofte kan være vanskelig å komme gjennom på telefon eller få svar på e-poster. Derfor blir altså reportasjene som skrives hjemmefra ofte ikke så gode som de kunne blitt dersom jeg hadde vært i Afghanistan. Det kan i hvert fall ta mye lenger tid å få til like gode saker.”

Frilansjournalist Anders Sømme Hammer beklager at ingen norske aviser har faste korrespondenter i Afghanistan.

”Ingen norske medier vil betale kostnadene eller være ansvarlig for sikkerheten til en norsk journalist i Afghanistan. For avisene er det enklere å kjøpe inn frilansstoff fordi de slipper å ha ansvar for journalisten. Det handler også om at ingen av de ledende mediene er tilstede med korrespondenter i landet, og derfor er det ingen konkurranse heller. Mediene har en tendens til å gå i flokk, sier Hammer.”

Andreassen mener imidlertid at det ikke er realistisk å ha norske journalister permanent i Afghanistan. Han mener Afghanistan-dekningen i Norge er tilfredsstillende slik den er i dag.

Gode ressurser er en forutsetning for at avisene skal kunne ha en tilstedeværelse i Afghanistan. Når konflikten dekkes fra Norge er det nødvendig å basere seg på andrehåndskilder når dekningen er hendelsesbasert, som andre aviser og nyhetsbyråer. Det er også mulig å kontakte utenlandske kilder fra Norge via telefon og e-post, men dette er tid- og ressurskrevende. Dette svekker muligheten for kildekritikk. Resultatet blir at det brukes mye norske kilder, både som supplement til saker basert på andrehåndskilder og til saker med norsk vinkling. I tillegg vil en sak med norsk fokus ut fra generelle utenrikspolitiske nyhetskriterier, bli sett på som bedre enn en kulturelt fremmed sak. Dette forklarer dermed hvorfor så mange av Afghanistan-sakene lages i Norge og har norske kilder. Det er også med på å bekrefte hypotesen om at Afghanistan-journalistikken i stor grad handler om Norge og nordmenn.

Når de gjelder hypotesen om at Afghanistan er et nedprioritert område ressursmessig, er det uenighet. Hammer mener det bør være faste korrespondenter tilstede, mens Andreassen påpeker at Afghanistan blir prioritert fremfor mange andre steder i verden. På den annen side kommer det klart frem at avisene baserer en stor del av dekningen på andrehåndskilder, noe som styrker hypotesen.

6.3 Norsk konsensus om Afghanistan

Det er stor politisk konsensus om Norges engasjement i krigen. Ifølge Hallins vil dette føre til mindre kritisk journalistikk, fordi journalistene i stor grad gjengir elitenes synspunkter. Tidligere utenriksminister i Bondevik II-regjeringen fra 2001 til 2005 og leder for forsvarskomiteen i Stortinget, Jan Petersen (H) (2009 [intervju])¹³, mener den norske politiske konsensusen om Norges engasjement i Afghanistan er stor, men at den kanskje virker større enn den er.

”SV er fortsatt uenige, selv om de utad står bak regjeringens politikk. Deres motstand fremstår imidlertid ikke som noe problem. SV har vel innsett at det er grenser for hvor mye de får igjen for sin dissens. Hvor mye vinner de på å markedsføre sitt nederlag? De har vel gitt opp. Regjeringens politikk stemmer overens med hva Stortinget står for. Den største politiske dissensen rundt Afghanistan har vært om hvor de norske styrkene skal plasseres. Vi i opposisjonen mente at de burde plasseres der det er mest bruk for dem. Betyr det at de bør være i syd, bør de operere i syd. Dette var ikke en presseskapt debatt, men en reell uenighet basert på hva som var fornuftig.”

For medlem i stortingets forsvarskomite, Bjørn Jacobsen (SV), har det vært en stor omstilling å gå fra å være en stortingspolitiker i opposisjon til å være i regjering med hensyn til Afghanistan. Jacobsen føler at han har blitt mer profesjonell i møte med mediene, og mer selektiv i forhold til hva han uttaler seg om.

”Å være i posisjon versus i opposisjon gjør at jeg har mer informasjon om hva som foregår og har større mulighet til å påvirke politikken. Det er imidlertid knallharde interne restriksjoner om ikke å være for regjeringsskritiske. Vi får i blant direkte påbud om å holde kjeft. I blant gnisser jeg tenner i frustrasjon. Men som stortingspolitiker har jeg en individuell kraft og står egentlig fritt til å uttale meg. Men gjør jeg det for ofte, kan jeg bli oversett i samarbeidet på sikt, så det er en avveining.”

---

¹³ Referansen vil være den samme for alle Petersens sitater.

I tillegg til at den politiske konsensusen har blitt styrket ved at SV har vært i regjering siden 2005, og således er mindre frie til å flagge sin uenighet i forhold til Afghanistan-politikken, mener utenriksjournalist Tor Arne Andreassen at uenigheten innad i regjeringen etter hvert har mistet nyhetens interesse.

”Alle har hørt nok ganger at SV er skeptiske til engasjementet. Dessuten har SV-politikerne blitt mindre bombastiske. Selv om de er imot det norske engasjementet, fortsetter de i regjering og soldatene sendes fortsatt til Afghanistan.”

Til tross for den norske politiske konsensusen synes ikke Andreassen det er noe problem å finne kritiske røster.

”Ikke alle i Norge er enige om Norges engasjement i Afghanistan, selv om det er en konflikt med stor grad av konsensus blant de politiske partiene. Det er ikke vanskelig å finne kritiske røster. Det er godt stoff med kritiske Afghanistan-saker.

Ifølge meningsmålinger er folk i Norge usikre på om norske soldater bør dø i konflikten. Folk i Norge synes det er fælt med krig. Derfor er mange imot krigen selv om de er for å støtte Afghanistan-engasjementet. Nordmenn har en iboende skepsis til å ha soldater i utlandet.

For å skrive saker om Afghanistan er jeg avhengig av å få ja fra sjefen. At det er anløp til uenighet om konflikten i regjeringen, er krutt. Ellers vil det være spektakulære ting som skjer. Eller storpolitiske beslutninger. I begynnelsen var det meste ved konflikten interessant – nå etter så mange år holder det ikke å si at jeg vil reise ned til Afghanistan for «å lage en sak om norske soldater». Det må være noe nytt. Nyhetskriteriet, hva som er nytt, er det viktigste i dekningen.”

Tidligere utenriksredaktør Erik Sagflaat mener det har blitt lettere å finne kritiske røster i Norge over tid.

”Kritikken mot krigføringen har blitt sterkere over tid. Vår kritikk mot krigen har hele tiden vært at vi ikke helt har trodd at NATO kan vinne krigen eller at det finnes en militær løsning. Dette har vi forsøkt å få frem ved å snakke med kilder i forskningsmiljøer som PRIO og NUPI og internasjonalt. Jeg har blant annet mange

gode kontakter i Tyskland. Der finnes det store forskningsmiljøer med mange kritiske røster som vi kan øse av.”

Politisk er det kun SV og Rødt som skiller seg fra de andre partiene med sin motstand mot det norske Afghanistan-engasjementet. At SV-politikerne har fått munnkurv av partiledelsen etter at de ble med i koalisjonsregjeringen betyr at rommet for dissens innsnevres ytterligere. Jacobsen må avveie om han skal ha politisk innflytelse eller om han skal uttale seg fritt. Dette gjør det vanskeligere for journalistene å grave frem kritiske røster blant sentrale politikere, og betyr at strategiske politiske hensyn kan gjøre at saker ikke kommer ut.

Journalistene synes imidlertid ikke at det er vanskelig å finne kritiske kilder utenfor det politiske miljøet. Sagflaat understreker at det er mange kritiske røster i forskermiljøene, men innholdsanalysen viser at ekspertene slipper langt sjeldnere til i spaltene.

I Dagsavisen har de ansatte vært skeptiske til krigføringen fra begynnelsen av, noe de har prøvd å få frem i sin journalistiske dekning. At redaksjonen ikke har vært nøytral i dekningen er ifølge Hallins teori et godt tegn, fordi det bidrar til mer uavhengig journalistikk og til at avisen selv setter dagsorden.

6.4 Forholdet mellom journalister og politikere

Politiske kilder er den mest brukte kildegruppen i Afghanistan-sakene i den kvantitative analysen. Over halvparten av artiklene om Afghanistan bruker politiske kilder. 15 prosent av sakene bruker kun slike kilder. Afghanistannyhetene er først og fremst begivenhetsstyrte, noe den kvantitative undersøkelsen også viser. Dernest er de fleste sakene på politiske utspill. Debatten rundt Norges Afghanistan-politikk har vært en sentral del av dekningen. Politiske beslutninger er hva som ligger til grunn for krigen mot Taliban og Al Qaida og Norges engasjement i Afghanistan. Derfor er politiske kilder svært relevante kilder for journalistene. Ved å se nærmere på hvordan

norske stortingspolitikere og mediene ser på dette forholdet er det mulig å få innblikk i hva som påvirker dekningen av Afghanistan-konflikten.

Samme dag som intervjuet med stortingspolitiker Bjørn Jacobsen (SV) (2009 [intervju])¹⁴ finner sted, blir det kjent at en norsk kaptein er drept i Afghanistan. Vårt møte begynner med at Jacobsen må ta en telefon til en journalist i Aftenposten. Avisen vil ha han til å mene noe om de norske soldatene bør sendes hjem fra konflikten. Jacobsen svarer pressevant at *”dette er ikke dagen for å ta opp denne debatten. I dag går mine tanker til de pårørende”*.

Jacobsen synes den norske pressedekningen av krigen i Afghanistan er grei, men at norske journalister har for mye fokus på politiske konflikter i Norge.

”For eksempel har NATO til stadighet en styrkegenereringsprosess der de spør alle NATO-landene om hva de kan bidra med materielt og av militære styrker. Hver gang Norge får en slik forespørsel lager norske aviser saker om at grunnen til at norske styrker ikke er i Sør-Afghanistan er på grunn av SV og at dette er å gå imot NATOs ønsker. Sannheten er at denne saken ikke er så ille som norske journalister skal ha det til. Avisene går ofte glipp av det storpolitiske bildet. Jeg har i blant inntrykk av at det er journalistene selv som ønsker at Norge skal bidra i Sør.”

Jan Petersen tror den norske Afghanistan-politikken ville vært den samme om det ikke var noe som helst pressedekning på det området.

”Pressen har snarere hatt en positiv innvirkning og har skapt forståelse. De politiske beslutningene har ikke blitt påvirket av hva som har blitt skrevet. Beslutningene har blitt bestemt ut i fra realitetene i Afghanistan. Dekningen har med andre ord ikke ført til gale beslutninger, den har heller bygget oppunder og delvis skapt en forståelse for de politiske beslutningene.”

---

¹⁴ Referansen vil være den samme for alle Jacobsens sitater.

Petersen forteller at han stadig kunne fått store presseoppslag hvis han hadde kritisert regjeringen oftere, men at dette ville fått uønskede konsekvenser.

”Mediene forsøker ofte å legge press på oss opposisjonspolitikere for at vi skal komme med skarpe krav, hvis for eksempel regjeringen er litt trege på labben. Jeg ønsker imidlertid ikke å dramatisere situasjonen ved å kreve det ene og det andre. Som tidligere statsråd har jeg forståelse for at ting tar tid. I slike situasjoner er det nødvendig å tenke hva som er fornuftig istedenfor å tenke hva som er et presseoppslag.

For eksempel ville mediene dra i gang debatt om soldatenes sikkerhetsutstyr etter at kapteinen ble drept i selvmordsangrepet nå nylig. I en slik sak ville det vært lett å tordne. Jeg gjorde ikke det, utover å understreke at statsråden må forsikre seg om at de har det riktige utstyret. Men det er folkene på bakken som bestemmer hvordan det til enhver tid skal brukes. Hadde jeg tordnet ville det blitt et større oppslag, men det ville ikke vært riktig i et tragisk tilfelle.

Det hadde ikke vært noe problem å komme i avisene hver dag hvis jeg hadde villet. Dette gjelder i forhold til et hvilket som helst område. Jeg kjenner mediene og kunne vinklet mine uttalelser etter profilen til hver avis.”

Informasjonsarbeider i forsvaret, Lars Magne Hovtun, bekrefter at det er et problem når mediene og opposisjonspolitikere krever bedre sikkerhet for de norske styrkene etter uheldige hendelser i Afghanistan.

”I etterkant av en alvorlig ulykke eller et dødsfall er media og politikere raskt ute med å ansvarliggjøre våre ledere. Hadde soldatene pansrede kjøretøy? Var sikkerheten ivaretatt på beste måte? Det blir derfor fort et overfokus på sikkerhetsregler, og politikerne blir presset til å vise handlekraft. Det fører gjerne til at vi må gjennomføre ytterligere sikkerhetstiltak, som for eksempel å bare kjøre pansrede kjøretøy. Det virker ofte totalt mot sin hensikt, da det fører oss stadig lenger bort fra lokalbefolkningen i Afghanistan.”

Medienes fokus på kritiske saker kan få uheldige følger for de norske soldatene i Afghanistan hvis opposisjonspolitikere lar seg rive med av medieøyeblikket. Krav om

høyere sikkerhet kan få negative konsekvenser. Dette er et eksempel på at mediene kan ha direkte innvirkning på Afghanistan-politikken, og at deres negative fokus kan få uønskede konsekvenser. Det kan også forstås som politikere som bruker mediearenaen for å få spalteplass, og at mediene slipper dem ukritisk til.

Medienes overfokus på den norske debatten kan føre til at journalistene går glipp av det storpolitiske bildet i Afghanistan. Dette er klart i tråd med Hallins teori om utenrikspolitisk dekning. Mediene baserer seg på hva den nasjonale eliten er opptatt av og ser ikke utover dette.

Jan Petersen mener imidlertid at mediene ikke påvirker Afghanistan-politikken på noen måte, men snarere bidrar til å støtte politikken. Hvis det stemmer, er det et klart signal om at den norske Afghanistan-dekningen er for ukritisk og styres av de politiske elitene. Journalistene dekker de politiske motsetningene som er på området, men bidrar ikke med noe uavhengig journalistikk som påvirker politikken. At Petersen vet hva som skal til for å få et oppslag, styrker følelsen av at det er politikerne som påvirker mediene og ikke omvendt.

6.5 Forholdet mellom forsvaret og journalistene

6.5.1 Forsvarets mediekontakt

Den kvantitative undersøkelsen viser at 41 prosent av hovedsakene om Afghanistan bruker politi- og militærkilder. En tiendedel av sakene baserer seg kun på slike kilder. Derfor er det viktig å se nærmere på forholdet mellom forsvaret og mediene.

Informasjonsarbeider i forsvaret Lars Magne Hovtun har registrert at journalistene og forsvaret har ulike syn på hva som er en god sak.

”Internt måler vi forsvarssakene i mediene etter hvilke saker som er gode og hvilke som er dårlige for forsvarets omdømme. Det er dessverre slik at det som er en god sak for journalistene, ofte er en negativ sak, som er en dårlig sak for oss. Mens gode saker for forsvaret som regel er positive saker, som ofte vil være dårlige saker for

journalistene. Jeg har også tenkt mye på hvem som har rett i media. Ofte er det den som roper høyest som får mest plass, selv om denne personen kan være helt alene om å mene at noe er galt.”

Hovtun ser det som sitt mål å hjelpe journalistene slik at både de og forsvaret blir fornøyde.

”Mitt mål er å dele min kunnskap om forsvaret med journalistene, gi rett informasjon når de ber om det og akseptere journalistenes arbeidsvilkår. Min personlige oppfatning er at forsvarets soldater og befal gjør en fantastisk god jobb over hele verden, uten at det nødvendigvis kommer tydelig fram i media.

Når journalister tar kontakt, svarer jeg når de spør. Jeg lyver aldri, men i blant forteller jeg selvfølgelig ikke alt. Mitt utgangspunkt er at forsvaret bør kunne si at alt de gjør er rett. Derfor, etter at man tar bort alt som må være hemmelig av sikkerhetshensyn, bør resten være gjennomiktig. Når journalister avdekker alvorlige saker om forsvaret, så er det fordi det er deres jobb. Det viktigste vi kan bidra med i saker som er negative for forsvaret, er at de blir korrekt formidlet og at sannheten kommer frem. Grundig informasjon tar brodden av spekulasjoner og rykter.

Den andre oppgaven jeg har i møte med media er å spille inn saker om Forsvaret til media. Målet er at både media og mine sjefer i Forsvaret blir fornøyde. Å ha en åpen linje til mediene har gjort oss i stand til å være med på å påvirke nyhetsbildet, og å ha mye bedre oversikt over hva som blir morgendagens nyheter.

Vi kjenner medias rammer, og forsøker å tilpasse oss deres arbeidsmetoder. Vi spiller for eksempel inn saker tilpasset hvert enkelt medium. Mange medier er opptatt av å ha eksklusive saker eller vinklinger. Derfor forsøker jeg å porsjonere ut vinklinger og detaljer slik at alle får noe eget. Viktig informasjon har imidlertid alle medier lik rett på. Det er bedre å tenke tabloid selv, enn å bli tabloidisert av mediene.”

På det halvåret Hovtun tjenestegjorde i Afghanistan, skrev han blant annet 55 saker om soldater som kom på trykk i ulike lokalaviser i landet. Han sier det er lettere å spille inn saker til landets lokalaviser enn riksaviser.

”Jeg lager i utgangspunktet sakene til Forsvarets egne informasjonskanaler, men forsøker alltid først å ringe soldatens lokalavis for å tilby dem stoffet gratis. Vår vinkling er som regel «den lokale helten». I noen tilfeller har et slikt innsalg resultert i fire-fem sider, noe som skyldes gode bilder. I tillegg tilbyr vi alltid et telefonintervju med soldaten. De fleste takker ja til dette, men noen av de minste avisene kjører imidlertid sakene våre på trykk ukritisk. Hensikten med å selge inn saker er å spre informasjon om hvem vi er og hva vi gjør, rekruttere til internasjonale operasjoner, rekruttere til førstegangstjeneste og spre informasjon til pårørende.”

Medienes plikt til å være kritiske gjør mediene mindre balanserte, fordi positive sider ved samfunnet får proporsjonalt mindre spalteplass enn de negative sidene.

Forsvaret ønsker medieoppslag som er positive for deres omdømme for å øke deres legitimitet og rekruttering. I forhold til den teoretiske modellen denne oppgaven bygger på, handler det om hvordan mediene kan påvirke hva opinionen mener noe om. At lokalaviser trykker ferdigskrevne reportasjer som de ikke betaler for, er imot pressens etiske retningslinjer. Det skal være et klart skille mellom redaksjonelt innhold og kommersiell kommunikasjon (Vær varsom-plakaten [online]). Dette gjør at forsvaret får den totale regien på det som formidles uten at opplysningene er verifisert redaksjonelt. At forsvaret benytter seg av denne kommunikasjonsstrategien er helt legitimt, men at lokalavisene ikke er mer kritiske, er overraskende. Dette gir en klar indikasjon på at sentrale medier er mer kildekritiske enn lokalavisene, fordi de ikke godtar ferdiglaget stoff.

Sentrale medier blir imidlertid også styrt ved at informasjonsarbeiderne i forsvaret tilpasser seg medienes arbeidsmetoder ved å tilby eksklusiv informasjon og ved å spisse sitt eget budskap. Nyhetsbudskapet blir formulert av forsvaret selv og journalisten trenger ikke å undersøke på egenhånd for å finne en sak. Det vil ta langt mer tid for journalister å finne egne nyheter uten forsvarets hjelp og velvilje, dette gjør at forsvaret har informasjonsovertaket. Redaksjonenes krav om egennyheter fører til mindre åpenhet ved at informasjonen blir porsjonert ut til ulike medier, og

det gjør at nyhetsmediene blir prisgitt militærets velvilje til å gi ut eksklusive nyheter til dem.

At det redaksjonelle stoffet i stor grad styres av informasjonsarbeiderne i forsvaret, gir støtte til teorien om at utenriksjournalistikken styres av det politiske maktapparatet.

6.5.2 Forsvarets ytringsfrihet

Hvis det er slik at mediene i stor grad baserer seg på elitenes synspunkter når de skriver utenriksstoff er det helt nødvendig at elitene kan snakke fritt. For noen år siden ble imidlertid forsvarets informasjonsavdeling underlagt Forsvarsdepartementet. Dette gjør at informasjonen fra forsvaret er underlagt politisk kontroll, noe som fører til mindre rom for dissens i det offentlige rom (Naastad 2008).

Oberstløytnant Terje Torsteinson (2009 [e-postintervju])¹⁵ var leder for Forsvarets stabsskoles mediegruppe fra 2002 til 2007. Mediegruppens mandat er å bidra med fagmilitære vurderinger i den offentlige debatten. Fra å være svært profilert i mediene ble han plutselig forflyttet til Försvarshögskolan i Sverige, hvor han underviser (Hope 2007). Torsteinson ønsker ikke å kommentere hvorfor han ikke lenger er medlem av mediegruppen.

Torsteinson mener forsvarets viktigste oppgave i møte med mediene er å delta i samfunnsdebatten. Han synes forsvarets ansatte bør kunne uttale seg fritt, så lenge det ikke går ut over sikkerhetshensyn. Han påpeker at dette har blitt desto viktigere de senere årene etter at det ble vedtatt at alle NATO-medlemmer kan bli tvunget til å drive militær virksomhet nær sagt hvor som helst i verden.

”For å kunne sikre publikums støtte for denne virksomheten er det spesielt viktig at Forsvaret selv deltar i den offentlige debatten. Åpenhet omkring disse spørsmålene er

---

¹⁵ Referansen vil være den samme for alle Torsteinsons sitater.

nødvendig for å avmystifisere militær virksomhet, men også for å gjøre politikerne mer oppmerksomme på hva militær maktbruk er for noe. Jeg mener at forsvaret kunne ha gitt mer informasjon om Norges engasjement i Afghanistan enn det som er tilfelle i dag. På den måten ville det vært mye enklere å rettferdiggjøre forsvarets innsats i Afghanistan for det norske folket.”

Torsteinson reagerer på at den ikke uniformerte delen av byråkratiet i Forsvarsdepartementet har fått langt større makt i forhold til hvilke opplysninger som skal slippes ut enn tidligere. Internt i forsvaret er det imidlertid rom for dissens

”Det er en klar tendens til at man fra politisk hold ønsker sterkere styring med informasjonen. Omorganiseringen av Presse og informasjonstjenesten i forsvaret er nok et klart bevis for dette. I mediegruppen skulle vi på eget grunnlag gi fagmilitære kommentarer til pressen på ulike konflikter verden over, men ikke gi kommentarer til norske militære nærvær i utlandet. Det vil si at vi ikke skulle kommentere aktivitet i forhold til egne styrker verken i Afghanistan eller noe annet sted. Det er kun talsmannskorpset, som er underlagt forsvarsdepartementet, som skal uttale seg om norsk krigsinnsats uansett hvor i verden dette måtte være.”

Torsteinson beskriver forholdet mellom journalistene og forsvaret som godt, men trekker et skille mellom de personene i forsvaret som er underlagt forsvarsdepartementet og de som har en friere stilling.

”Jeg har blitt fortalt et utall av ganger at forholdet mellom journalister og talsmannskorpset er svært forutsigbart og at journalistene ikke får analyser og vurderinger som man kunne forvente, men mer av et opplest og innstudert svar. I mediegruppa derimot hadde vi et utmerket forhold til de fleste journalister. Ja, faktisk bedre enn det forholdet vi hadde til enkelte i Forsvarets ledelse og deler av byråkratiet.”

Hvis man legger til grunn at ytringsfrihet stryker demokratiet, er det et demokratisk problem at de militæres muligheter til å komme med uavhengige analyser om Norges engasjement i Afghanistan begrenses fra politisk hold. Dette innsnevrer den

offentlige debatten rundt Norges utenrikspolitiske engasjement betydelig og reduserer militæret til å være kun et politisk verktøy. De militære har førstehåndserfaring med hvordan politiske beslutninger gjennomføres og fungerer på bakken. Derfor er deres faglige vurdering svært viktig. At deres mening kommer frem internt er bra, men det gir ingen garanti for at den blir hørt så lenge forsvaret og den politiske ledelse uansett står samlet utad.

6.5.3 Forsvarets hemmelighold

Forsvaret har som mål å holde all informasjon som kan true rikets sikkerhet hemmelig, mens journalistene jobber for innsyn og åpenhet. Selv om oberstløytnant Terje Torsteinson er for åpenhet, er han helt klar på at det er saker som bør holdes skjult for offentligheten av sikkerhetshensyn.

”Det må være forhold som ikke offentliggjøres, fordi det er en masse informasjon som man ikke ønsker skal tilfalle våre motstandere. Dagens samfunn tillater en spredning av informasjon nærmest i sann tid. Derfor må forsvarets øverste ledelse nøye vurdere innholdet i den informasjonen som spres. Dette gjelder i første rekke informasjon om personellet, alt som vedgår operasjonsplaner og forhold som kan sette egne styrkers sikkerhet på spill.”

Journalistenes oppfatning er at forsvaret skjuler mer enn de trenger.

”Forsvaret holder dessverre tilbake for mye informasjon. I blant venter de for lenge med informasjonen, selv der det ikke er nødvendig og kommer derfor for sent på banen. Det er synd for dem og for oss. Andre ganger skyldes det dårlig informasjonsflyt i forsvaret. Og noen ganger skjønner jeg det ikke. Den vanligste unnskyldningen for ikke å gi informasjon, er operasjonelle sikkerhetshensyn. I blant er det ubegripelig, sier utenriksjournalist Tor Arne Andreassen.”

Andreassen har blant annet kritisert forsvaret for å holde tilbake informasjon om hvordan de norske spesialsoldatene opererer i Afghanistan. Han ser på det som et

demokratisk problem at den norske offentligheten har så lite kontroll med hva Norges spesialsoldater gjør (Andreassen 2009). Andreassen utdyper problemet:

”De norske spesialsoldatene i Afghanistan representerer oss med ekstreme midler. Norge er et demokratisk samfunn, derfor bør vi i ettertid få vite mer detaljert hva soldatene gjør på vegne av Norge.”

Informasjonsrådgiver Lars Magne Hovtun har et annet syn på saken. Han mener det alltid er en god grunn når forsvaret holder tilbake informasjon.

”Det er lett for media å tro at vi skjuler alle ubehagelige ting i graderte dokumenter. Det stemmer ikke. Imidlertid kan et stort dokument være gradert fordi en liten del inneholder sensitive opplysninger. At forsvaret forvalter mye hemmelig informasjon kan skape mistenksomhet. Vi er nok mer åpne enn folk tror. Problemet er bare hvordan vi skal få folk til å tro at vi faktisk er det.”

Det er et demokratisk problem at den norske offentligheten ikke får innsyn i hvordan norske spesialsoldater opererer, fordi soldatene representerer den norske statsmakten med voldelige midler. Dette forhindrer at pressen og andre kan avdekke eventuelle kritikkverdige forhold. Forsvarets mulighet til å unnta informasjon fra offentlig innsyn er en nødvendighet av sikkerhetsmessige hensyn. Hvis denne retten misbrukes vil det imidlertid føre til at mediene har mindre mulighet til å gå makten i sømmene på eget initiativ, ved å sjekke postlister eller ved å delta på møter i henhold til offentlighetsloven. Forsvarets behov for hemmelighold står i motsetning til journalistenes behov for informasjon, noe som forklarer hvorfor dette forholdet er vanskelig.

6.6 Anonyme kilder

Den kvantitative undersøkelsen viser at 19 prosent av artiklene om Afghanistan bruker anonyme kilder. Anonyme kilder kan være nødvendige for å avdekke kritikkverdige forhold. Anonymitet svekker imidlertid kildekritikken ved at leseren

ikke kan gjøre en uavhengig bedømmelse. Noen kilder vil benytte seg av anonymitet for å plante informasjon som gagnar dem selv, eller for å unngå kritikk.

Informasjonsarbeider Lars Magne Hovtun har flere ganger opplevd at journalister vil presse han for hemmelig informasjon:

”Mange journalister prøver å presse oss til å kommentere en sak hvis de har en lekkasje fra et hemmeligstemplett dokument. Det er ofte umulig for oss. Et hemmeligstemplett dokument blir ikke mindre hemmeligstemplett bare fordi noen har lekket det til media. I noen lekkasjesaker har vi også erfart at vedkommende som lekker bare har delt deler av dokumentet med journalisten. Da får journalisten et unyansert inntrykk av hele dokumentet, der påstander står utenom konteksten. Disse sakene er veldig vanskelige fordi vi ikke kan forsvare oss skikkelig. Selv om et medium har deler av et hemmeligstemplett dokument, må vi fortsatt verne om det som ennå ikke er kjent – selv om det omtalemessig kanskje er til vår fordel.”

Oberstløytnant Terje Torsteinson mener at kilder i forsvaret som uttaler seg anonymt er en indikasjon på at takhøyden i forsvaret ikke er spesielt stor.

”Så lenge uttalelsene ikke er av en slik art at de gir direkte konsekvenser for forsvarets oppgaver, mener jeg det er helt ok at folk uttaler seg anonymt. Prinsipielt mener jeg allikevel at folk burde kunne uttale seg med fullt navn.”

Stortingspolitiker Bjørn Jacobsen mener at politiske lekkasjer kan være et problem.

”Dette fører til stor misstemning internt. Det vil som oftest være bedre å mene noe åpent. Det er imidlertid mange maktkamper internt blant politikerne som journalistene aldri får vite om. Jeg tenker i blant «de skulle bare visst».”

Stortingspolitiker Jan Petersen skiller mellom to typer anonyme kilder.

”Anonyme kilder kan være velinformerte kilder som ikke bør si noe, men likevel gjør det - det kan være nyttig. Men så er det en del kilder som er anonyme for å komme unna kritisk prøving. Ofte fremstilles disse plutselig som eksperter i pressen på områder der de ville blitt avslørt med en gang hvis de sto åpent frem. Ofte mener jeg

det er for dårlig kildekritikk, men et slikt kritisk blikk kan vel ødelegge oppslaget. Jeg har tenkt «herregud» mer enn en gang i slike saker.”

Informantene bekrefter at anonyme kilder kan være nødvendig, men at avisene fort kan la seg misbruke av kilder som fremstiller seg som viktigere enn de reelt sett er, eller som forsøker å unngå kritikk. Ofte vil det føre til dilemmaer hvis deler av hemmeligstemplett informasjon lekker ut til pressen fordi denne vil være vanskelig å imøtekomme og således vil bare en side av en sak komme frem.

6.6 Afghanistan-dekningen sett utenfra

6.7.1 Journalistenes kunnskap

En annen faktor som påvirker dekningen av krigen i Afghanistan er journalistenes kunnskapsnivå. Jan Petersen mener den norske utenriksjournalistikken generelt er utilstrekkelig hvis man skal holde seg oppdatert.

”Mine hovedkilder er Herald Tribune og Financial Times. Jeg leser hva norske aviser skriver, men de blir mer et supplement for å se hva den norske debatten dreier seg om. Omfanget av utenriksdekningen er det største problemet. Dette er ikke journalistenes feil. De har en kjempevanskelig jobb med altfor få folk som skal dekke et stort stoffområde. Jeg synes de lykkes bedre med Afghanistan-dekningen enn en del andre områder. Mye annet viktig blir borte av plass og ressurshensyn. Men det er vel ikke nok interesse og etterspørsel for disse stoffområdene.”

Både Terje Torsteinson og Lars Magne Hovtun sier at de merker stor forskjell på norske journalisters kunnskapsnivå om forsvarsstoff.

”Generelt vil jeg si at forsvars- og sikkerhetspolitikk er en stor mangelvare hos journalister i dag. Dette var et problem for oss i mediegruppen. Det er imidlertid ting som tyder på at dette er i ferd med å forandre seg. Stabsskolen har samarbeid med flere sivile studier. Kompetanse og kunnskapsformidling er det eneste som på sikt vil bedre dekningen av krig og konflikter. Av den grunn tror jeg vi må leve med den type

dekning vi har i Afghanistan, men på sikt håper jeg at dette vil bedre seg radikalt, sier Torsteinson.”

Hovtun påpeker at de beste journalistene er de som kan mest.

”Det snakkes hele tiden om at pressen skal være kritisk, men jeg vil legge til at det er like viktig å være etterrettelig. De beste journalistene for Forsvaret er de som kan mest om oss, selv om det er svært vanskelig å få akkurat dem til å lage «solskinnssaker». Tvert imot er det ofte de som har de verste sakene om oss. Det er bedre at disse journalistene lager en skikkelig dårlig sak om Forsvaret som faktisk er sann, enn at en kunnskapsløs journalist lager en dårlig sak som er full av faktiske feil. Leserens inntrykk er preget av det som kommer på trykk uansett.”

Mediene påvirker ifølge agendasetting-teorien hva folk mener noe om. Hvis det stemmer at de fleste norske journalister mangler kunnskap, så er dette noe som bør tas på alvor. Hvis journalistene ikke har nok kunnskap vil det både resultere i at feil informasjon blir spredd til leserne, lytterne og seerne, og det vil gjøre det umulig for journalistene å kritisk overvåke utenrikspolitikken. Dette vil gjøre det lettere for profesjonelle kilder å styre journalistikken. Petersen peker på at utenriksredaksjonene i norske medier er for små til at de skal kunne gi en kunnskapsrik og fyldig dekning av verdens hendelser. Dette fører til at dekningen blir svært selektiv og overfladisk.

6.7.2 Afghanistan-dekningen

De fleste informantene er enige om at norske medier har en forholdsvis god dekning av krigen i Afghanistan. Likevel er det mye de mener kan gjøres bedre. Terje Torsteinson synes fremstillingen er grei, men synes det av og til kan virke som om hensynet til opplagstall er større enn det å fremstille situasjonen på en objektiv måte. *”Jeg har savnet i stor grad en dypere vurdering av de strategiske problemstillingene som oppsto etter 11. september. Man kan si at mediene har vært for opptatt av spørsmål som «hvem bomber» og «hva er det som bombes», forholdet mellom ISAF*

---

og OEF, og alt for lite opptatt av det politiske «end state» og hvordan man tenkte seg at dette kunne løses ved hjelp av militær makt.”

Bjørn Jacobsen synes de norske medienes fremstilling av krigen i Afghanistan hovedsakelig er god til å beskrive hva som foregår og er positiv til at redaksjonene bruker ressurser på å være tilstede i landet. Men han mener at alt det gode regjeringen gjør blir underkommunisert og at det er for mye fokus på norsk politisk konflikt. Jacobsen har også opplevd å ikke slippe til i mediene med tilsvaret til kritikk, noe han har reagert sterkt på.

Anders Sømme Hammer mener det er altfor lite kritisk journalistikk om den norske deltakelsen i Afghanistan.

”I Norge har vi en forestilling av at vi er involvert i en god krig, ofte kalles den ikke engang en krig. De fleste kritiske sakene handler kun om interne konflikter i forsvaret og soldatenes sikkerhet. FN, de humanitære organisasjonene og militæret bruker stadig mer penger på informasjon i Afghanistan. Det meste av stoffet som blir publisert om Afghanistan kan spores tilbake til informasjonssubsidier. Journalistene gjør ikke jobben sin.”

Torsteinsons oppfatning av at mediene er for hendelsesbaserte, bekreftes også av utenriksjournalist Tor Arne Andreassen og tidligere utenriksredaktør Erik Sagflaat. Begge har understreket at hendelsene styrer dekningen fra Afghanistan. Hvis disse hendelsene rapporteres uten å settes inn i større sammenheng fører det til at det storpolitiske bildet ikke blir diskutert. Ifølge Hallins teori er slik rapporterende journalistikk lite undersøkende. Hammer mener også at norske journalister tenker for snevert og registrerer at mye av journalistikken fra Afghanistan kan spores tilbake til informasjonssubsidier. Hvis denne kritikken stemmer vil kunnskaps- og ressursmangelen, hendelses- og norskfokuset føre til at de profesjonelle elitekildene har mediovertaket i dekningen av Afghanistan-konflikten.

6.8 Sentrale funn

Informantintervjuene bekrefter flere av hypotesene i denne studien. Mange Afghanistan-saker fokuserer på Norge og nordmenn fordi dette lettere gir presseoppslag, og fordi disse kildene er lettere å få tilgang til. I Dagsavisen har de imidlertid jobbet mot fornorsking av nyhetene. Likevel har ikke norske vinklinger vært fraværende siden den innenrikspolitiske avdelingen i avisen har dekket den norske debatten. Aftenposten har imidlertid hatt et større norskfokus.

Det kommer videre frem at de fleste kildene er profesjonelle, noe som i styrker hypotesen om at legitime elitekilder dominerer mediebildet. Fokuset på dissensen blant de norske politikerne er en viktig del av dekningen. Ved hendelser blir politikerne gjerne kontaktet for å skape debatt på hjemmebane, slik det gikk frem da den norske kapteinen ble drept. Hypotesen blir ytterligere styrket ved de militære og politiske informantene mener de vet nøyaktig hva som skal til for å få et oppslag. Hvis dette stemmer vil konsekvensen være at de kan kontrollere nyhetsbildet. På den annen side understreker pressemedarbeiderne at mange andre kilder er relevante for dekningen, blant annet sivile aktører og eksperter.

Hypotesen om at Afghanistan-journalistikken er et nedprioritert område ressursmessig, blir både bekreftet og avkreftet av informantene. I forhold til mye annen utenriksjournalistikk blir den prioritert ressursmessig, men generelt blir det sagt at for lite ressurser vies til utenriksjournalistikken. Hammer mener redaksjonene bør sende faste korrespondenter til Afghanistan hvis de vil lykkes med en kritisk dekning, dette er imidlertid Andreassen uenig i. De fleste mener likevel at tilstedeværelsen kunne vært enda bedre. Hypotesen om at anonyme kilder brukes i stor grad blir avkreftet, men det blir påpekt at når anonyme kilder brukes er ikke kildekritikken alltid god nok.

Den femte hypotesen om at elitefokuset har vært stabilt over tid blir delvis bekreftet. Det har likevel skjedd interessante endringer over tid. Av informantintervjuene

kommer det frem at den politiske konsensusen rundt det norske engasjementet har blitt større, men samtidig har stadig flere andre kilder blitt kritiske til at konflikten kan løses militært. Samtidig har det blitt flere kritiske elitekilder, selv om det er mindre kontrovers i de politiske sirklene.

Informantintervjuene blottlegger utfordringene knyttet til å dekke en konflikt som Afghanistan. Sikkerhetstrusler, kulturelle barrierer, norsk politisk konsensus, ressurs hensyn og sterke interessegrupper er noen av dem. Både politikerne og de forsvarsansatte mener de vet hvordan de kan gå frem for å få et oppslag ved å spille på medienes nyhetskriterier, dermed kan de sette dagsorden. Krav om eksklusivitet, nyhetsfokus, kontrovers og norskvinkling gjør det lett for informasjonsbyråer å tilby hva mediene ønsker seg. For afghanske kilder som ikke er profesjonelle, som gjerne befinner seg i usikre områder, finnes det ingen slik pressestrategi. For dem er det langt vanskeligere å få tilgang til spalteplass i norske medier. Intervjuanalysen støtter dermed teorien om maktelitens påvirkning. Journalister leter ofte etter uenigheter blant de nasjonale maktelitene når de skal dekke en sak, eller dekker hendelser i Afghanistan som kan føre til debatt hjemme. Det er grunn til å tro at det ville vært mindre stoff om Afghanistan hvis Norges engasjement i krigen ikke var kontroversielt blant norske eliter, fordi den norske nyhetsknaggen da ville vært mindre fremtredende i dekningen, og nyhetskravet om kontrovers ikke ville vært tilstede lokalt.

VII Avslutning

7.1 Sentrale funn

Pressens ideal er å overvåke maktapparatet og å bidra til offentlig debatt. Denne studien viser at det er langt igjen før virkeligheten når idealet når det gjelder norske mediers dekning av krigen i Afghanistan.

Norges militære engasjement i Afghanistan markerer et brudd med Norges sikkerhetspolitikk. Aldri før har Norge vært engasjert militært utenfor Europa, med unntak av fredsbevarende operasjoner. Mediedekningen har ikke lyktes med å utfordre den politiske konsensusen om den norske deltakelsen og det politiske maktapparatet får i stor grad legge premissene for journalistikken.

Analysene har tatt utgangspunkt i fem hypoteser, som i stor grad blir bekreftet. Både innholds- og intervjuanalysen bekrefter at det er et sterkt norskfokus. Dette gjelder imidlertid i mindre grad for Dagsavisen enn for Aftenposten. Hypotesen om elitefokus får også i stor grad støtte. Innholdsanalysen viser at artiklene hovedsakelig er basert på mektige kilder, og nyhetskravet om elitefokus blir ytterligere bekreftet i intervjuanalysen. Ressursmessig viser det seg imidlertid at Afghanistan-dekningen i stor grad blir prioritert, selv om kun en liten andel av sakene lages fra Afghanistan. Ifølge informantene er dekningen av konflikten i Afghanistan godt prioritert i forhold til andre utenrikspolitiske saker. Ressursmessig kommer Aftenposten bedre ut enn Dagsavisen, noe som kan forklares ut fra avisenes økonomi. Det blir brukt anonyme kilder i en femtedel av sakene. I intervjuene trekkes det frem at anonym informasjon både kan være feilaktig, ensidig og ukritisk, uten at dette blir imøtegått siden avsenderen er skjult. Den siste hypotesen om at elitefokuset har vært stabilt over tid blir avkreftet, blant annet blir elite- og norskfokuset styrket. Fordi graden av påvirkning endres over tid, indikerer dette at det også er andre faktorer som påvirker den utenriksjournalistiske dekningen og det svekker i noen grad kausalsammenhengen.

Den kvalitative analysen bekrefter også i stor grad det bakenforliggende teoretiske rammeverket. Informantene bekrefter at det hersker stor konsensus som norsk utenrikspolitikk og da spesielt om norsk engasjement i Afghanistan. Den politiske konsensusen har blitt større etter at SV ble regjeringspartner. Denne konsensusen er sterk blant de norske maktelitene, og det er i hovedsak de som får ytre seg i mediene. Om elitesnes gjennomslag i mediene skyldes deres mediestrategier eller de journalistiske nyhetskriteriene, er imidlertid uklart. Det som informantene derimot enes om, er at mediene kan påvirke hva opinionen mener noe om, og at det derfor er viktig for maktelitene å få frem sine synspunkter i pressen. Mange har klare mediestrategier, og flere av informantene mener de lykkes med å kontrollere mediene. Det kommer også frem at politikere og forsvarsets ansatte kan bli presset av sine organisasjoner til å stå samlet, selv om de reelt sett er uenige med organisasjonens syn. Dette hindrer dermed muligheten for offentlig debatt gjennom mediene. Det kommer også frem av analysen at det også er mange utenforliggende faktorer, som kulturelle faktorer og sikkerhetshensyn, som begrenser muligheten til å dekke konflikten fra Afghanistan på en balansert måte. Dette styrker påvirkningskraften til de norske elitene. Problemstillingen om at Afghanistan-dekningen styres av det politiske maktapparatet, bekreftes dermed i stor grad av analysen.

Oppgavens funn stemmer overens med tidligere studier som har tatt for seg VGs og Aftenpostens dekning av Afghanistan fra 2001 og 2002. Denne studien har bidratt med informasjon om hvordan dekningen utvikler seg over tid og har gitt mer innsikt i de bakenforliggende prosessene og relasjonene som påvirker utenriksjournalistikken, og journalistikkens betydning.

7.2 Generaliserbarhet

Aftenposten og Dagsavisen er to seriøse abonnementsaviser som satser mer på utenriksstoff sammenlignet med de fleste andre norske aviser. Det er likevel grunn til å tro at funnene vil være representative også for andre sentrale papiraviser. Spesielt for tabloidavisene, siden tidligere undersøkelser viser at VG er mindre kritisk i sin

dekning enn Aftenposten, og at avisen bruker mer norske kilder. Det er også grunn til å tro at det samme vil gjelde for etermediene og nettmidiene, selv om disse fyller en annen rolle enn papiravisene ved at de i større grad rapporterer hendelsesnyheter. Disse mediene vil likevel forholde seg til de samme nyhetskriteriene for utenriksjournalistikk som papiravisene og vil kanskje i større grad måtte basere seg på andrehåndskilder, for å kunne formidle nyheter om hva som skjer flere ganger om dagen. De færreste norske lokalaviser satser på utenriksstoff. I intervjuanalysen kom det frem at disse avisene helt ukritisk trykker saker som forsvaret selv har skrevet.

Hovedsakene som er analysert i denne studien vil være et glansbilde av den øvrige journalistikken om Afghanistan, fordi avisene som regel ønsker å ha noe eget på førstesiden av god kvalitet. Det er derfor grunn til å tro at en større andel av sakene i den øvrige journalistikken vil være basert på andrehåndskilder, ha færre kilder, og at de sjeldnere vil være laget i Afghanistan. På den annen side kan det tenkes at norsk- og elitefokuset er sterkere blant førsteside- og hovedsakene, fordi konflikt mellom slike kilder inngår i utenriksnyhetskriteriene for hva som er en god sak.

Det er vanskelig å avgjøre om Afghanistan-journalistikken er representativ for øvrig utenriksjournalistisk dekning. Fordi konflikten har høy prioritet i nyhetsdekningen, er det grunn til å tro at den blir bedre prioritert ressursmessig enn mange andre utenriksområder. Dette inntrykket bekreftes av informantene i undersøkelsen. Elite- og norskfokuset har blitt bekreftet i andre undersøkelser om norsk utenrikspolitikk. Derfor er det grunn til å tro at disse aspektene trolig vil være tilstede ved annen utenriksjournalistisk dekning også. Det vil si at Hallins teori om at det politiske maktapparatet setter agendaen for utenriksjournalistikken mest sannsynlig stemmer for andre utenriksjournalistiske områder også. Imidlertid vil det ikke være like stor konsensus rundt alle utenrikspolitiske områder, noe som vil gjøre det lettere for mediene å skape offentlig debatt. Sikkerhetssituasjonen i de fleste andre land vil heller ikke være den samme.

Kildeliste

- Andersen, Svein (2006). "Aktiv informantintervjuing." *Norsk statsvitenskaplig tidsskrift* 3: 278-296.
- Allern, Sigurd (2001). *Flokkdyr på løvebakken*. Oslo: Pax forlag.
- Allern, Sigurd (1997). *Når kildene byr opp til dans*. Oslo: Pax forlag.
- Allern, Sigurd (1993). *Kildenes makt. Ytringsfrihetens politiske økonomi*. Oslo: Pax forlag.
- Bakkeli, Tom (2007). *Norges hemmelige krigere. Kommandosoldater i kamp mot terror*. Oslo: Kagge forlag.
- Barth, Fredrik (2008). *Afghanistan og Taliban*. Oslo: Pax forlag.
- Bergström, Göran og Kristina Boréus (2005). "Diskursanalys", side 305-358 i Göran Bergström og Kristina Boréus (red.): *Textens mening og makt*. Danmark: Naryana Press.
- Boréus, Kristina og Göran Bergström (2005). "Innehållsanalys", side 43-86 i Göran Bergström og Kristina Boréus (red.): *Textens mening og makt*. Danmark: Naryana Press.
- Carruthers, Susan L. (2000). *The media at war*. New York: St Martin's press inc.
- Charmaz, Kathy (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. London: Sage.
- Eide, Elisabeth og Rune Ottosen (2002). "En utfordrende krig. Intervju med Dagbladets journalist Einar Hagvaag og frilanser Åsne Seierstad" i Elisabeth Eide og Rune Ottosen (red.): *Krigens retorikk. Medier, myter og konflikter etter 11. September*. Skien: Digibok.
- Eide, Martin (2004). "Journalistisk makt. Et oppslag," kap. 1 i Martin Eide (red): *Til Dagsorden. Journalistikk, makt og demokrati*. Oslo: Gyldendal norsk forlag AS.
- Enzensberger, Hans Magnus (2002). "Verden skrumper på avisapiret. Innblikk i norsk presse", *Samtiden* 1: 4-12.
- Galtung, Johan og Mari Holmboe Ruge (1965): "The Structure of the Foreign News: The Presentation of Kongo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers", *Journal of Peace Research* 2: 64-89.

- Garbo, Gunnar (2003). *Også krig er terror. Et kritisk oppgjør med det nye NATO, maktpolitikken til USA og Norges egen rolle som medløper*. 2. Opplag, Oslo.
- Gerring, John (2004). "What is a Case Study and What is it Good for?", *American Political Science Review* 2: 341-354.
- Græsvik, Fredrik (2008). *Skuddene på Serena hotell*. Oslo: Kagge forlag.
- Hallin, Daniel C. (1984): "The Media, the War in Vietnam, and Political Support: A Critique of the Thesis of an Oppositional Media", *The Journal of Politics* 46: 2-24.
- Hammond, Philip (2004). "Humanizing war. The Balkans and beyond", kap.9 i Stuart Allan og Barbie Zelizer (red.): *Reporting war. Journalism in wartime*. Oxon: Routledge.
- Haug, Christian (2006). *Krigens uverdige ofre. En komparativ analyse av norske og amerikanske avisers dekning av angrepet på Afghanistan 2001*. Oslo: Universitetet i Oslo, Institutt for medier og kommunikasjon. Masteroppgave.
- Hellevik, Ottar (2002). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Herman, Edward S. og Noam Chomsky (2002). *Manufacturing consent: the political economy and the mass media*. New York: Pantheon Books.
- Hickey, Neil (2002). "Access denied: Pentagon's war reporting rules are toughest ever", *Columbia journalism review* 40
- ICOS (The International Council on Security and Development) (2008). *Struggle for Kabul: The Taliban Advance*, London.
- Keeble, Richard (2004). "Information warfare in an age of hyper-militarism" kap.2 i Stuart Allan og Barbie Zelizer (red.): *Reporting war. Journalism in wartime*. Oxon: Routledge.
- Kjeldstadli, Knut (1999). *Fortida er ikke hva den engang var: en innføring i historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Liebes, Tamar og Zohar Kampf (2004). "The PR of terror. How the new style wars give voice to terrorists", side 77-95 i Stuart Allan og Barbie Zelizer (red.): "Reporting war. Journalism in wartime" Oxon: Routledge.
- Mathisen, Werner Christie (1997). "Diskursanalyse for statsvitere: Hva, hvorfor og hvordan". Oslo: Universitetet i Oslo, Institutt for statsvitenskap. Forskningsnotat.
- Matlary, Janne Haaland og Audun Halvorsen (2006). "Bare når utenriks blir innenriks: utenrikspolitikken i partiene", kap. 9 i Birgitte Kjos Fonn, Iver B.

Neumann og Ole Jacob Sending (red): *Norsk utenrikspolitisk praksis. Aktører og prosesser*. Oslo: Cappelens forlag as.

Matlary, Janne Haaland (2009). *EU Security Dynamics. In the New National Interest*. Palgrave Macmillan.

Mccombs, Maxwell (2004). *Setting the agenda. The mass media and the public opinion*. Cambridge: Polity Press.

Nilsen, Anne Birgitta (2007). "Osama bin Ladens skjulte slagkraft", *Norsk medietidsskrift* 4: 298-314.

Nore, Aslak (2007). *Gud er norsk. Soldatene fra fredsnasjonen*. Oslo: Aschehoug.

NOREF (Norsk ressurscenter for fredsbygging) (2009): *How Can Norway Contribute to a Long-Term Regional Peace Strategy?*

NOU (1994: 11). *Beredskap i dagspressen*. Forbruker- og administrasjonsdepartementet.

Ottosen, Rune (2004). "Journalistenes konfliktfylte lojalitet. Et historisk perspektiv på krigsdekning i norske medier", kap. 7 i Martin Eide (red): *Til Dagsorden. Journalistikk, makt og demokrati*. Oslo: Gyldendal norsk forlag AS.

Ottosen, Rune (2002a). "Herr president: Fienden er nærmere enn du aner" i Elisabeth Eide og Rune Ottosen (red.): *Krigens retorikk. Medier, myter og konflikter etter 11. September*. Skien: Digibok.

Ottosen, Rune (2002b). "Pressefriheten under press etter 11. September". Artikkel Norsk redaktørforenings årbok 2002: *Redaktøren leder og har ansvaret*.

Ottosen, Rune (2007). "Mediebildet av krigføringen i Afghanistan: verdige eller uverdige ofre", *Internasjonal politikk* 1: 23-36.

Pludowski, Thomasz (red.) (2007). *How the world's news media reacted to 9/11. Essays from around the globe*. Marquette books LLC, Spokane Washington.

Raaum, Odd (2004). "Se opp for etterligninger. Journalistikk som merkevare", kap 2 i Martin Eide (red): *Til Dagsorden. Journalistikk, makt og demokrati*. Oslo: Gyldendal norsk forlag AS.

Rosland, Irene Elisabeth (2006). *Den norske militære godteposen: en analyse av Aftenpostens dekning av Norges deltakelse i krigen i Afghanistan*. Oslo: Universitetet i Oslo, Institutt for medier og kommunikasjon. Hovedoppgave.

Rottem, Svein Vigeland (2005). "Hva forsvarer vi? Tre tilnærminger til norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk", *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift* 4: 334-360.

Rubin, Herbert J. & Rubin, Irene S. (2005). *Qualitative Interviewing*. London: Sage.

Stortingsmelding 15 (2009): *Interesser, ansvar og muligheter. Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk 2008-2009*. Utenriksdepartementet.

Strand, Arne (2008). "Mytene om Taliban", *Samtiden* 1: 68-79.

Støre, Jonas Gahr (2008). *Å gjøre en forskjell*. Oslo: Cappelen Damm forlag.

Suhrke, Astrid, Kristian Berg Harpviken og Arne Strand (2004). *Conflictual Peacebuilding: Afghanistan Two Years After Bonn*. Oslo: International Peace Research Institute og Christian Michelsens Institute. Rapport 4.

Thune, Henrik, Torgeir Larsen og Gro Holm (2006). "Budbringerens utenriksmakt? Medias innflytelse i norske utenrikspolitiske beslutningsprosesser," Kap. 10 i Birgitte Kjos Fonn, Iver B. Neumann og Ole Jacob Sending (red): *Norsk utenrikspolitisk praksis. Aktører og prosesser*. Oslo: Cappelens forlag as.

Tumber, Howard (2004). "Prisoners of news values? Journalists, professionalism, and identification in times of war", side 77-95 i Stuart Allan og Barbie Zelizer (red.): *Reporting war. Journalism in wartime*. Oxon: Routledge.

Tvedt, Terje (2003). *Utviklingshjelp, utenrikspolitikk og makt. Den norske modellen. Makt- og demokratiutredningen 1998-2003*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.

Tvedt, Terje (2005). "Det nasjonale godhetsregimet. Om utviklingshjelp, fredspolitikk og det norske samfunn", side 482-510 i Ivar Frønes og Lise Kjølørød (red.): *Det norske samfunn*, 5. Utgave. Oslo: Gyldendal forlag.

UD (Utenriksdepartementet) (2009): *Afghanistan - humanitær rapport for 2008*. Publisert av Utenriksdepartementet.

UNAMA (United Nations Assistance Mission to Afghanistan) (2007). *Suicide Attacks in Afghanistan (2001-2007)*.

Yin, Robert K. (2003). *Case study research. Design and methods*. California: Sage publications.

Avisartikler, artikler i magasiner og tv-program

Andreassen, Tor Arne (2009). "Den hemmelige krigen i Afghanistan", *Pro Patria/Vårt vern*, Vol. 1.

Brennpunkt (2009). *Hva gjør Norge i Afghanistan?* NRK 1, 3. mars.

Filkins, Dexter (2009). "Afghan civilian deaths rose 40 percent in 2008", *New York Times* 17. februar.

Hope, Vidar (2007). "Tvunget til å tie". *Forsvarets forum*. 30. oktober.

Matlary, Janne Haaland (2008a). "Krigerkultur". *Verdens Gang*. 1. desember.

Matlary, Janne Haaland (2008b). "Jobb på liv og død". *Verdens Gang*. 6. november.

Naastad, Nils E. (2008). "Offiserers ytringsplikt", *Norges forsvar*, Vol. 5, 2008.

Stoltenberg, Jens (2007). "Derfor er Norge i Afghanistan", 22. november.

Elektroniske kilder

Forsvarets høgskole(03.03.09 [online]). *Oberstløyntant Terje Torsteinson*.

URL:http://www.mil.no/felles/fsts/start/fsts_avd/fsts_mm/article.jhtml?articleID=132751

Forsvarsnett I (13.01.09 [online]). *Fakta om Afghanistan*.

URL:www.mil.no/fol/afg/start/fakta/

Forsvarsnett II. (04.09.08 [online]). *Fakta om forsvaret*.

URL:www.mil.no/multimedia/archive/00110/fakta_om_forsvaret_110361a.pdf

ISAF (05.03.09 [online]). *ISAF troop contributing nations*.

URL:<http://www.nato.int/ISAF/structure/nations/index.html>

Kampanje (26.02.09 [online]). *Her er alle opplagstallene*. Publisert den 17.02.09.

URL: <http://www.kampanje.com/medier/article421028.ece>

Lovdata (23.02.09 [online]). *Grunnloven paragraf 100*.

URL:<http://www.lovdata.no/all/tl-18140517-000-006.html>

NATO (04.09.08 [online]). Pressemelding fra generalsekretær Lord Robertson i

NATO publisert den 8. oktober 2001. URL:www.nato.int/docu/pr/2001/p01-138e.htm

NTB (04.09.08 [online]). *Antallet sivile drept i Afghanistan øker*, NTB-artikkel

publisert på www.bt.no den 29.06.08. URL:www.bt.no/utenriks/article590980.ece

Stortinget (13.02.09 [online]). *Vedtak om mulige norske styrkebidrag til Afghanistan*.

URL:www.stortinget.no/stid/2001/s011205-01.html

Vær varsom-plakaten (18.01.09 [online]).

URL:http://www.nj.no/no/Journalistikk/Etikk/Var_Varsom-plakaten/

Intervjuer:

Andreassen, Tor Arne (2009). Intervju med forf. 1. april.

Hammer, Anders Sømme (2009). Intervju med forf. 8. januar.

Hovtun, Lars Magne (2009). Intervju med forf. 23. april.

Jacobsen, Bjørn (2009). Intervju med forf. 17. april.

Petersen, Jan (2009). Intervju med forf. 30.april.

Salgflaat, Erik (2009). Telefonintervju med forf. 20. april.

Torsteinson, Terje (2009). E-postintervju med forf. 20. mars.

Appendiks

I Variabeloversikt

Avis: Aftenpostens artikler kodes som 1 og Dagsavisens artikler kodes som 2 i datasettet.

Tid: Høsten 2001 blir kodet som 1, våren 2002 som 2, høsten 2002 som 3, våren 2003 som 4, høsten 2003 som 5, våren 2004 som 6, høsten 2004 som 7, våren 2005 som 8, høsten 2005 som 9, våren 2006 som 10, høsten 2006 som 11, våren 2007 som 12, høsten 2007 som 13, våren 2008 som 14, høsten 2008 som 15 og våren 2009 som 16.

Sjanger: Innenriksnyheter kodet 1, Utenriksnyheter kodet 2, kultur kodet 3 og feature kodet 4.

Type sak: Politiske utspill blir kodet 1, en hendelsesnyhet, presentasjon av en rapport eller en skildring blir kodet 2, militær- eller politisaker blir kodet 3 og humanitærsaker blir kodet 4.

Kildetterprøvbarhet: Artikler med kun åpne kilder blir kodet 1. Bruk av anonyme kilder i artiklene blir kodet 2.

Kildenasjonalitet: Kodes som separate variabler som registrerer antall kilder per artikkel. Variabelinndeling: norske, amerikanske, andre allierte, afghanske og andre kilder.

Kildeantall per sak: Aggregert variabel bestående av: norske kilder + amerikanske kilder + andre allierte kilder + afghanske kilder + andre nasjonaliteter.

Kildetype: Kodes som separate variabler som registrerer antall kilder per artikkel.

Variabelinndeling: militær- og politikilder, politikere, humanitære aktører, forskere, sivile, Taliban eller krigsherrer og resten av kildene.

Kilderessursbruk: Denne variabelen deles inn i verdiene: egen journalistikk kodet som 1, nyhetsbyrå kodet som 2, utenlandske medier og andre norske medier kodet som 3, kombinasjon kodet som 4.

Vinkling: Denne variabelen deles inn i kategoriene: norsk vinkling kodet som 1, alliert vinkling kodet som 2, afghansk vinkling kodet som 3, kombinasjonsvinkling kodet som 4 og annen vinkling kodet som 5.

Reiseressursbruk: Denne variabelen har følgende verdier: norsklaget sak kodet 1, afghansklaget sak kodet 2, pakistansklaget sak kodet 3, og annet kodet 4.

Utvalgsmål: Siden det ikke var mulig å bruke samme utvalgsmetode for Aftenpostens og Dagsavisens artikler, kodes hver sak som det er vist til på førstesiden som 1 og lange saker kodes som 2.

I metodekapittelet beskrives det hvilken tolkning som ligger til grunn for kodingen. Ut fra disse variablene er det laget en rekke nye variabler som er nødvendige for analysene. Disse presenteres enten i analysekapittelet eller i tabelloversikten i appendiksen.

II Spss-beregninger

Figur 5.1: Bruk av kilder i artiklene - nasjonalitet

Frekvenstabeller [Absolutte tall (prosent)]

Kildeantall	Norske	Amerikanske	Andre allierte	Afghanske	Andre	Allierte og amerikanske
0	170 (42,6%)	306 (76,7%)	323 (81 %)	270 (67,7 %)	274 (68,7 %)	256 (64%)
1 eller flere	229 (57,4%)	93 (23,3%)	75 (18,8%)	129 (32%)	123 (30,8%)	143 (36%)

Figur 5.2: Eneste nasjonalitet representert i en artikkel

Kun norske kilder (krysstabellanalyse - norske kilder mot ikke norske kilder):

	Ikke norske kilder, absolutte tall (prosent)			
Norske kilder Absolutte tall (prosent)	Antall kilder	0	1 eller flere	Total
	1 eller flere	142 (62 %)	87 (38 %)	229 (100 %)
	Total	142 (35,6 %)	257 (64,4 %)	399 (100 %)

Kun afghanske kilder (krysstabellanalyse – afghanske kilder mot ikke norske kilder):

	Ikke afghanske kilder, absolutte tall (prosent)			
Afgghanske kilder Absolutte tall Prosent	Antall kilder	0	1 eller flere	Total
	1 eller flere	31 (24 %)	98 (76 %)	129 (100 %)
	Total	31 (7,8 %)	368 (92,2 %)	399 (100 %)

Kun allierte kilder (krysstabellanalyse allierte kilder mot ikke allierte kilder):

	Ikke allierte kilder, absolutte tall (prosent)			
Allierte kilder Absolutte tall (prosent)	Antall kilder	0	1 eller flere	Total
	1 eller flere	34 (23,8 %)	109 (76,2 %)	229 (100 %)
	Total	34 (8,5 %)	257 (91,5 %)	399 (100 %)

Figur 5.3: Artiklenes vinkling

Frekvenstabell [Absolutte tall (prosent)]

Norsk	Alliert	Afghansk	Kombinasjon	Annen	Total
161 (40,4 %)	51 (12,8 %)	108 (27,1 %)	47 (11,8 %)	32 (8 %)	399 (100%)

Figur 5.4: Type sak

Frekvenstabell [Absolutte tall (prosent)]

Politisk utspill	Hendelse, rapport eller skildring	Militærsak	Humanitærsak	Total
115 (28,8 %)	241 (60,4 %)	33 (8,3 %)	10 (2,5 %)	399 (100 %)

Figur 5.5: Bruk av kilder i artiklene (kildetype)

Frekvenstabeller [Absolutte tall (prosent)]

Militær- og politikilder	Politikere	Forskere og eksperter	Humanitære kilder	Sivile	Taliban og krigsherrer	Andre kilder
163 (40,9%)	213 (53,4%)	72 (18%)	79 (19,8%)	71 (17,8%)	44 (11%)	122 (30,6%)

Figur 5.6: Eneste kildetype i artiklene

Kun politiske kilder (krysstabellanalyse politiske kilder mot alle andre kilder):

	Alle andre kilder, absolutte tall (prosent)			
Politiske kilder Absolutte tall (prosent)	Antall kilder	0	1 eller flere	Total
	1 eller flere	61 (28,6 %)	152 (71,4 %)	213 (100%)
	Total	61 (15,3 %)	338 (84,7 %)	399 (100 %)

Kun militær- og politikilder (krysstabellanalyse politiske kilder mot alle andre kilder):

	Alle andre kilder, absolutte tall (prosent)			
Militære og politikilder Absolutte tall (prosent)	Antall kilder	0	1 eller flere	Total
	1 eller flere	42 (25,8 %)	121 (74,2 %)	163 (100%)
	Total	42 (10,5 %)	357 (89,5 %)	399 (100 %)

Kun Taliban og krigsherrer (krysstabellanalyse Talibankilder mot alle andre kilder):

	Alle andre kilder, absolutte tall (prosent)			
Taliban og krigsherrer Absolutte tall (prosent)	Antall kilder	0	1 eller flere	Total
	1 eller flere	5 (11,4 %)	39 (88,6 %)	44 (100%)
	Total	5 (1,3 %)	394 (98,7 %)	399 (100 %)

Kun forskere og eksperter (krysstabellanalyse Talibankilder mot alle andre kilder):

	Alle andre kilder, absolutte tall (prosent)			
Forskere og eksperter Absolutte tall (prosent)	Antall kilder	0	1 eller flere	Total
	1 eller flere	12 (16,7 %)	60 (83,3 %)	72 (100%)
	Total	12 (3 %)	387 (97 %)	399 (100 %)

Kun humanitære kilder (krysstabellanalyse humanitære kilder mot alle andre kilder):

	Alle andre kilder, absolutte tall (prosent)			
--	---	--	--	--

Humanitære kilder Absolutte tall (prosent)	Antall kilder	0	1 eller flere	Total
	1 eller flere	16 (20,3 %)	63 (79,7 %)	79 (100%)
	Total	16 (4 %)	383 (96 %)	399 (100 %)

Kun sivile kilder (krysstabellanalyse sivile kilder mot alle andre kilder):

	Alle andre kilder, absolutte tall (prosent)			
Sivile kilder Absolutte tall (prosent)	Antall kilder	0	1 eller flere	Total
	1 eller flere	19 (26,8 %)	52 (73,2 %)	71 (100%)
	Total	19 (4,8 %)	380 (95,2 %)	399 (100 %)

Figur 5.7: Kildebruk: andel saker med profesjonelle, semiprofesjonelle og uprofesjonelle kilder

Frekvenstabeller [Absolutte tall (prosent)]

Profesjonelle kilder	Semiprofesjonelle kilder	Uprofesjonelle kilder
300 (75,2 %)	137 (34,3 %)	106 (26,6 %)

Figur 5.8: Hvor artiklene er laget

Frekvenstabell, absolutte tall (prosent)

Norge	Afghanistan	Pakistan	Annet	Total
265 (66,4 %)	63 (17,3 %)	20 (5 %)	45 (11,3 %)	399 (100 %)

Figur 5.9: Egen versus klipp og lim-journalistikk

Frekvenstabell, absolutte tall (prosent)

Egen journalistikk	Nyhetsbyrå	Andre medier	Kombinasjon	Total
242 (60,7 %)	31 (7,8 %)	15 (3,8 %)	111 (27,8 %)	399 (100 %)

Figur 5.10: Antall kilder per sak

Frekvenstabell, absolutte tall (prosent)

1	2	3	4	5	6	7	8 eller mer	Total
65 (16,3 %)	82 (20,6 %)	80 (20,1 %)	64 (16 %)	48 (12 %)	30 (7,5 %)	14 (3,5 %)	16 (4 %)	399 (100 %)

Figur 5.11: Andel Afghanistan-saker over tid per avis

Korrelasjonsanalyse avisnavn og tid

Pearsons R	-0,017
------------	--------

Signifikanssannsynlighet	0,730
N	399

Krysstabell: Tid og avis [Absolutte tall (prosent)]

	Aftenposten	Dagsavisen	Total
Høst 2001	102 (36%)	66 (56,9%)	168 (42,1%)
Vår 2002	30 (10,6%)	0 (0%)	30 (7,5 %)
Høst 2002	10 (3,5%)	1 (0,9%)	11 (2,8%)
Vår 2003	6 (2,1%)	2 (1,7%)	8 (2%)
Høst 2003	9 (3,2 %)	2 (1,7%)	11 (2,8%)
Vår 2004	11 (3,9%)	1 (0,9%)	12 (3%)
Høst 2004	11 (3,9%)	1 (0,9%)	12 (3%)
Vår 2005	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
Høst 2005	4 (1,4%)	2 (1,7%)	6 (1,5%)
Vår 2006	13 (4,6%)	2 (1,7%)	15 (3,8%)
Høst 2006	13 (4,6%)	1 (0,9%)	14 (3,5%)
Vår 2007	11 (3,9%)	4 (3,4%)	15 (3,8%)
Høst 2007	49 (17,3%)	10 (8,6%)	59 (14,8%)
Vår 2008	4 (1,4%)	19 (16,4%)	23 (5,8%)
Høst 2008	10 (3,5%)	5 (4,3%)	15 (3,8%)
Total	283 (100%)	116 (100%)	399 (100%)

Figur 5.12: Kildegrunnlaget over tid**Krysstabell: Tid og kildegrunnlag [Absolutte tall (prosent)]**

	Egensaker	Nyhetsbyrå	Andre medier	Kombinasjon	Total
2001	78 (46,4%)	21 (12,5%)	6 (3,6%)	63 (37,5%)	168 (100%)
2002	25 (61%)	6 (14,6%)	2 (4,9%)	8 (19,5%)	41 (100%)
2003	15 (78,9%)	0 (0%)	0 (0%)	4 (21,1%)	19 (100%)
2004	17 (70,8%)	3 (12,5%)	1 (4,2%)	3 (12,5%)	24 (100%)
2005	4 (66,7%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (33,3%)	6 (100%)
2006	19 (65,5%)	0 (0%)	2 (6,9%)	8 (27,6%)	29 (100%)
2007	61 (82,4%)	1 (1,4%)	2 (2,7%)	10 (13,5%)	74 (100%)
2008	23 (60,5%)	0 (0%)	2 (5,3%)	13 (34,2%)	38 (100%)
Total	242 (60,7%)	31 (7,8%)	15 (3,8%)	111 (27,8%)	399 (100%)

Korrelasjonsanalyse: tid og kildegrunnlag

	Sammenheng	Signifikans
Phi	0,352	0,000
CramersV	0,203	0,000
N	399	399

Figur 5.13: Hvor sakene er laget over tid**Krysstabell: Tid og hvor sakene er laget [Absolutte tall (prosent)]**

	Norge	Afghanistan	Pakistan	Annet	Total
2001	97 (57,7%)	22 (13,1%)	20 (11,9%)	29 (17,3%)	168 (100%)
2002	25 (61%)	11 (26,8%)	0 (0%)	5 (12,2%)	41 (100%)
2003	10 (52,6%)	9 (47,4%)	0 (0%)	0 (0%)	19 (100%)
2004	11 (45,8%)	11 (45,8%)	0 (0%)	2 (8,3%)	24 (100%)
2005	5 (83,3%)	0 (0%)	0 (0%)	1 (16,7%)	6 (100%)
2006	24 (82,8%)	2 (6,9%)	0 (0%)	3 (10,3%)	29 (100%)
2007	63 (85,1%)	8 (10,8%)	0 (0%)	3 (4,1%)	74 (100%)
2008	30 (78,9%)	6 (15,8%)	0 (0%)	2 (5,3%)	38 (100%)
Total	265 (66,4%)	69 (17,3%)	20 (5%)	45 (11,3%)	399 (100%)

Korrelasjonsanalyse: tid og hvor sakene er laget

	Sammenheng	Signifikans
Phi	0,448	0,000
CramersV	0,259	0,000
N	399	399

Figur 5.14: Artiklenes vinkling over tid

Korrelasjonsanalyse: tid og artiklenes vinkling

	Sammenheng	Signifikans
Phi	0,546	0,000
CramersV	0,273	0,000
N	399	399

Krysstabell: Tid og vinkling [Absolutte tall (prosent)]

	Norsk	Afghansk	Alliert	Kombinert	Annen	Total
2001	27 (16,1%)	62 (36,9%)	29 (17,3%)	25 (14,9%)	25 (14,9%)	168 (100%)
2002	17 (41,5%)	15 (36,6%)	5 (12,2%)	4 (9,8%)	0 (0%)	41 (100%)
2003	10 (52,6%)	3 (15,8%)	0 (0%)	4 (21,1%)	2 (10,5%)	19 (100%)
2004	10 (41,7%)	9 (37,5%)	1 (4,2%)	4 (16,7%)	0 (0%)	24 (100%)
2005	3 (50%)	1 (16,7%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (33,3%)	6 (100%)
2006	21 (72,4%)	4 (13,8%)	2 (6,9%)	1 (3,4%)	1 (3,4%)	29 (100%)
2007	53 (71,6%)	5 (6,8%)	8 (10,8%)	8 (10,8%)	0 (0%)	74 (100%)
2008	20 (52,6%)	9 (23,7%)	6 (15,8%)	1 (2,6%)	2 (5,3%)	38 (100%)
Total	161 (40,4%)	108 (21,7%)	51 (12,8%)	47 (11,8%)	32 (8%)	399 (100%)

Figur 5.15: Kildenes nasjonalitet over tid (prosent)

Krysstabell: tid og andel saker med norske kilder/tid og andel saker med afghanske kilder/tid og andel saker med allierte kilder

	Norske	Afghanske	Allierte	Total for hver kategori (Ikke sammenlagt)
2001	58 (34,5%)	61 (36,3%)	71 (42,3%)	168 (100%)
2002	23 (56,1%)	14 (34,1%)	18 (43,9%)	41 (100%)
2003	12 (63,2%)	9 (47,4%)	6 (31,6%)	19 (100%)
2004	15 (62,5%)	11 (45,8%)	6 (25%)	24 (100%)
2005	3 (50%)	2 (33,3%)	3 (50%)	6 (100%)
2006	24 (82,8%)	5 (17,2%)	12 (41,4 %)	29 (100%)
2007	64 (86,5%)	15 (20,3%)	15 (20,3%)	74 (100%)
2008	30 (78,9%)	12 (31,6%)	12 (31,6%)	38 (100%)
Total	229 (57,4%)	129 (32,3%)	143 (35,8%)	399 (100%)

Korrelasjonsanalyse: tid og andel saker med norske kilder/tid og andel saker med afghanske kilder/tid og andel saker med allierte kilder

	Norske	Afghanske	Allierte
Pearsons R	0,418	-0,119	-0,143
Signifikanssannsynlighet	0,000	0,018	0,004
N	399	399	399

Figur 5.16: Kildebruk over tid

Krysstabell: tid og andel saker med profesjonelle kilder/tid og andel saker med semi-profesjonelle kilder/tid og andel saker med uprofesjonelle kilder

	Profesjonelle	Semi-profesjonelle	Uprofesjonelle	Total for hver kategori (Ikke sammenlagt)
2001	108 (64,3%)	55 (32,7%)	58 (34,5%)	168 (100%)
2002	33 (80,5%)	17 (41,5%)	7 (17,1%)	41 (100%)
2003	12 (63,2%)	8 (42,1%)	7 (36,8%)	19 (100%)
2004	15 (62,5%)	13 (54,2%)	8 (33,3%)	24 (100%)
2005	5 (83,3%)	3 (50%)	2 (33,3%)	6 (100%)
2006	25 (86,2%)	4 (13,8%)	4 (13,8%)	29 (100%)
2007	68 (91,9%)	19 (25,7%)	12 (16,2%)	74 (100%)
2008	34 (89,5%)	18 (47,4%)	8 (21,1%)	38 (100%)
Total	300 (72,5%)	137 (34,3%)	106 (26,6%)	399 (100%)

Korrelasjonsanalyse: tid og andel saker med profesjonelle kilder/tid og andel saker med semi-profesjonelle kilder/tid og andel saker med uprofesjonelle kilder

	Profesjonelle	Semiprofesjonelle	Uprofesjonelle
Pearsons R	0,250	-0,019	-0,150
Signifikanssannsynlighet	0,000	0,712	0,003
N	399	399	399

II Tabeller

Tabell 5.1: Avisenes vinklinger

Krysstabell: avisnavn mot artikkelvinkling (Absolutte tall (prosent))

	artikkelvinkling					Total
	norsk vinkling	alliert vinkling	afghansk vinkling	Kombinasjon	annen vinkling	
Aftenposten	133 (47%)	42 (14.8%)	64 (22.6%)	31 (11%)	13 (4.6%)	283 (100%)
Dagsavisen	28 (24.1%)	9 (7.8%)	44 (37.9%)	16 (13.8%)	19 (16.4%)	116 (100%)
Total	161 (40.4%)	51 (12.8%)	108 (27.1%)	47 (11.8%)	32 (8%)	399 (100%)

Korrelasjonsanalyse avisnavn og artikkelvinkling

	Sammenheng	Signifikans
Phi	0,300	0,000
CramersV	0,300	0,000
N	399	399

Tabell 5.2: Avisenes kildebruk**Krysstabell: norske kilder og avisnavn (Absolutte tall (prosent))**

	norske kilder		Total
	0	1 eller flere	
Aftenposten	115 (40,6%)	168 (59,4%)	283 (100%)
Dagsavisen	55 (47,4%)	61 (52,6%)	116 (100%)
Total	170 (42,6%)	229 (57,4%)	399 (100%)

Krysstabell: Avisnavn og afghanske kilder (Absolutte tall (prosent))

	afghanske kilder		Total
	0	1 eller flere	
Aftenposten	198 (70%)	85 (30%)	283 (100%)
Dagsavisen	72 (62,1%)	44 (37,9%)	116 (100%)
Total	270 (67,7%)	129 (32,3%)	399 (100%)

Krysstabell allierte kilder mot avisnavn (Absolutte tall (prosent))

	allierte kilder		Total
	0	1 eller flere	
Aftenposten	183 (64.7%)	100 (35.3%)	283 (100%)
Dagsavisen	73 (62.9%)	43 (37.1%)	116 (100%)
Total	256 (64.2%)	143 (35.8%)	399 (100%)

Korrelasjonsanalyse: avisnavn og afghanske kilder/norske kilder/allierte kilder

	Afghanske kilder	Norske kilder	Allierte kilder
Pearsons R	0,077	0,062	0,005
Signifikanssannsynlighet	0,126	0,215	0,919
N	399	399	399

Tabell 5.3: Type sak, forskjeller mellom avisene**Krysstabell: type avis mot type sak [Absolutte tall (prosent)]**

	sakstype				Total
	politisk utspill	hendelsesnyhet, rapport eller skildring	militærsak	humanitærsak	
Aftenposten	84 (29.7%)	163 (57.6%)	28 (9.9%)	8 (2.8%)	283 (100%)
Dagsavisen	31 (26.7%)	78 (67.2%)	5 (4.3%)	2 (1.7%)	116 (100%)
Total	115 (28.8%)	241 (60.4%)	33 (8.3%)	10 (2.5%)	399 (100%)

Korrelasjonsanalyse avisnavn og sakstype

	Sammenheng	Signifikans
Phi	0,112	0,171
CramersV	0,112	0,171
N	399	399

Tabell 5.4: Bruk av kilder i artiklene - kildetype, forskjeller mellom avisene**Krysstabell: avisnavn og militære kilder [Absolutte tall (prosent)]**

	militære og politikilder		Total
	0	1 eller flere	
Aftenposten	155 (54.8%)	128 (45.2%)	283 (100%)
Dagsavisen	81 (69.8%)	35 (30.2%)	116 (100%)
Total	236 (59.1%)	163 (40.9%)	399 (100%)

Krysstabell: avisnavn og politiske kilder [Absolutte tall (prosent)]

	politiske kilder		Total
	0	1 eller flere	
Aftenposten	130 (45.9%)	153 (54.1%)	283 (100%)
Dagsavisen	56 (48.3%)	60 (51.7%)	116 (100%)
Total	186 (46.6%)	213 (53.4%)	399 (100%)

Krysstabell: avisnavn og Talibankilder [Absolutte tall (prosent)]

	Talibankilder		Total
	0	1 eller flere	
Aftenposten	257 (90.8%)	26 (9.2%)	283 (100%)
Dagsavisen	98 (84.5%)	18 (15.5%)	116 (100%)
Total	355 (89%)	44 (11%)	399 (100%)

Krysstabell: avisnavn og humanitære kilder [Absolutte tall (prosent)]

	humanitære kilder		Total
	0	1 eller flere	
Aftenposten	234 (82.7%)	49 (17.3%)	283 (100%)
Dagsavisen	86 (74.1%)	30 (25.9%)	116 (100%)
Total	320 (80.2%)	79 (19.8%)	399 (100%)

Krysstabell: avisnavn og forskere og eksperter [Absolutte tall (prosent)]

	forskere og eksperter		Total
	0	1 eller flere	
Aftenposten	245 (86.6%)	38 (13.4%)	283 (100%)
Dagsavisen	82 (70.7%)	34 (29.3%)	116 (100%)
Total	327 (82%)	72 (18%)	399 (100%)

Krysstabell: avisnavn og sivile kilder [Absolutte tall (prosent)]

	sivile kilder		Total
	0	1 eller flere	
Aftenposten	238 (84.1%)	45 (15.9%)	283 (100%)
Dagsavisen	90 (77.6%)	26 (22.4%)	116 (100%)
Total	328 (82.2%)	71 (17.8%)	399 (100%)

Korrelasjonsanalyse: avisnavn og Talibankilder/politikerkilder/militær- og politikilder/forskere og eksperter/humanitære kilder

	Taliban og krigsherrer	Politiske kilder	Militære kilder	Forskere og eksperter	Humanitære kilder	Sivile kilder
Pearsons R	0,092	-0,021	-0,139**	0,188**	0.097	0,077
Signifikanssannsynlighet	0,067	0,671	0,005	0.000	0.052	0,123
N	399	399	399	399	399	399

** Korrelasjonen er signifikant på 0,01- nivået (2-sidig test)

Tabell 5.5: Hvor artiklene er laget, sammenligning av avisene

Krysstabell avisnavn og hvor saken er laget [Absolutte tall (prosent)]

	Hvor saken er laget				Total
	Norge	Afghanistan	Pakistan	Annet	
Aftenposten	179 (63.3%)	54 (19.1%)	7 (2.5%)	43 (15.2%)	283 (100%)
Dagsavisen	86 (74.1%)	15 (12.9%)	13 (11.2%)	2 (1.7%)	116 (100%)
Total	265 (66.4%)	69 (17.3%)	20 (5%)	45 (11.3%)	399 (100%)

Korrelasjonsanalyse avisnavn og hvor saken er laget

	Sammenheng	Signifikans
Phi	0,270	0,000
CramersV	0,270	0,000
N	399	399

Tabell 5.6: Avisenes kildegrunnlag

Korrelasjonsanalyse avisnavn og kilderessursbruk

	Sammenheng	Signifikans
Phi	0,235	0,000
CramersV	0,235	0,000
N	399	399

Krysstabell: Avisnavn og kilderessursbruk (Absolutte tall (prosent))

	kilderessursbruk				Total
	egen journalistikk	nyhetsbyrå	andre medier	kombinasjon	
Aftenposten	186 (65.7%)	26 (9.2%)	11 (3.9%)	60 (21.2%)	283 (100%)
Dagsavisen	56 (48.3%)	5 (4.3%)	4 (3.4%)	51 (44%)	116 (100%)
Total	242 (60.7%)	31 (7.8%)	15 (3.8%)	111 (27.8%)	399 (100%)

III Andre analyser som det vises til i teksten

A) Krysstabell: Antall kilder brukt i en sak og avisnavn [Absolutte tall (prosent)]

	kilder totalt		Total
	1	2 eller flere	

Aftenposten	45 (15.9%)	238 (84.1%)	283 (100%)
Dagsavisen	20 (17.2%)	96 (82.8%)	116 (100%)
Total	65 (16.3%)	334 (83.7%)	399 (100%)

Korrelasjonsanalyse avisnavn og antall kilder

Pearsons R	-0,016
Signifikanssannsynlighet	0,743
N	399

B) Krysstabell: Afghanske kilder og kildegrunnlag (Absolutte tall (prosent))

		afghanske kilder		Total
		0	1	
kildegrunnlag	egen journalistikk	183 (67.8%)	59 (45.7%)	242 (60.7%)
	nyhetsbyrå	15 (5.6%)	16 (12.4%)	31 (7.8%)
	andre medier	9 (3.3%)	6 (4.7%)	15 (3.8%)
	kombinasjon	63 (23.3%)	48 (37.2%)	111 (27.8%)
Total		270 (100%)	129 (100%)	399 (100%)

Korrelasjonsanalyse avisnavn og hvor saken er laget

	Sammenheng	Signifikans
Phi	0,217	0,000
CramersV	0,217	0,000
N	399	399

C) Anonyme kilder

Frekvenstabell, absolute tall (prosent)

Kun åpne	325 (81,5 %)
Anonyme	74 (18,5 %)
Total	399 (100 %)

Korrelasjonsanalyse avisnavn og anonyme kilder

Pearsons R	-0,036
Signifikanssannsynlighet	0,477
N	399

Krysstabell: Avis og andel anonyme kilder [Absolutte tall (prosent)]

	Andel anonyme og åpne kilder	Total
--	------------------------------	-------

	kun åpne	anonyme	
Aftenposten	228 (80.6%)	55 (19.4%)	283 (100%)
Dagsavisen	97 (83.6%)	19 (16.4%)	116 (100%)
Total	325 (81.5%)	74 (18.5%)	399 (100%)

D) Kildenes nasjonalitet og bruk av elitekilder

Regresjonsanalyse: Avhengig variabel: andel saker med profesjonelle kilder

	B	Standardfeil	Beta	T-verdi	Signifikanssannsynlighet
Konstantledd	0,501	0,049		10,306	0,000
Norske	0,228	0,048	0,261	4,791	0,000
Afghanske	0,018	0,047	0,020	0,385	0,701
Allierte	0,318	0,046	0,353	6,959	0,000

Regresjonsanalyse: Avhengig variabel: andel saker med semi-profesjonelle kilder

	B	Standardfeil	Beta	T-verdi	Signifikanssannsynlighet
Konstantledd	0,239	0,057		4,207	0,000
Norske	0,102	0,056	0,106	1,832	0,068
Afghanske	0,068	0,055	0,067	1,235	0,217
Allierte	0,067	0,053	0,067	1,249	0,213

Regresjonsanalyse: Avhengig variabel: andel saker med uprofesjonelle kilder

	B	Standardfeil	Beta	T-verdi	Signifikanssannsynlighet
Konstantledd	0,233	0,042		5,547	0,000
Norske	-0,151	0,041	-0,170	-3,681	0,000
Afghanske	0,504	0,041	0,534	12,424	0,000
Allierte	-0,120	0,039	-0,131	-3,052	0,002

E) Kildenes nasjonalitet og bruk av klipp og lim-journalistikk

Regresjonsanalyse: Avhengig variabel: kildegrunnlag (egen journalistikk=1, annet kildegrunnlag=2)

	B	Standardfeil	Beta	T-verdi	Signifikanssannsynlighet
Konstantledd	1,325	0,053		25,159	0,000
Norske	-0,159	0,052	-0,161	-3,073	0,002
Afghanske	0,145	0,051	0,139	2,844	0,005
Allierte	0,314	0,050	0,308	6,330	0,000

III Intervjuguide

Denne intervjuguiden inneholder fire deler: først fellesspørsmål for alle gruppene og deretter spesifikke spørsmål for journalistene, militæret og politikerne. I tillegg til dette vil det være spørsmål som er tilpasset hver informant og oppfølgingsspørsmål som ikke kommer med i intervjuguiden.

Fellesspørsmål for alle gruppene:

Hva synes du om norske mediers fremstilling av krigen i Afghanistan?

Bør det være full åpenhet rundt Norges militære engasjement i Afghanistan? Hvilke eventuelle begrensinger bør det være på denne åpenheten?

Er forsvaret åpne nok mot offentligheten i denne saken?

Hva kan norske medier gjøre for å dekke krigen i Afghanistan på en bedre måte?

Spesifikke spørsmål for journalistene:

Hvorfor er det viktig å dekke konflikten?

Hva er den største utfordringen med å dekke krigen i Afghanistan?

Hvor viktig er det med norsk vinkling på Afghanistan-sakene?

Hvordan er ditt forhold til forsvaret?

Hvor viktig er det med kritiske røster blant den norske eliten for å få dekket konflikten?

Hvordan finner man kritiske saker om Afghanistan?

Hvordan er forholdet til politikerne angående dette temaet?

Hvor viktig er tilstedeværelse i Afghanistan?

Hvilke fordeler og begrensninger er det ved å reise på organiserte turer med forsvaret eller utenriksdepartementet til Afghanistan?

Hvor stor betydning har politisk uenighet for dekningen?

Har dekningen endret seg over tid?

Hvordan påvirker avisenes ressurser dekningen?

Spesifikke spørsmål for militæret:

Hva er den største utfordringen i kontakten med mediene?

Hva er forsvarrets viktigste oppgave i møte med mediene i når det gjelder denne konflikten?

Har journalistene som skriver om forsvarsstoff nok kunnskaper?

Hvordan er miljøet mellom forsvaret og norske journalister?

Hva mener du om at anonyme kilder i forsvaret uttaler seg til mediene?

Får journalistene i dine øyne tilstrekkelig tilgang på informasjon fra forsvaret om Norges engasjement i Afghanistan?

Fremstiller journalistene krigen i Afghanistan på en korrekt måte?

Er det sider ved militære operasjoner som bør skjules for offentligheten?

Hvor frie kan medarbeidere i forsvaret være i møte med mediene?

Er det rom for offentlig debatt om Afghanistan-engasjementet blant forsvarrets medarbeidere?

Hva bør militæret bli bedre til å formidle angående Afghanistan?

Spesifikke spørsmål for politikerne:

Hva er den største utfordringen i kontakten med mediene?

Hvordan er ditt forhold til journalistene i denne saken?

Har partiledelsen retningslinjer for hvordan partimedlemmene på stortinget skal uttale seg i Afghanistan-saker? I så fall hvor fri er du i til å uttale deg om saken i mediene i forhold til partiledelsens retningslinjer?

Hva synes du om norsk-vinklingen som ofte forekommer på Afghanistan-sakene?

Hvor stor makt mener du norske politikerne og andre makteliter har til å forme hva mediene skriver om konflikten?

Former mediene politikken eller politikken mediene?

Bør det meste av informasjonen om norske politiske beslutninger angående Afghanistan være tilgjengelig for det norske folk?

Synes du mediene er flinke nok til å være kritiske utenfor den norske politiske arena med hensyn til konflikten i Afghanistan?

Er norsk utenrikspolitikk konsensuspreget?

Hva bør politikerne bli bedre til å formidle i angående Afghanistan-konflikten?